

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
МОЖЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ УГОРСЬКИХ НАРОДНИХ
ТРАДИЦІЙ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

ШІМОН АНДРЕА ЛАСЛІВНА

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 103-Вн від 23.11.2022 року

Науковий керівник:

Тягур Василь Михайлович

канд. педагогічних наук

Консультант:

Габода Єва Бейлівна

ст. викладач

Завідувач кафедру:

Біда Олена Анатоліївна,

доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «___» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2023

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

**Кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління
закладами освіти**

Магістерська робота

**МОЖЛИВОСТІ ПОШИРЕННЯ УГОРСЬКИХ НАРОДНИХ
ТРАДИЦІЙ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Шімон Андреа Ласлівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Тягур Василь Михайлович**
канд. педагогічних наук

Консультант: **Габода Єва Бейлівна**

ст. викладач

Рецензент: **Човрій Софія Юліївна**

кандидат пед. наук. доцент.

Мукачівський державний університет

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatás- és Intézményvezetés
Tanszék

A MAGYAR NÉPHAGYOMÁNY KÖZVETÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI ALSÓ TAGOZATBAN

Magiszteri munka

Képzési szint: mesterképzés

Készítette: Simon Andrea

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: Tyahur László

a pedagógia tudományok kandidátusa

Konzulens tanár: Gabóda Éva

adjunktus

Recenzens: Csoóri Zsófia

a pedagógiai tudományok doktora, docens,

Munkácsi Állami Egyetem

Зміст

Вступ.....	6
I. УГОРСЬКІ НАРОДНІ ТРАДИЦІЇ	8
I.1 Вступ до поняття традиції	9
I.2 Народні традиції та їх види	10
I.2.1 Звичаї, пов'язані з календарним роком	12
I.2.2 Звичаї, пов'язані зі знаменними днями	16
I.3. Свята і пам'ятні дні в школі.....	20
I.4. Традиція і виховання	21
II. ЗБЕРЕЖЕННЯ ТРАДИЦІЇ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ ШКОЛИ.....	24
II.1 Концепція Нової української школи.....	27
II.2. Місця для передачі традицій	30
II.3. Напрями роботи зі збереження традицій	36
II.3.1. народна поезія.....	36
II.3.2. народні ігри.....	37
II.3.3 Народна музика і народний танець.....	40
II.3.4. Ремісничча діяльність	42
II.4 Роль вчителя у передачі традицій	42
III. МОЖЛИВОСТІ ПЕРЕДАЧІ УГОРСЬКОЇ НАРОДНОЇ ТРАДИЦІЇ У НЕПОВНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ	45
III.1 Представлення гіпотез.....	46
III.2 Методи дослідження та питання.....	46
III.3 Презентація місця проведення дослідження	48
III.4. Оцінка інтерв'ю, результати	49
III.5. Інтерв'ю з директорами шкіл	70
Висновки.....	79
Резюме	81
Список використаних джерел.....	83
Список зображень.....	89
Додаток	

Tartalom

Bevezetés	6
I. A MAGYAR NÉPHAGYOMÁNYOK	8
I.1. A hagyomány fogalmának ismertetése	9
I.2. A népszokások és azok típusai	10
I.2.1. Naptári évhez fűződő szokások	12
I.2.2. Jeles napokhoz fűződő szokások	16
I.3. Az iskolában megtartott ünnepek, emléknapok	20
I.4. A hagyomány és a nevelés	21
II. HAGYOMÁNYŐRZÉS AZ ISKOLA ELEMENY OSZTÁLYAIBAN.....	24
II.1. Az Új Ukrán Iskola koncepciója	27
II.2. A hagyomány átadás helyszínei	30
II.3. Hagyományőrző tevékenységek ágai.....	36
II.3.1. Népköltészet	36
II.3.2. A népi játékok	37
II.3.3. A népzene és a néptánc	40
II.3.4. Kézműves foglalkozások	42
II.4. A tanár szerepe a hagyományátadásban.....	42
III. A MAGYAR NÉPHAGYOMÁNY KÖZVETÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI ALSÓ TAGOZATBAN	45
III.1. A hipotézisek bemutatása	46
III.2. A kutatás módszere, kérdései.....	46
III.3. A kutatás helyszínének bemutatása	48
III.4. Az interjú kiértékelése, eredményei	49
III.5. Interjú iskolaigazgatókkal.....	70
Összefoglalás.....	79
Ukrán nyelvű rezümé	81
Felhasznált irodalom	83
Ábrák jegyzéke	89
Melléklet	

Bevezetés

A hagyományok áthatják mindennapjainkat, egész életünket, még akkor is, ha nem tudatosan ápoljuk őket. Ápolásuk olyan tevékenység, amelynek célja a múlt értékeinek átörökítése, feladata pedig a néphagyományörzés lehetőségeinek megteremtése. Hagyományainkat őseinktől kaptuk, ők hagyták ránk azokat a tapasztalatokat és bölcsességeket, ami az évszázadokon keresztül csiszolódott. Napjainkra mégis sokszor tétlenül hagyjuk háttérbe szorulni.

A mai rohanó és folyamatosan változó világban a jövő egyik kulcskérdése, hogy miként lehet a hagyományos kultúra értékes elemeit a modernizációval ötvözni. Feltételezhetően soha nem volt nagyobb szükség a hagyományos ismeretére, mint napjainkban, amikor oly sok minden, amit fontosnak tartottunk az életünkben, eltűnni látszik.

Minden korban ugyanis minden társadalom fennmaradásának feltétele a kultúra nemzedékről nemzedékre történő átadásán múlik.

A mai világban, akinek elkötelezett célja a hagyományok őrzése, nem a múlt felelevenítésére, feltámasztására és a változatlanra törekszik, hanem sokkal inkább az értékek átadására, átélésére, illetve a magyarság hagyományainak megőrzésére. Napjaink társadalmában bekövetkező változások azt is eredményezték, hogy a családok egyre kevesebbet adnak át a népszokásokból, hagyományokból a gyermekeiknek, így az iskoláknak ezen a téren is nagy a felelősségük. A magyar népi kultúra számos ága beépíthető az iskolai oktatásba. Már gyermekkorban hasznosíthatjuk az évszázadok során csiszolt és átörökített sokrétű tudást. A hagyomány nagyon közel áll a gyermeki világhoz, a népi kultúra egyszerűségével és letisztultságával. Fontosnak tartjuk, hogy a gyerekek figyelmét felhívjuk saját hagyományaink értékeire, kultúránk gazdagságára, és hogy kialakítsuk bennük a hajlamot azok tudatos ápolására. Ezért aktuális ez a téma.

Bizonyára sokan ismerik és gyakorolják Kodály Zoltán mondását, miszerint *„a kisgyermek, amit hall, elfelejti, amit lát, már inkább megjegyzi, de amiben tevékenyen ő is részt vesz, az bizonyára belevésődik emlékezetébe”* (Gécziné, 2009). Éppen ezért a néphagyományt nem csak tanítani, hanem megélni kell. Így tudjuk ugyanis a legjobban megszerettetni a gyerekekkel.

A pedagógus a népi kultúra befogadására és gyakorlására leginkább úgy tudja motiválni a gyerekeket, ha mintát ad, ha gyakorolja a jeles napok szokásait, együtt énekel, játszik a gyerekekkel és gyakorolja a néphagyományokat.

Biztosítani kell, hogy a néphagyomány értékei beépüljenek a jelen és a jövő kultúrájába, hogy küldetésének és lehetőségeinek megfelelően áthassa az emberek mindennapi életét.

Azért választottam ezt a témát, mivel mindig is érdekelték a hagyományok. Gyerekkoromtól kezdve a szüleim arra neveltek, hogy milyen fontos őriznünk hagyományainkat, sőt nekünk még inkább mivel nagyszüleimmel sajnos nem is találkozhattam, így az ő tudásukat is csak a szüleimen keresztül kaptam meg.

A munka célja, hogy feltérképezze hogyan is vélekednek az alsós pedagógusok a magyar hagyományokról, fontosnak tartják-e azt, mit tesznek a hagyományok megőrzése és éltetése érdekében, hogyan illesztik be az oktatásba vagy beillesztik-e egyáltalán? Ezenkívül betekintést nyerhetünk abba, hogy napjainkban a kutatás helyszínéül választott iskolák falain belül, mely hagyományokat éltetik, illetve történt-e változás a hagyományőrzéssel kapcsolatban az elmúlt időszakban. Ezekre a kérdésekre kerestük a választ. A kutatást interjú készítés módszerével végeztük. Az interjú célcsoportja magyar iskolákban tanító alsós pedagógusok voltak, illetve ezen iskolák igazgatói.

A kutatás megkezdése előtt az alábbi hipotézisek, feltevések fogalmazódtak meg bennünk:

- Az alsós pedagógusoknak fontos a magyar néphagyományok őrzése és ápolása, jelenlegi nevelői munkájukban fontosnak tartják azok továbbadását.
- A falusi iskolákban nagyobb szerepet fordítanak a magyar néphagyományok ápolására, mint a városi iskolákban.
- Az alsós pedagógusok beillesztik a magyar néphagyományokat a tanórákon és a tanórán kívüli foglalkozásokon.
- Az elmúlt időszak (Covid és a háborús helyzet) negatív hatással volt a közösségek hagyományőrző tevékenységére.
- Az intézményvezetőknek is fontos a magyar hagyományok őrzése és ápolása.

A munka felépítését tekintve három nagyobb fejezetből áll. Az első fejezetben a néphagyomány és a népszokások fogalmát tárgyaljuk. Ezt követően sorra vesszük a népszokások típusait. A következő alpontban a hagyomány és a nevelés kapcsolatáról teszünk említést. A második fejezetben foglalkozunk a hagyományőrzés és hagyományátadás lehetőségeivel az iskolákban. Kitérünk az Új Ukrán Iskola koncepciójára. Rövid betekintést nyújtunk a tanár szerepéről a hagyományátadásban. És végül a harmadik fejezetben összegezzük az interjúkon kapott adatokat, azok eredményeit.

Munkánk során a következő főbb szakirodalmak voltak segítségünkre: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk.): *Útravaló 2. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában*, Balassa Iván – Ortutay Gyula (1979): *Magyar néprajz*, Andrásfalvy Bertalan (é.n.): *A szeretet a néphagyományban*, Paládi-Kovács Attila szerk. (1988-2002): *Magyar néprajz nyolc kötetben*.

I. A MAGYAR NÉPHAGYOMÁNYOK

Minden nép fennmaradásának egyik feltétele a kultúra átörökítése, átadása nemzedékről nemzedékre. Hagyományozódnak az anyagi javak, a berendezések, épületek, de hagyományozódik a szokás, a cselekvés és eljárásmodok is, valamint a társadalmi gyakorlat. Ez utóbbi átadása közvetlenül zajlik, példamutatás vagy utánzás útján, illetve nyelvi közvetítéssel. A kultúra átadásának egyik legjobban nyomon követhető módja a tudás nyelvi átadása (Ombódi, 2018, 192). A tudástovábbadásának ez a formája az írásfeltalálás előtti időszakban ugyanis csak ekképpen valósulhatott meg. Nem beszélve arról, milyen felelősségteljes feladat volt ez. Elődeink rá voltak kényszerítve arra, hogy ellessék egymás szájáról a szót, illetve a másik kezét fürkészsze a mozdulatot (Gécziné, 2013, 28).

A hagyományokat művelő ember közösségen belül és kívül egyaránt normarendszert alakított ki, tehát nem csupán szoros környezetével volt kiegyensúlyozott a kapcsolata. Ez a normarendszer irányította a magatartási formákat és a mindennapokat is. Az tartozhatott teljes mértékben egy közösséghez, aki ezeket a normákat elfogadta és alkalmazta, illetve ezek fényében élte mindennapjait, ünnepeit. A szabályokat, melyeket a normarendszer írt elő, korcsoportokban (életkor szerint) tanulták a paraszti kultúrában (Bihari – Bartha - Keményfi, 2015, 13). A Magyar Néprajzi Lexikonban olvashatjuk, hogy a hagyomány jelenléte emberi közösségek létének feltétele, egyedül emberi közösségek sajátja (Ortutay, 1977). A néphagyományokat tehát – legyen szó akár magyar illetőleg más népek hagyományairól - nem egyfajta furcsaságként kell kezelnünk, hanem a mának szóló üzenetnek, melyben az emberi létehez nélkülözhetetlen értékek rejlenek (Andrásfalvy, n.é.). A tapasztalatok azt mutatják, hogy lehetetlen egy ország fiatalabb generációjának nevelése a történelem, a kultúra, az ősök, a nép és a család hagyományainak ismerete nélkül (Ковальчук, 2009).

Napjainkban a hagyományok ápolása, művelése már eltűnőben van, feledésbe merült. Egyre kevesebbszer találkozunk az eddig jól bevált, közösségfenntartó néphagyományainkkal. Ám a néphagyomány csökkenése nem magyarázható a felgyorsult világgal, az új szokások megjelenésével. Hiszen az új és a régi jól kombinálható, egyik a másikat nem feltétlenül tiporja el. A hagyományok – értékek, melyek évszázadokon keresztül csiszolódtak, évszázados tapasztalaton alapulnak és mindeddig jól beváltak. Súlyos hibát vétenénk azzal, ha elfelednénk vagy megtagadnánk a jól működő közösségfenntartó, kapcsolatteremtő, érzelmeink kifejezésére szolgáló néphagyományainkat. Figyeljünk tehát hagyományaink őrzésére, ápolására. A természetes hagyományátadás már nem a megszokott módon történik a családok és a közösségek életében, hanem azok újjáélesztése az oktatási intézményekre hárul. Az

oktatóknak nagy a felelősségük e téren. Már az óvodákban is nélkülözhetetlennek tartják a népi játékok, népdalok, népi mondókák és a népszokásokhoz fűződő dramatikus játékok beillesztését a nevelői munkába és azok jótékony hatásait a gyerekekre nézve. A hagyományok ápolásával nem az a célunk, hogy a régi időket hozzuk vissza, hanem hogy megmutassuk az új generációnak az őseik által kitaposott utat, így téve természetessé felnőtt korukban a hagyományok továbbadását, ápolását. Célravezető volna az oktatóknak a néphagyományok elemeiből meríteni figyelembe véve a gyermek életkori sajátosságait. Ezáltal az értékek beépülnének a gyerekek játékaiba (Kész, 2005).

I.1. A hagyomány fogalmának ismertetése

Gécziné (2013) munkájában összegyűjtötte a hagyomány értelmezéseit különböző források alapján. A definíciókat olvasva arra a közös jellemvonásra lehetünk figyelmesek, hogy a hagyomány a felhalmozott ismeretek, kulturális javak átadása, továbbadásaként van értelmezve. Emellett a hagyomány vagy tradíció értelmezései között olyan megfogalmazással is találkozhatunk, mint láthatatlan szervezőerő, mely a legrégebbi idők emberi fennmaradásának feltétele. Ebben a megfogalmazásban is visszaköszön az a megállapítás, hogy a hagyományt létfontosságú dologként tartották számon. A néprajztudománynak is az egyik alapfogalma a hagyomány, melynek megközelítően azonos jelentésű származékai: a tradíció, a szájhagyományozás és a néphagyomány. (Gécziné, 2013, 29-30)

A hagyományoknak köszönhetően őrizhetjük meg elődeink tudását és a megszerzett tudást mi is továbbadhatjuk majd, így követi a hagyomány a társadalom változásait. A hagyomány tehát nem áll szemben a változással, épp ellenkezőleg magában hordozza azt (Gécziné, 2013, 28). Egy másik forrás alapján a hagyomány együtt változik az őrzőivel, tisztelőivel. Lépést tart az új szükségletekkel, új tartalmakat keres (Trencsényi, 2010, 25). A radikálisabb irányzatok szerint a hagyomány maga az értelmezés folyamata, amely a jelen dolgainak úgy ad értelmet, hogy a múltra hivatkozik közben. Ebből kifolyólag a hagyomány mindig csak a jelenben nyer értelmet (Géczi-Laskai, 2013, 37).

A hagyományként értelmezhetjük: az apáról fiúra szálló ismereteket, a közösség által szerzett tudást, az otthon, a családban vagy a helyi közösségekben tanult dalokat, táncot, a gyakorlatban elsajátított munkamódokat, technikai ismereteket (Paládi-Kovács, 2015, 4).

Az élő hagyomány erőt adhatott a közösség számára, általa erősödhetett, nemesedhetett az egyén. Segítségével az emberek nem őrlődtek fel a mindennapos problémákkal, küzdelmekkel szemben. Összhangban éltek a természettel, az évszakok váltakozásait követve

újulhattak meg a tavasszal, erősödhetnek meg a nyárban, gyarapodhattak az őszben és pihenhettek meg a télen. A megélhetéshez szükséges feltételeket saját maguk számára teremtették meg. Minden kétséget kizáróan a maguk urai voltak és a nehézségek valamint megpróbáltatások ellenére harmóniában éltek. Az emberek a hétköznapi életüket az énekkel, mesékkel, rítusokkal, játékokkal, illetve mondókkal varázsolták szebbé. Az ünnepek alkalmával tisztult meg lelkük, töltődtek fel (Tálas, 2010,85).

I.2. A népszokások és azok típusai

A szokások átszövik az emberek, a nép életét. A viselkedési mintáktól kezdve az egyéni szokásokon, a jogi szokásokon át a nagy nemzeti szokásokig, amelyeket egy ország egész lakossága gyakorol, a szokásoknak minősíthető cselekedetek és jelenségek rendkívül sokfélék. Gyakran éles különbséget lehet tenni a népszokás és a szokás jelentése között. Az előbbi jobban körülhatárolható, bár gyakran a népszokás kifejezés egy "magasabb műveltségű" közösség szokásaira is utal. A szokás szó tágabb értelmű, és minden olyan cselekvést és jelenséget magában foglal, amelyet az emberek tudatosan, néha mechanikusan, ösztönösen, napi szinten végeznek (pl. köszönés, kalapemelés, kopogtatás stb.) (Ujváry, 1980, 11).

Az emberek közösségekben való együttélése elképzelhetetlen a hagyományok által formált és tudatosan kialakított szokások nélkül. A szokások a közösségek életét és tevékenységét szervezik rendszerbe. Hatással vannak az egyénre és a közösségre, ugyanakkor a szokások kialakulását és átalakulását az egyén és a közösség egyaránt befolyásolja. A népszokás olyan cselekvésmódot jelent, amelyet a hagyomány alapján egy csoport vagy közösség helyesnek vagy kötelezőnek érez. Ebben a megfogalmazásban benne van, hogy az emberek úgy érzik, hogy a szokások valójában szükségesek és kötelezőek számukra és közösségük számára, de ha ez az érzés valamilyen okból megváltozik, akkor a szokáshagyomány módosulhat (Ujváry, 1980).

A népszokás Dömötör Tekla szerint: „voltaképpen a kultúra hagyományozódásának spontán formája, az a keret, melyben a nép ünnepe és a hétköznapija lejátszódik”. Olyan viselkedésmód ez, melyet a közösség tagjai önként vállalnak el, mintegy alávétve magukat, mert ez megfelel az élő kulturális hagyománynak. A népszokás tehát egyidejűleg és párhuzamosan illetlen, erkölcsi útmutatás, íratlan törvény, de költészet és művészet is, valamint színjátás, mítosz és mágia egyaránt. A szokások mindig is hozzátartoztak az emberi léthez. A közösségekben szereplők egymáshoz való viszonyát, a család rendjét és a kisebb közösségek erkölcsét rendre a szokások szabták meg (Dömötör, 2003).

A szokások ezenkívül számos lehetőséget kínálnak az egyéni és közösségi erők cselekvő és alkotó kibontakozásához. Ezek gyakorlása és alkalmazása ugyanis egy adott időszakban (pl. karácsony, farsang) a közösség minden tagját egyidejűleg érinti. A kor szerinti szokások sem korlátozódnak, nem szűkülnek le teljesen egy csoportra. Példaként említve a leányok szokása a villózás, azonban ez nem lenne teljes, jobban mondva nem lenne befejezett, ha a felnőttek nem vennének részt benne. Hiszen a házról házra járásnál ez elkerülhetetlen. A kor szerinti szokásoknak tehát mindenki részese volt és az is lesz. Ez aktivitást igényel egyrészt a fiatalok tanítása-, másrészt a fiatalok érdeklődése részéről is. Számos példa van arra, hogy egy idősebb személy, aki már nem vesz részt ténylegesen a szokásban, ennek ellenére aktívan irányítja azt. Illetve az is megállapítható, hogy a fiatalok milyen mértékben igyekeznek korán elsajátítani az idősebbek szokásait, és így nagyon gyakran játékosan utánozzák őket (pl. lakodalmas játékok) (Ujváry, 1980).

Az évszázadok során a magyar népszokások erőteljes átalakuláson mentek keresztül. Létrejöttük hosszú történelmi fejlődés eredménye. A magyarokkal együtt- és azok környezetében élők szokásai is színesítették a népszokásainkat. Egyes szokások még ma is fellelhetők, de van köztük, amelyet napjainkban csupán szórványként találhatunk meg vagy csak az idősök emlékezetéből ismerünk. A világ fejlődése következtében a régi népszokások átalakultak vagy teljesen eltűntek (Dömötör, 2003).

A szokások a néphagyomány különböző területeihez kapcsolódnak. Gyakran nehéz különbséget tenni a hiedelem, a rituálé és a szokás között. A szokások az ősi kultuszokhoz is kapcsolódnak. A modern ember cselekedeteinek és tevékenységeinek számos olyan eleme van, amely a hagyományokon keresztül évszázadokra, sőt évezredekre vezethető vissza. A szokások elemei és motívumai részben a történelem előtti korok emberével, részben pedig a közelebbi és távolabbi emberekhez kötnek bennünket (Ujváry, 1980).

A népszokások többsége a naptári évhez fűződik. Meghatározott rítusok kötődnek az évszakok változásához, a napfordulókhoz, a mezőgazdasági munka egyes szakaszaihoz, az egyházi és az állami ünnepekhez. Ezek a rítusok olykor csak egy napra, de az is előfordul, hogy több napra is korlátozódhatnak (Dömötör, 2003).

A szokásokat kétféleképpen is csoportosíthatjuk a leírásuk megkönnyítése végett. Az egyik csoportosítás szerint megkülönböztetünk: naptári évhez fűződő szokásokat, az emberi élet fordulóihoz köthető-, munkaalkalmak szokásait, történelmi emlékszókat, illetve jogszokásokat. Egy másik csoportosítás szerint egyéb csoportokra is bonthatjuk a népszokásokat, ugyanis szokások keretében játszódott le az egész élet (Dömötör, 2003). E szerint vannak téli -, tavaszi -, nyári -, őszi népszokások.

A szokások közül azok felsorolására és bemutatására vállalkozunk, amelyek az iskola életében, mindennapjaiban is előfordulnak, illetve említésre méltóak, abból a szempontból, hogy vidékünkön is jellemző vagy jellemző volt. E szokások száma és változatossága tudniillik rendkívül gazdag, éppen ezért csak az imént említettek bemutatását kíséreljük meg.

I.2.1. Naptári évhez fűződő szokások

Ezeket a szokásokat – bár köztudottan a téli, a tavaszi és a nyári napforduló köré csoportosulnak – a naptári év besorolásában mutatjuk be.

Újév

Az évkezdő újévi szokások onnan eredeztethetők, – hasonlóan más népekhez – hogy az év kezdetén végzett cselekmények analogikusan fognak megismétlődni. A néphit szerint, ami az év első napján történik, az fog később újra megismétlődni. Éppen ezért az újév első napját mindenki igyekezett csupa kellemes dologgal tölteni. Ilyenkor például nagy lakomázást rendeztek a bőséges asztal mellett, a baráti társasággal töltötték idejüket felhőtlen vidámságban, illetve egymásnak jót kívánva igyekeztek belépni az újévbe. A szándékos jóslás mellett a „véletlenből” jóslás is jelen volt. Az jövő évi időjárást is igyekeztek megjósolni. Ehhez hagymakalendáriumot használtak. Egy tizenkét gerezdből álló fokhagymát besóztak, majd reggelre, amelyik gerezdben a só nedves lett, arra következtettek, az a hónap is esős lesz majd. Jósló szokásokkal próbálták a lányok megtudni jövődöbelijüket is. Jól ismert szokás volt még az óévtől hatalmas lármával való búcsúzás. Ennek sokféle oka lehetett. Az egyik a gonosz elriasztása, a másik az óév kiűzése vagy csak az ünnep hevében való féktelenség indokolta a zajkeltést (Dömötör, 2003).

Vízkereszt (január 6)

Számos szokás kapcsolódik hozzá, amelyek közül sok vallásos, mivel ez a karácsony tizenkettedik és egyben utolsó napja (Balassa-Ortutay, 1979). Egyes források alapján már a XV. században is egyedülálló magyarországi jelenségnek tartották a papság vízkereszt napi alamizsnagyűjtését. Ilyenkor szentelték a házakat és ezen a napon írták az ajtóra a három napkeleti király nevének kezdőbetűjét. A vízkereszt napi misén megszentelt vizet más néven háromkirályok vizének is nevezték. Ehhez több hiedelmet kapcsoltak például meghintették a házat, hogy a gonosz elkerülje azt, gyógyítottak is vele és még a kútba is öntöttek a vízből. A XVI. századtól rögzített szokás a csillagozás és a csillagének éneklése. Egyes vidékeken még ma is járnak a gyerekek háromkirályok képében köszönteni (Dömötör, 2003).

Farsang

A farsang vízkeresztől veszi kezdetét és hamvazószerdáig tart, de kiváltképp ünnepélyes az azt megelőző vasárnaptól kedd estig, amelyet általában "farsangi faroknak" neveznek. A telet, a hideget és a sötétséget legyőző tavasz egyik ünnepe, amelyről már a középkori források is megemlékeznek (Balassa-Ortutay, 1979).

A farsang rendbontással, zavargással, lármázással járó szokás, így sokáig tiltották, a rossz szokások közé sorolták. Mindezek ellenére mind a mai napig nagy népszerűségnek örvend. A farsang egyik figyelemfelkeltő jelensége a jelmezes-álarcos alakoskodás. Már a XV. századból ismerünk olyan említéseket, amelyekben a férfi és női ruhacserét, az álarcviselést és az állatalakoskodásokat teszik szóvá. A farsangolás az egész nép körében jellemző volt, egészen a királyi udvartól a kisebb falvakig. Az egyik legkiemelkedőbb farsangi alakoskodás Magyarországon, a mohácsi busójárás. A busóknak fából készült álarcaik voltak, melyet eredetileg csak felnőtt férfiak viselhetek. Emellett a mozgásuk is rituálisan megszabott volt. Az állatalakoskodások közül főként a medve, ló, kecske, gólyaalakoskodás volt a kedvelt. Kis párbeszédés jelenetet is előadtak ilyenkor, valamint előkerült a tréfás halottasjáték, illetve a lakodalom is. Egyik ilyen látványos lakodalmas játék a nyugat-dunántúli rönkhúzással egybekötött mókaházasság. A kidöntött fát legényekből és a leányokból álló pároknak kellett végig húzni az úton. A menet közben humoros esküvő játszódott le. A rönkhúzást akkor rendezték meg, amikor nem volt lakodalom abban az évben. Hajdanán a pártában maradt lányokkal volt szokás tuskót húzatni húshagyókedden. Szokás volt még az asszonyok és a lányok külön farsangolása. A farsang eszmevilága voltaképpen a házasság témája körül forgott: a lányokat, akik pártában maradtak, farsang végén kicsúfolták.

A farsangi szokások körében megtalálhatóak még a termésvarázslások és a gonoszűzés is (Balassa-Ortutay, 1979).

A hosszú téli délutánokon a gyerekekkel gyakorolhatjuk a népi kismesterségeket: szövést, fonást, agyagozást, rongybabakészítést vagy csuhézást (Kész, 2005).

Húsvét

A húsvét időpontja változó, a tavaszi nap-éjegyenlőséget követő holdtölte utáni első vasárnapra esik. Tehát március 22. és április 25. közé eshet. A húsvéti ünnepkör a húsvétvasárnapot megelőző virágvasárnapkal kezdődik, ezt követi a nagyhét, húsvétvasárnap, húsvéthétfő, és végül fehérvasárnapkal zárul (Paládi Kovács, 1988-2002).

Húsvétkor a két legismertebb és legnépszerűbb szokás az öntözés és a tojásfestés. E két szokás töretlen népszerűségnek örvend mind a mai napig a városokban és a falvakban egyaránt.

Az öntözés szokásánál az lett a különbség a falvakban, hogy a kútból húzott vizet felváltotta a szagos vízzel való locsolkodás. Némely észak és nyugat-magyarországi faluban húsvétkor a vesszőzés volt a jellemző. A vesszőzés és a locsolás is a jelképes termékenyítést, illetve a rituális megtisztulást szimbolizálta.

Hajdani népszokás volt még a tojásfestés és az azzal kapcsolatos játékok. A tojást csaknem az egész Európában a termékenység szimbólumának tartják. A húsvéti tojásfestést mindig az asszonyok és a lányok végezték. A legegyszerűbb tojásfestési mód a levéllel való burkolás, majd festékbe mártás volt. Az így készült tojásoknak világos színű maradt a levéllel letakart felülete, és csipkézett levélminta rajzolódott ki rajtuk. A tojás színezésére természetes festékanyagot használtak: hagymalevelet, dióhéjat, vadalmafa héját, gubacsot. A tojásíráshoz viaszt olvasztottak és ezzel írták rá a mintákat a tojásra. Amikor a viasz megdermedt, festékbe rakták és miután megszíneződött letörölték a viaszt, melynek helye sárgásfehér maradt. Karcolással készítették a vakart vagy kotort tojásokat: a mintákat éles tárgyakkal karcolták a tojásra. A legtöbb ügyességet kívánó tojás készítési mód, a patkolt tojás. A tojások díszítőmotívumai közül vannak helyi elnevezésűek.

A húsvéti ünnepkörhöz kapcsolódó szokások másik csoportja egyházi rítusból vált népszokássá. A nagyszombati szertartáshoz kapcsolódik a tűzszentelés. A néphitben a tűznek és a víznek máig szerepe van a nagyhétben. A katolikusoknál ilyenkor szokás volt az ételszentelés is. A gyerekeknél szokás volt a nagyheti Pilátus-verés. Régi szokás még a húsvéti határkerülés is (Dömötör, 2003).

Pünkösöd

Pünkösdkor zöld ágakkal díszítik a házakat, kerítéseket azzal a céllal, hogy elűzzék a gonoszt (Paládi-Kovács, 1988-2002). A pünkösdi királyválasztás a történelem egyik legjobban dokumentált szokása. Már a XVI. században az értéktelen és múló hatalmat pünkösdi királyságnak nevezték. A későbbi századokban többnyire a verseny által választott pünkösdi királyról írnak. Egy 18. század végi másik szokás szerint a falu által választott párnak, a királynak és királynénak, virágokkal feldíszítve kellett végig járni a falut. Mára ez a pünkösdi királyválasztás megszűnt. Egyedül a Dunántúl őrzi még a kislányok pünkösdi királynéjárását (Dömötör, 2003).

Szüret

Az őszi szokásai mindenekelőtt a gazdasági élethez tartozó szokásokat foglalják magukba. Ez idő tájt került ugyanis sor a betakarításra, illetve az ehhez kapcsolódó elvégzendő

munkákra. A betakarítás idején nem voltak jellemzőek más szokások (Balassa-Ortutay, 1979). A gazdasági évet lezáró ünnepeket szeptembertől novemberig tartották. A szüret a gazdasági élet szokásaihoz tartozik, de fontos megemlíteni, mivel az iskolákban még a mai napig tartanak szüreti bálakat. A szüreti multságok az őszi ünnepkörhöz tartoztak. A szüreti multság idején lovas felvonulás rendeztek, majd ezt követően táncházzal zárták a multságot (Dömötör, 2003). Ez tehát tulajdonképpen egy örömművelés volt az emberek számára, mivel végeztek a szőlő megművelésével (Balassa-Ortutay, 1979).

Fonó

A mezőgazdasági munkák végeztével, az asszonyok idejük számottevő részét fonással töltötték. A fonás kezdete általában november második fele volt és egész farsangig tartott. A fonás alól csupán az egyházi és népi ünnepek, illetve a jeles napok voltak kivételek, ugyanis ilyenkor tilos volt fonni. A fonóban asszonyok és lányok gyűltek össze, eközben beszélgettek, énekeltek, játszottak. Így vígabban ment a munka. Hajdanán ez volt a társas összejöveteleknek, a népdaléneklésnek, a népköltészet felcsendülésének a helyszíne és az egyik fő alkalma (Dömötör, 2003). A fonóban a lányokat egy héten három nap meglátogathatták a legények. Ezáltal jobban megismerkedhettek, láthatták őket munka közben és utána beszélgethettek. Így a párválasztás nem volt elhamarkodott, leendő párjukat jobban megismerhették különböző tevékenységekben (Andrásfalvy, n.é., 102).

Advent

A karácsonyi ünnepkör kezdete az advent, melynek első napja Szent András napjához (november 30) legközelebb eső vasárnapra datálódik (Balassa-Ortutay, 1979). Az adventi időszak a karácsonyra való felkészülés. Kora reggel rorate misét tartottak. Innentől kezdve karácsonyig tilos volt a zajos mulatozás: „András zárta a hegedűt” (Dömötör, 2003).

Karácsony

A karácsony az egyik leggazdagabb ünnepi körrel rendelkezik, amely az egyházi év ünnepi körével fonódott össze (Balassa-Ortutay, 1979). A karácsonyi szokások is többféle változáson mentek keresztül, mire elérték a mai formájukat. A középkorból maradtak fenn a katolikus egyház szertartásai, karácsonyi énekei és még a jászolállítás szokása is. Ezen évek során népi formaváltozatai alakultak ki. A karácsonyi asztal szertartásos előkészítése is meghonosodott nálunk. Még a karácsonyfaállítás szokása is a közelmúltban jelent meg. Először a XIX. század közepén állítottak először karácsonyfát, városban. Napjainkban pedig már mindenhol állítanak, ahol gyerekek vannak (Dömötör, 2003).

Kárpátalján sokan ünneplik az ortodox karácsonyt, melynek előestéje vízkeresztkor van. Fontos, hogy a gyerekeknek elmagyarázzuk, hogy nemcsak a saját népünk szokásait kell tisztelnünk, hanem másokét is (Kész, 2005).

A karácsonyi szokásokhoz tartozik a kántálás és a betlehemezés is. A kántálás során énekes köszöntőkkel járják végig a falut, és cserébe ajándékot kapnak a házigazdától (Paládi-Kovács, 1988-2002). A karácsonyi népi színjáték központjában a *betlehemezés* áll. A betlehemezést általában gyerekek adják elő, de van olyan is ahol felnőtt férfiak. Ez utóbbi érdekessége, hogy a pásztorok állatbőrből készült ijesztő álarcokat hordanak. A betlehemező gyerekek pedig házról házra járva házilag készített jászolt vagy kis betlehemest (templom alakú) hordanak magukkal. A XIX. századtól két formáját különböztették meg a betlehemezésnek. Az egyik az élő szereplőkkel, a másik pedig bábokkal előadott (bábtáncoltató) karácsonyi játék. Az élő szereplős betlehemes fő jelenete a pásztorjáték. Az alvó pásztorokat az angyal kelti fel, hogy az újszülött kis Jézushoz küldje őket. A játék humoros részét egy süket öreg pásztor adja, akinek tréfás félreértésein jót nevet a közönség. A játék további részeként bemutatják, hogyan keres szállást a szent család. A betlehemezést adománykérő formulák zárják le (Dömötör, 2003).

I.2.2. Jeles napokhoz fűződő szokások

A magyar nép a hagyományokkal tette színesebbé az év bizonyos napjait, ezzel törve meg a szürke hétköznapi monotonitását. Ezáltal jöttek létre a jeles napok és az ünnepek (Tóthné, n.é.).

- Január 22 – Vince napja

Ha az időjárás szép és napos volt ezen a napon, akkor jó bortermést jósoltak, ha nem, akkor rosszat. Vidékünkön azt tartották: Hogyha fénylik a Vince, tele lesz borral a pince (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Január 26 – Pál napja

Ezt a napot Pálfordulásának is nevezik, hivatkozva arra a bibliai történetre, hogy a Jézust üldöző Saul ezen a napon tért meg, és lett Pál apostol. A néphit szerint ez a nap az időjárás, a termés és a halál megjósolásának napja. A szép, tiszta időjárás sok helyen azt jelentette, hogy hosszan tartó hideg időjárás várható. Vidékünkön úgy tartották: Ha Pál fordul köddel, ember fordul döggel (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Február 2 – Gyertyaszentelő Boldogasszony napja

Nevéből adódóan az évnek ebben az időszakában szentelik meg a gyertyákat a katolikusoknál, amelyeket védekezésként használtak a gonosztól, a természeti csapásoktól stb. Kárpátalján úgy tartották, hogy „Ha fénylik a gyertyaszentelő, az íziket vedd elő!” (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Február 24 – Mátyás napja

Egy jól ismert időjárési jóslás kapcsolódik ehhez a naphoz: "Ha Mátyás jeget talál, akkor jeget tör, ha nem talál, akkor jeget csinál". Szintén közismert mondás: "Mátyás és Gergely két rossz ember", ami azt jelenti, hogy ezeken a napokon általában nagyon hideg van (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Március 18, 19, 21 – Sándor, József, Benedek

Úgy tartották, hogy ezektől a napoktól kezdve egyre inkább melegszik az idő. Mindenki által jól ismert mondás a következő: „Sándor, József, Benedek, zsákban hozzák a meleget!” (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Április 24 – György nap

Tavaszi gonoszjáró napnak tartják, amikor a boszorkányok szabadon garázdálkodhattak. Ebből adódóan tüskés ágakkal, nyírfaágakkal tűzték ki a kerítéseket, ajtókat, távol tartva ezzel a gonoszt. Aki ezen a napon ment keresztútra, megláthatta a boszorkányokat, ugyanis hajnalban mentek a néphit szerint harmatot szedni. A lepedőt, amivel a harmatot szedték, ezután kifacsarták és a tehenekkel megittatták. Máshol a búza hasznát lopták el másoktól. Eközben azt mormolták, hogy csak a felét szedik, ne legyen túlságosan feltűnő a dolog, és kiderüljön a gonoszság. György napja ezenfelül az állatok első kihajtásának ideje is volt. Ekkor mágikus praktikákhoz folyamodtak, védve ezzel a legelőre tartó jószágokat. Első kihajtáskor az istállóküszöb mellé bent láncot, kívül meg tojást tettek. Ezen lépett át a jószág. Úgy vélték, hogy ettől olyan erősek lesznek, mint a lánc és olyan gömbölyűek, mint a tojás (Dömötör, 2003).

- Április 25 – Márk napja

Ezen a napon szentelték a búzát. A szentelt gyertyához hasonlóan, a szentelt búzának is különleges erőt tulajdonítottak (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Május 1.

Egészen a XV. századtól kezdve május elsején zöld ágakkal díszítik fel a házakat. Májusfát a legények állítanak a lányoknak, ezzel együtt a falu tudtára adva, hogy kinek udvarolnak. A fát általában lopták a legények, így a hatóságok sokszor a szokás ellen voltak, tiltották azt. Májusfának jegenyét vagy nyárfát választottak, amit színes szalagokkal díszítettek fel, és egyéb

ajándékok is kerültek rá. Sok helyen „kitáncolták” a fát, vagyis miután kidöntötték a fát, táncmulatságot tartottak (Paládi-Kovács, 1988-2002).

A szokás jelenkori formája a virágküldés. A legények feldíszített virágcsokrot helyeznek a lányok ablakába, ezzel is hírül adva kinek udvarolnak (Dömötör, 2003).

- Május 12., 13., 14. – Pongrác, Szervác, Bonifác

Ezek a napok az időjárás hűvösebbre fordul. Gyakran előfordul ezeken a napokon erős szél. Ezért is hívják őket fagyosszenteknek (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Május 25 – Orbán napja

Orbán a néphagyomány egyik fagyosszentje, mert ezen a napon is hideg, szeles idő van általában (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Június 8 – Medárd napja

Egy jól ismert időjárás-előrejelző nap. A közhiedelem szerint, ha e napon esik az eső, akkor az ezt követő időszakban (40 nap) esős idő várható (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- Szeptember 29 – Mihály napja

Ezen a napon hajtották be a legelőn tartott állatokat (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- November 1 – Mindenszentek napja

Vidékünkön ezen a napon mennek ki a temetőbe, megemlékezni a halottakról, gyertyát gyújtani, és virágot vagy koszorút helyezni el a síron (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- November 11 – Márton napja

Régen Márton napján vágta le a tömött libát. A mondás is úgy tarja, hogy aki ezen a napon nem eszik libát, az egész évben éhezni fog. Időjósító nap is egyben, mivel "ha Márton napján a lúd jégen áll, karácsonykor sárban botorkál" (Paládi-Kovács, 1988-2002). Az iskolákban ilyenkor kézműves foglalkozásokat tartanak.

- November 19 – Erzsébet napja

Árpádházi Szent Erzsébetre emlékezünk ezen a napon, akinek a nevéhez fűződik a rózsa csoda. Régen közkedvelt névnap volt (Paládi-Kovács, 1988-2002). Szent Erzsébet ünnepén a gyerekekkel közösen gyűjthetünk adományokat a rászorulóknak. Szent Erzsébet élete jó példaként szolgálhat a gyerekek számára (Caimacan, 2014).

- November 25 – Katalin napja

Szintén időjósító nap, mivel ha Katalin kopog, akkor karácsony locsog és fordítva (Paládi-Kovács, 1988-2002).

- November 30 – András napja

Leginkább a házasság jóslás miatt volt ismert. Ezen a napon különböző módszerekkel próbálták megjósolni a jövőbelijüket a lányok (Paládi-Kovács, 1988-2002). A lányok ezen a napon böjtöltek, egész nap csak három szem búzát és ugyanennyi csepp vizet ittak, így megálmodták, hogy ki lesz majd a férjük (Dömötör, 2003).

- December 6 - Miklós nap

Ez a fiatalabb népszokásokhoz tartozik, mivel csak az utóbbi időben, évszázadban kezdett szokásba jönni a gyerekek megajándékozása a magyar falvakban (Balassa-Ortutay, 1979). Miklós napján is alakoskodtak (Dömötör, 2003). Ezen a napon az iskolákba is ellátogat a Mikulás, aki Szent Miklós püspöki palástjába öltözik. A gyerekek rajzokkal, énekekkel és versekkel köszönik meg neki az ajándékokat. A tanulók egymásnak is készíthetnek ajándékokat. Ezáltal megtanulhatják, hogy nem csak pénzért vásárolt dolgokkal tudunk másoknak örömet szerezni és örömet okozni, hanem az időnk, figyelmünk és szeretetünk odaadásával is megtapasztaljuk, hogy adni jó (Caimacan, 2014).

- December 13 – Luca nap

Luca napja volt az év legrövidebb napja, úgy tartották, hogy ettől a naptól kezdve már hosszabbak lettek a nappalok (Balassa-Ortutay, 1979). Az asszonyi ünnepek közül ez volt a legjelentősebb. Ezen a napon a munka szigorúan tilos volt a lányok és az asszonyok számára. Megannyi történet mesél arról, hogyan büntette meg Luca azokat, akik megszegték a munkatiltalmat, vagyis szőttek, fontak, varrtak vagy mostak aznap. Luca büntetése az volt, hogy kóccá változtatta a fonalat, a fonó asszonyhoz hajította az orsót, vagy bevarrta a tyúkok tojókját. Luca napján alakoskodtak is. Az alakoskodó fehér leplet viselve, arca elé vagy a fejére szítát téve ellenőrizte a fiatalokat, a lustákat pedig megszegyenyítette. Luca napján kezdték készíteni a Luca székét, amit egész karácsonyig készült, úgy hogy mindennap dolgoztak valamit rajta. Úgy tartották, hogy ennek segítségével Karácsonykor felismerhetik a boszorkányokat. Szinte minden faluban ismeretesek a Luca székéről szóló babonás történetek. A szék készítője – miután karácsony estéjén elkészül vele – elmegy a templomba, ahol megismerheti a falu boszorkányát, mert az ilyenkor szarvat hord. Ezután viszont menekülni kell haza, nehogy széttépjék a boszorkányok. Hogy lelassítsa azokat, mákot kell szórnia az útra, mert a boszorkányok kötelesek felszedni a mákot. Így tud megmenekülni a boszorkányok bosszújától. Luca hajnalán a kisfiúk kotyolni járnak. Házzól házra járva köszöntőt mondanak, majd fával vagy szalmával megvarázsolják a tyúkokat, hogy a ház népének egész évben legyen majd bőséges tojasuk és a tyúkok jól tojjanak. A gyerekek ezután ajándékot kaptak. Luca napján, György napon vagy akár tavasszal szabadon garázdálkodhattak a gonoszok (Dömötör, 2003).

- Születésnap, névnap

A jeles napokhoz sorolnánk még a születésnapot vagy névnapot is, hiszen a gyerekek számára ez is hagyomány, hogy minden évben megünnepelik ezeket a napokat. A születésnap különösen jelentős a gyerekek számára. Nagy öröm nekik, hogy aznap ők lehetnek a figyelem középpontjában. Ilyenkor a tanórák menetébe beilleszthető népi játékok közül játszhatjuk az ünnepelt kedvencét. Mégis az ünnepelés során a legfontosabb, hogy a gyerek rájőjjön és megtapasztalja, hogy az igazi öröm a személyes kapcsolatokban, a szerető közösségben, a figyelmességben rejlik (Fabuné, 2019).

I.3. Az iskolákban megtartott magyar ünnepek, emléknapi

Az ünnep mindig egy különleges esemény, akkor is, ha csak egy személyt, vagy egy kis közösséget vagy egy nemzetet ünnepünk. Az ünnep mindig is kiemelkedett a hétköznapokból. Ilyenkor ugyanis másképp öltözködünk, másmilyen tevékenységet végzünk, mint általában. Egy alapvető társadalmi szükségletet elégít ki, mivel az ünnep minden múlt- és jelenkori kultúra részét képezi. Az ünnepek a természet körforgásához igazodnak, általában vallási tartalmuk is van és a naptári év egy-egy részéhez kapcsolódnak. Napjainkban mindenhol vannak nemzeti vagy állami ünnepek. Rendeltetésük, hogy összehozza egy kisebb vagy nagyobb közösség tagjait. A nemzeti ünnepek a jelen kornak szóló üzeneteket adnak át az embereknek a múlt eseményeinek rendszeres felidézése által. Ezek az események egy-egy fordulópontot jelentenek egy ország életében (Gönczöl, n.é.).

Magyar Kultúra napja

1989 óta ünnepeljük január 22-én, annak emlékére, hogy Kölcsey Ferenc 1823-ban fejezte be a magyar Himnusz megírását. A magyar kultúrához való kötődés megerősíti a nemzeti identitást. Fontos, hogy a gyerekek már iskolás korban is megismerjék a magyar kultúrát, annak ezernyi elemét, ezáltal erősítve identitásukat. A magyar kultúra sokszínűsége több lehetőséget kínál annak megismerésére, mely a hagyományok, a gasztronómia, a népszokások és a népi játékok által történhet (Cultura-MTI, 2012).

Anyanyelv napja

Az anyanyelv nemzetközi napját 1999-től méltatjuk február 21-én az UNESCO javaslatára. Az anyanyelv és identitás szorosan összefügg. A nyelvnek fontos közvetítő szerepe van abban is, hogy segít átadni a múltunkról, kultúránkról szóló ismereteket, amelyek szintén fontos részei identitásunknak (Nagy, 2021).

Nemzetközi Nőnap. Magyarországon először 1914-ben ünnepelték meg a nőnapot Március 8-án ünneplik a nők tiszteletének és megbecsülésének ünnepét (Jeles napok).

Anyák napja. Ezt a napot az egész világon ünneplik, azonban minden országban más-más időpontban. Az anyák napját Magyarországon minden év május első vasárnapján ünneplik. Ukrajnában pedig május második vasárnapján. Ez a nap az anyák, nagymamák és keresztanyák ünneplésére, valamint az anyasággal járó gondoskodásra, szeretetre és áldozatvállalásra való emlékezésre szolgál. Az ünneplési szokások országonként változnak. Bár fontos, hogy minden egyes nap kifejezzük szeretetünket és hálánkat e családtagok iránt, az anyák napja felhívja a figyelmet az anyák életünkben betöltött szerepére, és hangsúlyozza az irántuk való tisztelet fontosságát (Jeles napok).

1848-49-es forradalom és szabadságharc. Magyarország történelmének meghatározó eseménye volt, amelynek célja a függetlenség kivívása volt. Jelképe a kokárda (Hermann, 2009).

A hagyományörzésre és a népszokások felelevenítésére alkalom lehet bármely évszak. A növényi alapok felhasználását a természet rendjéhez igazodva ősz elején ajánlatos megejteni. Októberben a bőrrel és a kukoricával való tevékenységekkel érdemes foglalatoskodni. November hónapban a régi fonók felelevenítése. A legkedveltebb technikák advent idején próbálhatók ki, ilyen a gyertyamártás, a mézeskalácssütés vagy a csuhébölcső készítése. Januárt, az év első hónapját bábozással, textilbabák készítésével színesíthetjük. Február a farsangolásról szól. Erről a hónapról a zajkeltők, a hangos hangszerek és a mókás maszkok jutnak eszünkbe. Március középpontja az agyag különféle formázása is lehet. Húsvétkor a mindennapos tevékenységek egyike a viaszos tojásírás. A nemeztárgyak tömörítését is tavasz elejére ajánlják, májusban pedig elkezdhetünk a pünkösdre készülni, különféle ügyességi játékokkal (Gécziné Laskai, 2009, 144-145). Ezek mellé természetesen a jeles napok és az azokhoz fűződő szokások ismertetése sem maradhat el a gyerekek életéből.

I.4. A hagyomány és a nevelés

A hagyományok életünk szerves részét alkotják, ahogy tették ezt évezredek keresztül. Azonban mint minden más, a hagyományok is változáson mennek és mennek ma is keresztül. Személyes felelősségünk mivé formáljuk őket (Téglás, 2009, 10-11). Ezek a változások egyrészt a hagyományok ápolásában, másrészt az új értékek felé fordulásban testesülnek meg (Ronkovich, 1994, 88). Manapság az emberek hozzáállása a néphagyományokhoz ellentmondásos: egyaránt van jelen a hagyományok elhagyása illetve a hagyományok őrzése is

(Géczi-Laskai, 2013, 37). Egyfelől tehát a legfőbb érték a múlthoz való teljes ragaszkodás. Itt azt várják el, hogy teljes erővel védjük a régi értékeket és legyen bátorságunk visszatérni a már elhagyott utakra is. Másfelől ennek tagadása, vagyis a jelen felé való teljes odafordulás jelenik meg értékként, valamint itt azt várják el, hogy minél teljesebben szabaduljunk fel a régi hatásoktól. Ezek nemcsak elvben, hanem a mindennapi gyakorlatban is hatással vannak a nevelésre. E két tényező közötti egyensúlynak szerepe van a nemzeti identitás kialakításában, de a nemzetek közötti tisztelet kialakításában is (Ronkovichs, 1994, 89). Voltaképpen fontos nyomatékossítani a gyerekekben, hogy tiszteljük saját kultúránkat, de az is lényeges, hogy mások kultúrája iránt is elfogadással és tisztelettel legyünk. Mindezt észrevétlenül és a lehető legjobban, személyes példamutatással ültethetjük el a gyerekek tudatába (Juhász, 2018).

A hagyományok tisztelete révén megismerkedik a gyermek a nemzeti kultúrával és ezáltal az egész emberi kultúra közösségével, ahol felismerheti a saját helyét is a közösségen belül. Régen ez a tudás öröklődött, manapság pedig már tanítani kell. A folklórra alapozó nevelés a folyamatosság, az állandóság érzését próbálja kialakítani a gyerekekben (Bence, 2001). A hagyományhoz való hozzáállás egyoldalú szemlélete káros és azt mutatja, hogy nincsenek tisztában a dologgal. Az egyik fél arról nem vesz tudomást, hogy a hagyomány éppúgy természetes tényezője az ember kialakulásának, mint a nevelés, sőt természetesebb, mert közvetlenebb hatású. A másik oldal meg azt nem veszi észre, hogy a változás az emberi élet megállíthatatlan folyamata, tagadhatatlan törvényszerűsége, és a hagyomány is addig él, amíg része tud lenni ennek a változásnak (Ronkovichs, 1994, 90).

A hagyomány tehát a múltból merít, egyéneket és közösségeket formál és folyamatot teremt. A lelki élet folytonosságát szolgálja azáltal, hogy az új nemzedékek fokozatosan kapcsolódnak be a közös múlttal rendelkező életbe. Ugyanakkor az egyénnek nem szabad elfelejtenie, hogy tudatosan vállalja a felelősséget, hogy egyszerre átvevőjévé és átadójjává is válik majd valaminek. Imre Sándor szerint a hangsúly a tudatosságon van, aminek révén az értékek átszarmaztatása a családtól egészen a társadalmi keretekig terjed. Ha a tudatosság hiányzik, akkor az egyén és a tágabb közösség is szenved ennek következtében. A hagyomány átörökítése neveléssel történhet, hiszen az egyén és a közösségre nézve is értéket képvisel. A nevelés magában foglalja a múlt megőrzését és a jövő előkészítését. A nevelést és a hagyományt összevetve voltaképpen megállapíthatjuk, hogy a nevelés nincs hagyomány nélkül. A nevelés alapjául a hagyomány szolgál, ha a közösség kiveti a hagyományt, nem fejlődik majd harmonikusan. A nevelés természetes következménye a hagyomány módosulása, változása. Minden korosztály másképp közeledik a hagyományhoz, nemcsak átveszi azt, de módosítja is. Az új nemzedék hagyományhoz való viszonyát, nevelőihez való viszonya határozza meg. Ezért

tehát szükség van az úgynevezett nevelői tudatosságra, ami kialakítja a múlt hagyományai és a jövő alakítása közötti egyensúlyt. A nevelő a további fejlődés érdekében a múltbeli alapokat is felhasználja (Ronkovich, 1994, 90-91).

A nevelésben kiemelkedő szerepe van a néprajznak, a régi hagyományok megismerésének. A népi kultúra megismerése által rájöhethetünk arra, hogy elődeink milyen csodálatos alkotásokat tudtak létrehozni, a nehéz társadalmi és gazdasági körülmények ellenére. Illetve, hogy ezeket az alkotásokat méltán sorolhatjuk a nemzet egyetemesei értékei közé. Ugyanakkor arra is rájövünk, hogy ez a kultúra egészében a magyarságra jellemző, egyes elemei pedig nyelvi, etnikai és politikai határokon átívelően hatalmas területeket kötnek össze. Az is érthetővé válik számunkra, hogy más népeknek is van olyan népi kultúrája, amely bár különbözik a magyartól, de ugyanolyan értékes az azt létrehozó nép számára. A népi kultúra tanulmányozása tehát a hazafias nevelés forrása lehet (Balassa-Ortutay, 1979).

A népi kultúra elemeinek jelentős része, látásmódja és kreativitása nem tekinthető holt anyagnak, hanem a jövő kultúrájába áramlik (Balassa-Ortutay, 1979).

II. HAGYOMÁNYŐRZÉS AZ ISKOLA ELEMI OSZTÁLYAIBAN

Már Kodály Zoltán megfogalmazta azt a nevelés-lélektani tapasztalatot, miszerint a gyermekeknél az a leghatékonyabb, ha aktívan részt vesznek a tevékenységekben, mivel arra biztosan emlékezni fognak (Gécziné Laskai, 2009).

A népművészet alkotásai kiállták az idő próbáját, évezredek és több generáción keresztül csiszolódtak, így alkalmas eszközként szolgálnak a mai gyerekek oktatására. A népművészet különböző területei, mint a népzene, a népdal, a néptánc, a népi játékok és a díszítőművészet, lehetőséget nyújtanak a gyermekeknek ízlésük, zenei és mozgáskultúrájuk, valamint személyiségük fejlesztésére, hogy az egyén és a közösség közös élményein keresztül fejlesszék kapcsolati képességüket (Ombódi, 2018, 196). Bárki, aki alaposan tanulmányozza a népi kultúra különböző területeit, meglepődik, hogy a néphagyományok milyen sok eleme használható fel az oktatásban. Először is, van egy elvi jellegzetessége, amely a népi műveltség szervessége, és amely példaként szolgálhat a mai ember számára. Ennek a kultúrának sok eleme a természetből eredeztethető, amellyel mindig is szoros kapcsolatban állt, és amelytől nem válik el. A hagyományban élő emberek mindig is tisztelték a növényeket, az állatokat és az élettelen természetet, és igyekeztek harmóniában maradni vele. Ez tükröződött a paraszti világképben és a gazdálkodásban is. A népi társadalom élete az egymásrautaltságra, a belső összetartásra, a közösségi összetartásra alapozódott. A modern kultúrában sajnos elfelejtődött a természettel való szoros kapcsolat, amely az ezt megelőző korszakokat még igenis jellemezte. Nem mellesleg a népi kultúra értékeinek felelevenítése valamint életben tartása elősegítené a megfelelő ökológiai viszonyok kialakítását is (Halbritter – Horák, 2020, 416).

A magyar népi kultúra sajátosságait, jellegzetességeit leginkább a néphagyományokban fedezhetjük fel, ebből adódóan a néprajznak az iskolai élet jóformán minden területére kihatással kell lennie. A népszokások tanításának célja a jeles napokhoz fűződő szokások megismertetése mellett, a népszokások aktív, élményekkel teli felidézése, az ünnep átélése a hozzá tartozó jókívánságok, köszöntők által (Pataki, 2010, 159).

Az iskolákban lényeges, hogy figyelmet fordítsanak a hagyományok és népszokások megismertetésére a tanulók körében. A tanulók ismerjék meg az ünnepi és a jeles napi szokásokat, az emberi élet fordulóihoz köthető népszokásokat, a társas munkák és más közösségi alkalmak hagyományait és azok fontosságát a paraszti életben. Ezek megismerésénél a pedagógusoknak törekedjenek az élményszerű és tevékenységközpontú, illetve hagyományhű bemutatásra. A gyerekek gyakorolhatják a szokásokhoz kapcsolódó tevékenységeket,

gyűjthetnek régi tárgyakat, fényképeket, élménybeszámolót írhatnak a helyi hagyományokról (Baksa, 2015, 89).

Az iskolai nevelésbe integrálható a magyar népi kultúra több ága is. A gyerekek is hasznos és értékes tudáshoz juthatnak általa, hiszen ez századokon át csiszolódott, öröklődött. A népköltészet az iskolában több területen is jelen van, mint például a mozgásfejlesztésnél, a verses és mesés foglalkozásokon, vizuális nevelésben. Leginkább pedig a következő három területen jelenik meg: a zenei, irodalmi és képzőművészeti téren (Császi, n.é., 7).

- Zenei nevelés – műveltségi tartalma a népdalok, mondókák, tánc, muzsikálás, énekes népi játékok. A zene és az azzal egybekötött játék hat a gyermek érzelmére, értelmére és akaratára, ezzel kialakítva erkölcsi tudatát és világnézetét. A ritmusérzék fejlesztésével a pontosság, határozottság és a figyelem is fejlődik. A zenei tevékenységhez kötődő mozgásformák pedig megalapozzák a gyerek mozgáskultúráját.
- Irodalmi nevelés – ide tartozik a népmese, mondóka, találós kérdések, kiolvasók, valamint a jeles napokhoz köthető szokásokhoz tartozó dramatizált szövegek. Az alábbiakban felsoroltaknak köszönhetően fejlődik a gyerek kommunikációs képessége, anyanyelvi szintje, illetve bővül a szókincse. Lényeges, hogy a gyerekekkel megismertessük a helyi szokásokat, népmeséket, mondákat.
- Képzőművészeti nevelés – ide sorolhatjuk az agyagozást, a nemezelést, a gyöngyfüzést, különböző dísz tárgyak készítését természetes anyagokból. Mindezek előállítására könnyen kivitelezhető kell hogy legyen, így juthatnak azonnali alkotói élményhez a gyerekek (Császi, n.é., 8).

E három terület mellé sorolnánk az anyanyelvi nevelést is, mivel Kárpátalján nem mindegyik iskolába járó gyermek anyanyelve a magyar nyelv.

- Anyanyelvi nevelés – melynek egyik alapvető feladata az iskolai oktatásban az, hogy megalapozza és előkészítse a tanulókat a különböző nyelvi kihívások megoldására (Beregszászi, 2009). Emellett fontos feladata még a gyerekek nyelvi kifejezőképességének fejlesztése, melyet legkönnyebben kreatív nyelvi feladatokkal és folyamatos gyakorlással segíthetünk elő, érhetünk el. Illetve még fontos megjegyezni, hogy az anyanyelvi nevelés nem korlátozódik le csupán az iskolai tanórára, hiszen folyamatosan kommunikálunk a családon belül, a társadalmon belül. A nyelvtudásunkat a tanórán kívüli tevékenységek, a családi nyelvhasználat, a média és a minket körülvevő környezet nyelvi jelenségei is befolyásolják (Kántor, 2005).

Az általános iskolákban a tanórák menetébe és a napköziben is könnyűszerrel beépíthető a hagyományörzés (Valentinné, 2010, 130).

Akár az iskolakert, mint oktatási helyszín vagy szabadtéri tanterem is alkalmas a természettudományos ismeretek elsajátítása mellett például hagyományörzésre is. Alapvetően az ember nem volt kitesztva a természetből, a népi megfigyelések, melyek sokszor mind a mai napig megállják a helyüket, a hagyományörzés nélkül már rég elfeledettek lennének és a gyermekek nem is ismernék őket. Ezzel szegényebb lenne ismerettárházuk. Az iskolakertben számtalan lehetőség nyílik a természet megfigyelésére, mindeközben pedig a népi szokásokat és játékokat is feleleveníthetnek, megtapasztalhatnak a gyerekek. A hagyományörzés a kulturális identitás fejlesztésében elengedhetetlen, mindemellett minden gyereknek szüksége van természeti élményre, e kettőt ötvöző iskolai biztosításának eszköze az iskolakert. A helyi identitás formálásában is szerepet kap a természet, ugyanis a népi kultúra természethez való viszonya részben a tájhoz a táji elemekhez való viszonyt is jelenti (Halbritter – Horák, 2020, 414).

A kárpátaljai iskolákban eddig nem volt külön néprajz óra. Azonban erre megoldásként a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség és a Kárpátaljai Megyei Pedagógusképző Intézet Beregszászi Fiókja közösen dolgozta ki azt az alaptantervet, amely megfelel az ukrán követelményeknek és segíti a magyar identitás megőrzését. Ennek értelmében az 5-6. osztályban népismeretet és honismeretet tanulhatnak a gyerekek tantárgyi kereteken belül (Molnár, 2021). Ez a középiskolásokat érinti, viszont ennek előkészítése már az alsó tagozatban elkezdődhet azáltal, hogy egyes tanórák menetébe az alsós pedagógusok beépítik a magyar hagyományokról, szokásokról való ismereteket.

A néprajz amúgy is könnyűszerrel beépíthető az általános iskolai tantárgyak tanításában. Gondoljunk csak az anyanyelvi tantárgyakra, amikor a tanár elmagyarázza a művekben található tájszavakat, felelevenítenek elfeledett népszokásokat és a hozzájuk kapcsolódó hiedelemvilágot, számon kéri az adott településen használatos közmondásokat a tanórán tanultak mellett. A nyelvtan órákon a példamondatokat köthetjük időszerűen jeles napokhoz, vagy választhatunk tollbamondásra néprajz témában szövegeket (Kész, 2005).

Az irodalmi-nyelvi területen, pontosabban az nyelvtan és irodalom órákon a folklórszövegek, népmesék, mondák, találós kérdések is helyet kaphatnak (Gécziné-Laskai, 2013, 45). Manapság a gyerekek egyre kevésbé ismerik és nem is használják a frazeológiai egységeket. Ezért ezek megismerése érdekében törekedjünk olyan feladatokat adni, ahol adott témára szólások és közmondások gyűjtése legyen a cél. Például barátság témában mindenképp ismertessünk néhány közmondást (Madarat tolláról, embert barátjáról ismerhetünk meg. Az

igaz barát a bajban ismerszik meg). Az énekórákon is becsempészhajjuk a hagyományokat, magyar népdalok, énekek mondókák megismertetésével és megszerettetésével. Rajz és technika órákon hagyományos technikával készült tárgyak készítésével, népi motívumok megismerésével foglalkozhatunk. A testnevelés órákon a mozgásos népi játékok, a néptáncot is beilleszthetjük (Gécziné-Laskai, 2013, 45). Beépíthetők a környezetismeretbe, a természetismeretbe, a dalok, énekek, a gazdálkodással kapcsolatos népszokások, az időjárással kapcsolatos hiedelmek felhasználásával. Az egészségtan órákon például a népi gyógymódok megismerésével és alkalmazásával foglalkozhatunk. A képzőművészeti tantárgyak során a díszítőművészet különböző formái, a népi esztétika, a hímzés, szövés alkalmazható. A matematikaórákba be lehet vonni a kiszámolókat vagy a találós kérdéseket (Vékony, 2022). Az oktatási intézményeknek tehát fel kell vállalni a néphagyományok nyelvén való nevelést is. Ezzel identitást erősíthetünk, ízlést formálhatunk és végül, de nem utolsó sorba hagyományos értékrendet közvetíthetünk (Kész, 2005).

II.1. Az Új Ukrán Iskola koncepciója

Ukrajnában az alsó tagozatos osztályokra vonatkozóan új oktatási programtervezetet hoztak létre, Új Ukrán Iskola (NUS) néven. Ezt az új szabványt az elemi oktatásról 2018. február 21-én a 87.számú rendelettel hagyták jóvá. Ezt követően 2019. július 24-én módosították a 688. rendelkezés értelmében. A módosításoknak köszönhetően hozzáadtak új meghatározásokat, kiterjesztették az alapszintű oktatás céljaival, alapelveivel (Державний стандарт, 2019).

Az oktatási szabvány előírja az alsó tagozatos osztályok, vagyis az 1-4. osztály oktatási céljait, alapelveit, a kompetenciákat, a tantárgyak alapkövetelményeit, illetve magában foglalja az alaptantervet is, ami megszabja a tantárgyak éves óraszámát is. Ez az állami szabvány alapját képezi az oktatási programok kidolgozásának. Előirányozza, hogy a tanulóknak egy oktatási ciklus végeztével mit kell teljesíteniük és elsajátítaniuk. Felvázolja az oktatási-nevelési folyamat ideológiai szervezésének logikáját, alapját és alapelveit (Vékony, 2022).

Az Új Ukrán Iskola program alapvető célja tehát egy olyan iskola megvalósítása, amelyben komfortos a tanulás, és ahol a tanulók nem csupán elsajátítják az ismereteket, hanem a mindennapi életben is alkalmazzák az iskolában megtanult készségeket, kompetenciákat. Lehetővé teszi számukra, hogy megtanuljanak kritikusan gondolkodni, kísérletezni, és ne féljenek kifejezni saját véleményüket és felelős állampolgárokká válni (Міністерство освіти і науки України).

Fő feladata továbbá olyan gyerekek nevelése, akik felelős döntéseket tudnak hozni és tisztelik az emberi jogokat. Alapvető elve megfelelően képezni a diákokat, hogy fejlett önismerettel rendelkezzenek, illetve felelősségteljes polgárokká váljanak, így véve előre a haza jövőjét. Központi szerepet fordít az identitásfejlesztésre, a hazafias nevelésre, a szülőföld iránti szeretet nevelésére (Vékony, 2022).

A nevelés célja egy átfogóan fejlett személyiség kialakítása. Meghatározó szerepet játszanak a következő szempontok: pozitív hozzáállás a nyelvhez mint kommunikációs eszközhöz és mint az anyanyelvi beszélő kulturális örökségének alapjához; a kultúra, a népszokások és hagyományok megőrzése és tisztelete; tolerancia más kultúrák és nemzetiségek iránt, kommunikációs kultúra a mai multikulturális világban (Vékony, 2022).

A NUS és különösen az új szabvány a kompetenciaalapú tanulás elvén alapul, ami azt jelenti, hogy a tanítás az ismereteken alapul, de a készségek és képességek fejlesztésére, valamint az alkalmazható tudás fejlesztésére összpontosít. Ez a tudás élethosszig tartó tanulást eredményez, lehetővé téve az egyén számára, hogy életcéljait követni tudja, és alkalmazkodni tudjon a különböző körülményekhez. A kulcskompetenciák olyan kompetenciák, amelyeknek lehetővé kell tenniük az egyének számára, hogy a személyes érdeklődésük és törekvéseik által meghatározott célokat kövessenek, ezek elérésére törekedjenek, valamint a társadalomba való könnyű beilleszkedés képességét is elősegítsék. A szabvány az alábbi 11 kulcskompetenciák fejlesztését írja elő:

1) az államnyelv szabad használata, ami magában foglalja a gondolatok és érzések szóbeli és írásbeli kifejezésének képességét, a tények világos és ésszerű megértését, valamint az olvasás szeretetét, a szavak szépségének érzékelését, a nyelv szerepének tudatosítását a kommunikációban és a kulturális kifejezésben, az ukrán nyelv használatát különböző élethelyzetekben;

2) az anyanyelvi (az államnyelvtől való eltérés esetén) és idegen nyelvi kommunikáció képessége, ami magában foglalja az anyanyelv aktív használatát különböző kommunikációs helyzetekben, különösen a mindennapi életben, az oktatási folyamatban, a közösség kulturális életében, az idegen nyelvű kijelentések megértésének képességében, az adott helyzetekben való kommunikációban;

3) matematikai kompetencia, amely magában foglalja az egyszerű matematikai összefüggések felismerését a minket körülvevő világban, folyamatok és helyzetek modellezését matematikai összefüggések és mérések segítségével, a matematikai ismeretek és készségek szerepének megértését a személyes és társadalmi életben;

4) kompetenciák a természettudományok, a technika és a technológia területén, amelyek magukban foglalják a kíváncsiság, az érdeklődés kialakulását, az új ötletek keresésének és felvetésének vágyát, az önálló vagy csoportos megfigyelést és vizsgálatot, a kísérletek alapján feltételezések megfogalmazását és következtetések levonását, önmagunk és a környező világ megismerését megfigyelés és kutatás révén;

5) az innovációs kompetencia, amely magában foglalja az új ötletek iránti nyitottságot, a közvetlen környezetben (osztályterem, iskola, közösség stb.) történő változások kezdeményezését, a kompetencia szemléletet megalapozó ismeretek, készségek, attitűdök kialakítását, amelyek biztosítják a további képességet a sikeres tanulásra, a szakmai tevékenységek végzésére, a közösséghez való tartozás érzésére és a közösségi ügyekben való részvételre;

6) környezetvédelmi kompetencia, amely magában foglalja az ökológiai természetgazdálkodás alapjainak ismeretét, a környezetvédelmi magatartás szabályainak betartását, a természeti erőforrások ésszerű és racionális felhasználását, a természet védelemének fontosságát, amely nélkülözhetetlen a társadalom fenntartható fejlődése szempontjából;

7) az információs és kommunikációs kompetencia, amely magában foglalja a digitális eszközök használatának alapjait, az információs és kommunikációs kompetencia eszközeinek biztonságos és etikus használatára való képességet a tanulás és más élethelyzetek során;

8) az egész életen át tartó tanulás, amely magában foglalja a továbbképzéshez szükséges készségek és képességek elsajátítását, a saját tanulási környezet megszervezését, új információk megszerzését önálló vagy csoportos munkával, saját oktatási célok és elérésük módjának meghatározását;

9) a társadalmi és szociális kompetencia a demokrácia, az igazságosság, az egyenlőség, az emberi jogok, a jólét és az egészséges életmód mellett foglal állást, amelyek magukban foglalják a másokkal való együttműködést egy közös cél elérése érdekében, a tanórai és iskolai életben való aktivitást, mások jogainak tiszteletben tartását, a diszkrimináció különböző megnyilvánulásaival kapcsolatos konfliktushelyzetekben való cselekvés képességét, a különböző nemzetek kulturális sokszínűségének megbecsülését és Ukrajna polgáraként való azonosulást, a saját és mások egészségére való odafigyelés, valamint az egészséges életmód fenntartását;

10) a kulturális kompetencia, amely magában foglalja a művészi tevékenységekben (képzőművészet, zene és egyéb művészetek) való részvételt, a természet adta képességek feltárását és fejlesztését, az egyén kreatív kifejezése révén;

11) vállalkozói és pénzügyi kompetencia, amely magában foglalja a kezdeményezőkézséget, a saját döntésekért való felelősségvállalás készségét, a célok elérése érdekében a tevékenységek megszervezésének képességét, a hatékony együttműködés etikai értékeinek tudatosítását, a kezdeményezett ötletek megvalósítására való készséget és a saját döntések meghozatalát (Державний стандарт, 2019).

Az alábbiakban felsorolt kompetenciák mindegyikébe beilleszthetők valamilyen módon nemzeti hagyományaink, szokásaink és kulturális örökségünk.

Mivel az alsó tagozatban a diákok nem tanulnak külön néprajzi ismereteket, fontos, hogy a tantárgyak során lehetőségük legyen arra, hogy elsajátítsák és megismerkedjenek ezekkel az ismeretekkel. Ezen értékek átadásával fejleszthetjük a gyerekek nemzettudatát (Vékony, 2022). A néphagyományok átadása immár az iskola feladatává vált, és nem csak egy tantárgyon keresztül. A pedagógusoknak igyekezniük kell a népi értékeket minél jobban beépíteni a tanításba, hiszen kulturális örökségünket át kell adni a gyerekeknek (Faragó, 2015).

Egy tantárgyon belül a tanár 16-20%-ban eltérhet az előírt tantervtől, ezt nevezzük variációs résznek. A variációs rész lehetőséget ad a tanároknak arra, hogy az előírt tanítási struktúra megtartása mellett a magyar néphagyományokat is beépítsék a tananyagba (Vékony, 2022).

A néphagyományok által szerzett tudás ugyanis nemcsak kulturális érték, hanem az alapvető műveltség szerves része is. Olyan tudás, amelyet mindenkinek meg kell tanulnia. Olyan érték, amelyet mindenkinek magáévá kellene tennie. Ha nem ismerjük hazánkat, gyökereinket, múltunkat, nem ismerjük önmagunkat (Faragó, 2015).

II.2. A hagyományátadás helyszínei

Egyre kedveltebbek és népszerűbbek manapság azok az újraéledő közösségi alkalmak, amelyek a néphagyományokat kívánják feleleveníteni a közönség számára. Mindezeket az élhetőbb élet, a közösség iránti belső igény vagy szükséglet és az összetartozás élménye táplál (Géczi-Laskai, 2013, 39). Kulcsfontosságú a XXI. század elején a hagyományos értékekről beszélni a mai fiatal nemzedéknek, hiszen ma már a falvakban is városiasan élnek, ahol a technika behálózza a fiatalok minden pillanatát, a világ szinte karnyújtásnyira elérhető számukra az okostelefonon vagy laptopon keresztül. Tény és való, hogy az emberek életmódja nagymértékben megváltozott, másképp öltözködünk, táplálkozunk és másként ünneplünk, mint elődeink. Nehéz ebben a közegben hitelesen és élményszerűen, valamint központosított irányelvek

alapján továbbadni az új generációnak a hagyományok varázslatos világát (Ombódi, 2018, 193).

A hagyomány átadásának több színtere is van. Az alábbiakban ezeket fogjuk sorra venni.

A család

A legsikeresebb színtér a család, még akkor is, ha felbomlottak eredeti formái. A családban a felnőtt nemzedék egyik legfontosabb feladata az volt, hogy a megszerzett tapasztalatokat és javakat átadja a fiatalabb generációnak. Ez biztosította a fennmaradást, és ez minden társadalmi korra és rétegre igaz megállapítás volt (Ombódi, 2018, 194). A család az átörökítést a szocializáció – néprajzi kifejezéssel élve a belenevelődés útján – valósította meg (Hutterer, 2010,8).

A hagyományörzés folyamata észrevétlenül ment végbe. A gyerekek nevelése több generáció együttélése mellett nem csak a szülők, hanem a nagyszülők feladata is volt. Így a gyerekek nemcsak a szüleiktől sajátíthatták el az őseik felhalmozott tudását, hanem akár dédszüleiktől is. A nagyszülők megtanították gyermekkoruk játékeit, így adva azt tovább unokáiknak. A jeles napokhoz fűződő hagyományokat pedig a felnőttek mellett ténykedő csemete közvetett módon tette magáévá. A gyermekeket a születésüktől megkezdve körülölelte a játékoság. A ringatáskor, a dédelgetéskor énekelt altatók és népi énekek, majd később a ritmikus szövegű mondókák szinte beleivódtak a gyerek emlékezetébe (Császi, n.é., 4-5). A magyar irodalomban a költők külön fejezetet szántak az anya-gyermek kapcsolatát kísérő alkotásoknak: a gyermekaltatók, becéző dalok, a cirógatást kísérő rigmusok, mondókáknak gazdag gyűjteménye van (Andrásfalvy, n.é., 99). Minden népcsoport saját maga folytatását látta a gyermekben, akinek az volt a rendeltetése, hogy a szűkebb közösségen, a családon belül nőjön fel, és sajátítsa el annak kultúráját, hagyományait, normáit és értékeit, amelyek a közösség a csoport fennmaradása szempontjából értékesnek tartott. Ennélfogva vált a felnövekvő gyermek a társadalom teljes jogú tagjává (Hutterer, 2010,7).

Így tulajdonképpen már kis kortól kezdve játszva tanultak, játszva sajátították el a hagyományokat. A többszöri ismételtetéseknek köszönhetően nemcsak a mozdulatsort véste emlékezetébe a gyerek, de a hozzá társuló dallamos szöveget is könnyen elsajátította. Egy-egy mozdulathoz már automatikusan tudta a mondókákat is ismételni a felnőttekkel. A hócögtetőknak, táncoltatásoknak, lovagoltatóknak, tapsoltatóknak és még sorolhatnánk révén a gyerek megismerte testének határait, megtanulta elkülöníteni magát a külvilágtól. Még a járásra is dallamos mondókákkal buzdították a gyerekeket (Császi, n.é., 4-5). A nagyobb gyerekek már csoportosan játszottak, ezzel fokozták a közösségi érzést, emberi kapcsolatokat alakítottak ki, és a szolidaritás élményét is megtapasztalhatták (Andrásfalvy, n.é., 101-102).

A hagyományátadás felölelte az élet teljességét: a munkát, a társadalmi szokásokat, az életmódot, a szellemi kultúrát és természetesen az anyagi elemeket (Ombódi, 2018, 194).

A paraszti társadalmakban a fiatalok a belenevelődés folyamatában sajátították el a munkához szükséges ismereteket és készségeket, beletanultak a mindennapi érintkezés formáiba, és sajátították el a közösség hagyományait, a gyermekjátékokat és a szokásokat (Hutterer, 2010,8). A család tehát a hagyomány megőrzésének elsődleges eszköze. A hagyományos értékeket valló családokban felnövő gyerekek – koruk kihívásai mellett – könnyebben beleszeretnek a hagyományok varázsába, azokkal a gyerekekkel szemben, akiknek családjától idegen minden hagyomány. Ezek a gyerekek még az iskolában is nehezen azonosulnak a hagyományokról elhangzó ismeretekkel (Ombódi, 2018, 194).

Nevelési intézmények – az óvoda és az iskola

A tankötelezettség bevezetésével a nevelés és szocializáció feladatát részben az iskola vette át, amely az állam által létrehozott és működtetett intézményként az állam által preferált eszméket és normákat közvetítette a gyermekeknek (Hutterer, 2010,8).

Míg a régi időkben a "belenevelődés" segítette a fiataloknak megismerni a hagyományokat, addig manapság ez a felelősségteljes feladat az oktatási intézményeinkre hárul, valamint az ott dolgozó pedagógusokra, hogy élményszerűen és motiváló módon szeretessék meg a gyerekekkel a hagyományok változatos világát (Téglás, 2009,10).

A hagyomány átadásának második színtere az iskola. Mielőtt azonban áttérnénk ennek ismertetésére nem elhanyagolható megemlíteni az óvodát is, ahol szintén fontos feladat a hagyományörzés lehetőségeinek megteremtése.

Az óvodában a néphagyományok megismertetésének a célja:

- az óvodások tegyék magukévá, tanulják meg a jeles napokhoz, ünnepekhez fűződő népszokásokat, néphagyományokat
- rendelkezzenek alapismeretekkel a népi díszítőművészetről, a tárgyi hagyományokról
- legyenek képesek egyszerű technikájú hagyományos tárgyak elkészítésére
- ismerjék meg és a gyakorlatban is használják a hagyományos népi játékokat
- fedezzék fel és ismerjék meg a környezetükben lévő, az őket körülvevő világban és a tágabb környezetben meglévő hagyományokat (Kériné – Varga, 2008)

A néphagyományoknak ott a helye a gyermek játékában, meséiben, verseiben, zenéiben, mozgásában, táncában, alkotásaiban egyaránt. Eközben megkedveli a gyermek a természetet, a környezetet, megismeri népi művészetet, a népi kultúra tárgyait és a népszokásokat. Mindezek eredményeként óvodáskor végére a gyerek érdeklődve hallgat népmeséket, népzene, népi

mondókákat, szívesen alkot természetes anyagokkal, tárgyakkal, élvezzi a közös ünnepeket, jeles napokat, hagyományőrző tevékenységeket.

Az óvodás kisgyerekeknek a verbális anyanyelvük mellett zenei és vizuális anyanyelvük is van. Az óvodai életbe, mindennapjaiba a néphagyományőrzés e három anyanyelv segítségével épül be a pedagógus tudatosan tervezett munkája során.

Az anyanyelvi nevelésnek – melyhez hozzátartoznak a népmesék, közmondások, népi mondókák, találós kérdések, szólásmondások, versek, tréfás népi ritmusok, népi dramatikus játékok, múzeumlátogatás és még sorolhatnánk – nagy az irodalma és gyakorlata a népköltészet és a népmese fényében.

A zenei nevelés területén megalapozzuk a zenei anyanyelvet, illetve felkeltjük az érdeklődést a zene iránt úgy, hogy népzenei élményeket nyújtunk és biztosítunk a gyerekek számára. A gyakori zenehallgatás által az óvodások megszeretik a dalos-mozgásos- és hangszeres játékokat, a néptáncot, az énekes népszokásokat (Gécziné Laskai, 2009).

A vizuális nevelés területén a néphagyományok őrzése a természetes anyagok megismerése révén, azok megmunkálása által, a népi alkotótechnikák elsajátításán keresztül, valamint különféle népi eszközök bemutatása és a népi kismesterségek gyakorlása során történik. Az óvodások különböző alapanyagokkal (viasz, agyag, gyöngy, bőr, gyapjú) és eszközökkel ismerkednek meg, miközben maguk is alkotnak, munkálkodnak (Gécziné Laskai, 2009). Magyarországon jó néhány olyan óvoda is van, melynek helyi nevelési programja a hagyományőrzésre épül. Ezekben az óvodákban a nevelés mindennapjait áthatja a népi kultúra. A tevékenységek a természeti év rendjét és a jeles napokat követik (Sándor, 2016, 100).

A jeles napokat és az ünnepeket hosszú előkészület előzi meg. Például a karácsonyt megelőző adventi időszak. Ez a várakozási időszak alkalmat ad arra, hogy a gyerekek vidám hangulatban együtt játszva megismerjék az adott ünnephez kapcsolódó néphagyományokat (Kériné – Varga, 2008).

Nevelési intézmények – az iskola

Az óvodát követően leginkább az iskolákra hárul az a feladat, hogy a tanulókat a haza, a kulturális örökség és a természeti környezet megbecsülésére nevelje. Magyarországon a nemzeti köznevelési törvény és az alaptanterv bevezetésével kötelezővé tették a nép és honismeret tantárgyat. Hátulütője viszont, hogy kevés óraszámban tanulják és általában nem szakos tanár tanítja (Ombódi, 2018, 195). Az iskolában – az óvodai tevékenységek folytatásaként – az anyanyelvi nevelésben jelentős szerephez jut a népköltészet beépítése az oktatói-nevelői folyamatba. Az iskolák ünnepei során is megjelenik a néphagyomány. A legtöbb ilyen helyen szerveznek szüreti mulatságot, felidéznek Márton és Luca napi szokásokat,

a karácsony, a farsang és akár a pünkösdi népi hagyományok is bemutatásra kerülnek (Sándor, 2016, 101). A gyerekek alkotó ereje is az alsó tagozatos korosztálynál a legnagyobb. Fejlődő szervezetük kihasználja a környezet adottságait a képességeik fejlesztésére (erő, ügyesség, érzékszervek, alkotó hajlamok), ezenkívül a társas kapcsolataik is hatalmas ütemben fejlődnek (barátkozás, versengés, közösségi érzés, esztétikai és morális érzék) (Géczi-Laskai, 2016, 141).

A 19.században olyan változások következtek be, amelyek hatására változások mentek végbe a hagyományokban a paraszti kultúrában. Ezáltal egyre több feladat hárult az iskolákra, – főleg a társadalmi, rokoni, és baráti közösségek szétesésével – de nem tudták helyettesíteni a korábbi közösségek tanító-nevelő szerepét. A tanítás egyre inkább az ésszerűséget, a természettudományos ismereteket részesítette előnyben, erre összpontosult, így nem tudta átvenni a rendszerezetlen gyakorlati tudást, melyet a néphagyomány nyújtana (Gécziné-Laskai, 2013, 38). Azonban az iskoláknak vállalni kell azt, hogy segítsen az embereknek visszatalálni a közösségi életnek mással nem pótolható megnyilvánulási formáihoz. Ugyancsak nagy feladat hárul a pedagógusokra, akiknek nagy felelősség van a kezükben, hogy birtokba vegyék, megismerjék és újra fényezzék, majd tovább adják az elődeinktől kapott tudást és kincset (Gécziné-Laskai, 2013, 40).

A családon túl és az iskolán kívül

A „hagyományörzés” szó a hagyomány mesterséges életben tartásának szükségét, a hagyomány funkciójának elvesztését hordozza magában. Csakhogy a hagyományt nem őrizgetni, nem ápolgatni kell, hanem átélni, megtanulni és továbbadni, vagyis tovább örökíteni. Valójában nem kell őriznünk a hagyományt, hanem a hagyomány megismerése által a hagyomány az, ami megőrizz bennünket, önbizalmat és lelki békét ad, növeli a közösség kohézióját, illetve megteremti a fennmaradás esélyét. A hagyomány megismerése mellett fontos, hogy legyenek közösségek (Ombódi, 2018, 193).

A családon és az iskolán kívül hagyományörzés folyik még különböző hagyományörző csoportokban, zenekarokban, néptáncgyűttesekben. Ezek a csoportok általában önszerveződők. A családhoz hasonlóan itt is több generáció dolgozik együtt. A közös érdeklődés teszi őket közösséggé. Az iskolai oktatás is átvehetné ezt a példát. Talán még az iskolai szakkörök hasonlóak ehhez, ahol különböző évfolyamokból gyűlnek össze a tanulók a közös érdeklődés miatt (Ombódi, 2018, 196).

A fiatalságot nézve a folklorizmusnak van egy más motivációja. Az emberekben, különösen a fiatalokban, akik keresnek valamit, valami vágyakozást, amelyre választ, illetve megoldást bizonyos egyszerű, a néphagyományokban megtalálható módszerek, formák, cselekedetek kínálnak (Gécziné-Laskai, 2013, 38). Maga a folklorizmus fogalmát először Peter

Heinz szociológus használta. A folklorizmus a népi kultúra olyan reprezentációs formája, melybe eredetileg nem tartozott. Ilyen például a színpadon megjelenő népviselet (Jakab - Vajda, 2016, 29). Visszatérve a fiatalság igényét a néphagyományokra nézve, ez bizonyítja, hogy a már eltávolodott nemzedékekben is ki tudnak alakulni szükségek, igények a néphagyományokra, és ugyanezek teremtik meg a néphagyomány utóéletét, a folklorizmust (Gécziné-Laskai, 2013, 38). Ugyancsak folklorizmusnak nevezzük, amikor a mai formájában néptánc, népzenevel, illetve a néphagyomány más elemeivel találkozunk. A jelenség átkerült a kultúra közvetítésének másik közegébe és adaptálódott a közműveltségbe (Sándor, 2016, 98). A folklorizmus a gyermekkultúrára is hatással van: a felnőtteknek szóló táncházakkal egy időben megjelentek a gyermektáncházak, nem sokkal később pedig a kézműves játszóházak. Ezek elsősorban közművelődési intézményekben voltak elterjedtek, de módszertanuk, megközelítésmódjuk és a néphagyományokról alkotott képük megjelent az óvodákban és az iskolákban is. Napjainkban egy-egy kulturális rendezvény elmaradhatatlan, már-már kötelező eleme a néptáncos és kézműves programok sokasága (Sándor, 2016, 99).

A táncházak alkalmával a közönséget igyekeznek aktív, cselekvő módon bevonni, hogy ezáltal aktív résztvevői legyenek, és amely során a szellemi kulturális örökség több elemével is találkozhatnak: élő zene, néptánc, népi játék. A kézműves foglalkozásokon az aktuális témát a naptári ünnepekhez, valamint az aktuális jeles napokhoz igazítják (Sándor, 2016, 100). A népművészethez kapcsolódó tevékenységek élményekben gazdagon és érzelemdúsán, a művészeti neveléssel karöltve juttatják el az ismereteket és a tudást az ifjabb nemzedéknek (Sándor, 2016, 103).

Az internet

Lehet, meglepőnek mutatkozik, de a népi kultúrának, azaz a hagyománynak az internet közegében is van divatja. Ellentmondásosnak tűnhet, hogy mégis hogyan fér össze a hagyomány, ami a múltból merít és az internet, amit a jelenben használunk. Voltaképp egész egyszerű a magyarázat: a változások felgyorsulásához kompenzációként lassulások kapcsolódnak, az innováció kultúrájához tehát hozzákapcsolódik a megőrzés kultúrája – olvashatjuk Vajda Andrásnál. Ebből adódóan az internetes oldalak is szerepet kaptak a helyi történelem és a néphagyományok számon tartásában, őrzésében. Mára felnőtt egy olyan nemzedék, amely a néphagyományokat már nem a családból, a nagyszülőktől, nem is a tankönyvekből, hanem az internetről gyűjt be. Az internetre feltöltött néphagyomány egyszerre azoké, akiről szól, akik megalkották és használják, aki feltöltötte, aki ott megkeresi és elolvassa, megnézi vagy letölti. Következésképpen egy (virtuális) közösségé, illetve senkié sem. Ezek a néphagyományokról szóló tartalmak megtalálhatóak különböző néprajzi

múzeumok és néphagyományok őrzésével és kutatásával foglalkozó létesítmények honlapján, emellett helyi önkormányzatok és kistérségek társulásokén, turisztikai oldalakon, blogokon, fórumokon, különféle tudástárakban, fájlmegosztó oldalakon, illetve iskolai vagy egyéb intézmények oldalain. Mindennek az a hátulütője vagy a negatívuma, hogy rejthet magában tévutakat, ebből következik a digitálisan rögzített hagyomány súlytalansága is. Nem tudhatjuk biztosra, hogy a világhálóra felkerült települések néphagyományai még élő hagyományok vagy csak az emberek emlékezetében élnek. Az is megkérdőjelezhető, hogy bizonyosan jellemző-e az adott településre a helyi hagyomány illetőleg átvett hagyomány. Mindent összevetve tehát a hagyományőrzés és a modern technika nem zárja ki egymást, inkább bizonyos értelemben az internet még segít is a hagyományápolás terjedésében. Az itt tárolt hagyományok viszont jóval sérülékenyebbek azokkal szemben, amit a könyvekben, archívumokban tárolnak. Visszakeresésükkel és tárolásuk miatti ideiglenességükkel (honlapok megszűnése) is megkérdőjelezhetők. A világhálóra kerülő néphagyományok képesek megújulni, majd az is elképzelhető, hogy később ezek lesznek majd a hagyomány felelevenítésének forrásai (Vajda, 2015, 203-208)

II. 3. Hagyományőrző tevékenységek ágai

A magyar népművészethez soroljuk a népköltészetet, a népzeneét, a néptáncot, és a hagyományosan díszített tárgyakat (Balassa-Ortutay, 1979). Ezeket fogjuk az alábbi alpontokban sorra venni.

II. 3.1. Népköltészet

A népköltészet a nép által keletkezett és terjedt el. Mondhatjuk azt is, hogy ez az egyik rendhagyó formája az irodalomnak. Gyakran idegen szóval is illetik ezek összességét, mégpedig folklórnak nevezik. Ennek a jelentése népi tudás, vagyis az, amit a nép tud. Az egyik elengedhetetlen sajátossága is a néphez köthető, mivel már a kezdetektől csakis a közösségen belül volt elképzelhető. Ez azt is jelentette, hogy folyton változott a közösség által, annak megítélése szerint. Az állandó változás azt eredményezi, hogy nincsenek végérvényes művei, amelyek ne változnának az idő múlásával. A legtöbb változtatást a mesés és a prózai művekben eszközlik. A népköltészetet hallgató személyek sokkal jobban bele tudják élni magukat egy-egy alkotásba, szemben azokkal akik konkrét szerzők által írt műveket olvasnak. A népköltészet másik jellemvonása az, hogy mindig valamilyen alkalomhoz volt köthető. Ezt leginkább abban nyilvánult meg, hogy egyes szövegeket csak konkrét alkalmak esetében volt szabad elmondani.

Ezenkívül az sem volt lényegtelen, hogy ki adja elő, például egy idősebb asszony nem énekelhetett szerelmi dalt. Manapság ez a kötöttség nem jellemző. (Balassa-Ortutay, 1979).

A népköltészethez tartozik a monda, a mese, a népdal, a ballada, a találós kérdések és a népi imák is (Paládi-Kovács, 1988-2002).

A népmesék tele vannak csodás elemekkel, de mégis sajátosan tükrözik a valóságot, tehát ebben rejlik különös varázslat. Egyaránt felfedezhetjük bennük az emberek mindennapi életének mozzanatait, múltját és jelenét, emellett az igazságba és az becsületbe vetett hitüket is. A népmesék egyformán őrzik a régi néphitét, világképet és a népszokásokat. Emellett a mesék szellemi kincsek (Paládi-Kovács, 1988-2002).

A népszokások költészete a folklórnak az a csoportja, amely a népszokásokhoz fűződik és valamilyen cselekmény kíséri. Emellett más céljuk is van: adománykérés, varázslás, szerencsekívánás. Szintén megjelenik a közösség, mivel nem egyedül adják elő a rítusénekeket, hanem csoportosan. Ezek az énekek általában az év ünnepeihez fűződnek. A rítusénekek mellett megannyi köszöntőének és kántálás hangzik el a naptári ünnepek és jeles napok során. Kiváltképpen a karácsonytól vízkeresztig terjedő időszakban hangzanak el ezek az énekek. Egyszerre található bennük egyházi részek, jókívánások, mulattató és adománykérő elemek.

A népi színjátékokat bábok vagy élő szereplők segítségével adták elő, melyek fő időpontjai a farsang, lakodalmak vagy a betlehemezés. A betlehemes játékok legfőbb része a pásztorjáték. A betlehemezés lényeges részét képezik még a karácsonyi népelemek is (Paládi-Kovács, 1988-2002).

II. 3.2. A népi játékok

A néphagyományban a sokszínű gyermeki játékvilág legfontosabb mozgatórugója az volt, hogy a felnőttektől kapott tárgyi és szellemi javak, vagyis az emberi környezet utánzásával és a gyermek alkotó hozzájárulásával készülhetett a felnőtt létre, miközben a természet örök rendjének megfelelően gyakorolhatta a testi és szellemi képességeit (Géczi-Laskai, 2016, 141). Sokan úgy gondolnak a népi játékokra, mint valami idejemúlt dolgokra, amit csak hazafias buzgalomból és a hagyományörzés kötelessége céljából kell megőrizni. Azonban ez nem így van, elvégre, ha körül nézünk a világban, látni fogjuk mennyire hiányzik azoknak, akik nem találkoztak vele. A hagyományos társadalomban a játék nemcsak a gyerekeknek szólt, hanem egyaránt szólt kicsinek és nagyoknak, vagyis a gyerekeknek és a felnőtteknek is. Alig száz éve még a felnőttek is játszottak: kiszorítást, golyózást, vakfazekat. Mára ez teljesen megszűnt, és ezzel együtt a példamutatás is a gyerekek számára. Egykor a népi játék a hagyományos

társadalom minden tagjának szórakozását jelentette. A gyerekek számára pedig iskola volt: a játék volt az ő iskolájuk. Mindent megtanulhattak a játszás során, amire az életükben szükségük lehetett: olyanokat tanultak meg, ami nélkül nem tudtak volna megenni. A gyerekeket csecsemőkoruk óta körülvette a népi játék: simogatták arcát, ujjait morzsolgatták, tenyerét cirógatták. Ez segített a kicsinek megtanulni elkülöníteni saját testét a külvilágtól. Ez nemcsak a hagyományos közösségekben volt szükséges, hanem ma is az. A ritmikus mondókákra (például a „Töröm, töröm a mákot”) a gyerekek a tapsolás és ütögetés közben gyakorolták a házimunkák mozdulatait – bár ma már nem mozsárban törjük a mákot – ezen kívül a kéz mozgatását, illetve sokoldalú használatát is megtanulták, hiszen erre mindig szükség van. A játék abban is segített, hogy megmozgatta a gyerek ízületeit, nyújtotta izmait. A kicsik tehát megtanulták elkülöníteni magukat a külvilágtól és testrészeit, leginkább a kezüket használni. Ezeket játék nélkül is megtanulhatták volna, de sokkal kevésbé lett volna élvezetes a számukra. Ezután következtek a mozgásos játékok. A játékok fontosságát az is mutatja, hogy az iskolai testnevelés órákon is helyet kaptak. A nagyobbak játékaiban már a szabályok is megjelentek. Mégis mire volt jó a játék? Nos, ha az eddig felsoroltak még nem lettek volna elegek, akkor vegyük sorra a további pozitívumait. Ha belegondolunk nemigen volt olyan mozgásforma, amelyet ki nem próbált volna és meg nem tanult volna a gyerek a játékok által. Az egyensúlyérzék-, alkalmazkodóképesség-, együttmozgás képesség-, kez ügyességét fejlesztette, segített az összetartozás érzésének kialakulásában, fejlesztette még az önbecsülést, önértékelést, kreativitást, önfegyelmet. A játék a kicsiknek és a nagyoknak a mozgás és a szocializáció eszköze is volt (Lázár, 2016, 118-123).

A hagyományos társadalomban a játékok segítségével a gyerekek az eszüket is fejlesztették. Konkrét ismereteket is tanultak meg általuk (például a számokat „Egy, megérett a meggy”), vagy csak memoriterként szolgáltak. Mára a helyes kiejtést fejlesztő nyelvtörők is kikoptak a használatból, ellenben egyre többen hadarnak. Ennek az lett az eredménye, hogy az idősebbek alig értik meg a fiatalok beszédét. A szellemi játékok közé tartozik még a kitalálás játékok (Amerikából jöttem), rejtő-kereső játékok, tiltó játékok (Fekete, fehér, igen, nem) (Lázár, 2016, 123-124).

A gyerekek régen sokkal közelebb éltek a természethez, a család mindennapi teendőihez. A családi házban játszódtott le a nagybetűs élet, itt beszéltek meg a mindennapokat, a napi teendőket, itt beszélgettek az időjárásról. A gyerekek a falu szórakozási alkalmain is részt vettek, amit aztán játékaikban utánoztak. Ebből adódóan a játékok többsége a felnőttek munkáját, szokásait, hagyományos életmódját és műveltségét mintázta csak „kicsiben”,

gyerekek által megjelenítve (Géczi-Laskai, 2016, 141). Szabó Lőrinc versrészlete felidézi számunkra a gyermek és a felnőttkori játék emlékét:

„Mi volt, Öreg a legjobb? – Játszani.

S aztán? Hagyd a gyerekkort! – Játszani.

Vágyni a nagyvilágba? – Játszani.”

A játék volt a kultúra alapja és biztos alap különféle élethelyzetek feltalálásához, és különféle feladatok megoldásához. Erre ma is szüksége van a gyerekeknek. A népi játékok nélkül a gyerekek kultúrája napjainkban ugyanis fölöttébb megváltozott, és egyáltalán nem biztos, hogy az előnyére, mert számos hasznos készség kiveszett belőlük (Lázár, 2016, 125). Kodály Zoltán szerint, aki nem játszotta ezeket a népi játékokat gyermekkorában, annyival is kevésbé magyar. Egy csomó jellegzetes magyar mozdulat, szólás, hanglejtés, dallam maradt ki lelkivilágából (Andrásfalvy, é.n., 101-102). Barna Jakab, tanító és tanítóképzős tanár így vélekedik: a gyermeket minden szinten ismerő – a lelkét és a szervezetét is – nevelő nem vonakodik attól, hogy növendékeivel rendszeresen játsszon, miután a test és az elme is felfrissül, megtisztul (Géczi-Laskai, 2016, 136).

A hagyományok ezen tulajdonságára – hogy erőt sugároznak illetve adnak a közösség számára, a mai világban – valószínűleg még inkább szükség van. A népi játékok vagy a tánc manapság már nem az eredeti közegében hagyományozódik át, hanem szervezett foglalkozások keretén belül, mint például óvodai játék-, táncfoglalkozásokon vagy iskolai tanórákon, illetve táncházakban. Az óvodás és kisiskolások korosztálya a legfogékonyabb. Az érzelmi indíttatás és a játékoság jegyében, jobban mondva ezek segítségével fedezik fel a világot. A paraszti környezetben a gyerekek belenevelkedtek a kultúrába. A hagyományokat, népdalokat, játékokat, mondókákat a közösségben eltöltött mindennapjaik során ismerték meg, nem pedagógusoktól. Ez volt a természetes menete ennek a tanulási folyamatnak, amelyhez megfelelő idő is társult. A népi játék által ismerhette meg a gyermek saját korlátait és lehetőségeit, fedezte fel környezetét, szerzett tapasztalatokat. A játékok segítették a közösségbe való beilleszkedését és az ahhoz való alkalmazkodást, valamint a felnőtt létre való felkészülést is (Tálas, 2010, 86-87).

A hagyományos népi játékok művelése, gyakorlása során a gyerekek számos esetben mérték össze rátermettségüket, képességeiket társaikkal. Ráadásul más-más játékokhoz más-más képességekre volt szükség, így mindegyik kipróbálásra kerülhetett. A gyerekek tehát ráébredhettek miben erősek, gyengébbek társaikkal szemben. Sokféle szerepben próbálhatták ki magukat, ennek köszönhetően könnyebben fogadták el a különbözőségüket. Miközben

erősödtek, ügyesedtek aközben a csoportban elfoglalt helyüket is megtanulták (Nádasi, 2010, 144).

Andrásfalvy szerint pedig egyes népi gyerekjátékok legszembetűnőbb sajátossága, hogy nincsenek benne győztesek és vesztesek, nincs benne versengés (Andrásfalvy, n.é., 101-102). A hagyományok segítik a gyermekek önkifejezését is. A hagyományos zene, tárgyak illetve mozgáskultúra, vagyis a dalok, játékok és táncok által önmagukra ismerhetnek. Ennélfogva létkérdés, hogy legyen egy közvetítő hely, ami nem más, mint az iskola. Ugyanis a családi, kortársi és a közösségi kultúrából kivesző félben vannak a hagyományok. Jóllehet a hagyomány alapján véve nem iskolaszerű módozattal, hanem belenevelődéssel hagyományozódik, mégis fontos hogy az iskolákban is nagy hangsúlyt helyezzenek a közvetítésére (Trencsényi, 2010, 23).

A népművészet tehát elengedhetetlen a gyerekvilág számára. Megannyi fejlődéslélektani érvet lehetne felsorakoztatni arra vonatkozóan, hogy az anyanyelvi nevelés – melyhez hozzátartozik a vizuális, zenei, illetőleg mozgáskulturális anyanyelv is – milyen létfontosságú szereppel bír a gyerekek életében. Mindemellett a modern világ identitásproblémáinak kezelésében is nagy a jelentősége a néphagyománynak (Trencsényi, 2010, 22). A hagyományok átadását minél korábban el kell kezdeni a gyerekek számára, hiszen ahogy idősödnek annál inkább formálódnak az őket körülvevő világ hatására és egyre kevésbé képesek majd a hagyományos életforma értékes elemeinek átvételére (Nádasi, 2010, 145).

II.3.3. A népzene és a néptánc

Az emberiség és a közösség számára a népdal egyet jelent a közösség művészetével, hiszen ez az a művészet, amit emberek sokasága együtt alkotott meg. Különös jelentősége van tehát minden kis közösség számára. Éppen azért, mert sokan vesznek részt az alkotásban, minden közösség, nép, nemzet ízlését kifejezi. Szintén korlátok között, de nagyon világosan. Ezért lehet a népzene minden nemzeti kultúra alapja (Paládi-Kovács 1988-2002). Bartók is azt mondja a népdal meghatározásában, hogy a népdal az, amit egy közösség átvett, magáénak vall, és állandóan együtt él a közösségben. Amikor a magyar népdalról beszélünk, akkor az egész magyar múlttal szembesülünk. A népdal valójában végig kísérte a nemzeti történelmet (Balassa-Ortutay, 1979).

Ha megkísérelnénk a népdalokat alkotóelemeikre bontani, a következő elemeket kapjuk: zene, dalszöveg és sok népdal esetében a tánc. Zeneileg a tanár több hasznos dologgal szembesül a népdalok tanításakor: a magyar népdalok páros lüktetésűek, ami a legalkalmasabb a magyar

beszéd elsajátítására. A népdalok szövegein keresztül az anyanyelvet, mint a tudat alatti magyarság alapkövét helyezik el a gyerekekben. Tartalmában sok esetben szélsőséges érzelmek és feledésbe merült foglalkozásnevek jelennek meg, amelyek tudatosítása és magyarázata a néphagyomány megőrzését szolgálja (Bányász-Németh, 2012, 21).

Egy másik forrás szerint a néptáncot leegyszerűsítve úgy definiálhatjuk, hogy az a tánc, amit az emberek, a nép táncol (Könczei, 2014, 13).

A falusi életben kiemelt szerepet tulajdonítottak a táncnak. Hiszen mind az ünnepnapokat, mind pedig a hétköznapiakat élvezetesebbé tette. A faluban a táncot az ifjúság is az egyik kedvenc időtöltésének tartotta, mivel megfelelő eszközként szolgált mind a találkozásra, mind pedig az ismerkedésre. Természetes volt a mozgás iránti vágy és a szocializálódás igénye, és a tánc tudás számos közösségi rendezvényen követelmény volt. Azonban nemcsak az ifjúság körében volt jelentőségteljes a tánc tudás, hanem a későbbiekben is. A faluban szégyen volt, ha valaki nem tudott táncolni, éppen ezért a szülők is igyekeztek biztatni gyerekeiket, hogy minél hamarabb megtanuljanak táncolni. Aki tudott táncolni, az a fiúk és a lányok körében is előnyben részesült a párválasztásnál. A táncnak köszönhető az is, hogy az ifjúság a falu közösségének a része lett és, hogy viselkedni is megtanult. Egy-egy táncalkalmon a falu teljes létszámmal vett részt. Jelen voltak a fiatalok, a házasok és az idősek is. A társas érintkezés egyik formája volt, és a fő célja – a fő esemény mellett, ami a tánc volt – a szórakozás. A tánc sajátosságait nagymértékben befolyásolták a különleges alkalmak, a családi ünnepek, a paraszti munka hagyományai (Paládi-Kovács, 1988-2002).

A gyerekek mindig szívesen figyelték a felnőttek szokásait, és ami tetszett nekik, azt utánozták. A gyermekjátékok is ezeknek a megfigyeléseknek az egyfajta sajátos feldolgozásai. A fiatalokhoz hasonlóan, a gyermekek közösségi életének is fontos szórakozása volt a tánc. Az énekes és táncos játékok elősegítették a gyermek mozgáskészségének fejlődését. A gyermekjátékok legtöbbször a régi táncok emlékét őrzik. Az énekes gyermekjátékok többsége egyszerű, a zene ütemére végzett mozdulatokból áll, amit játszhatnak körben, kigyózva, sorban, kaput alkotva (Paládi-Kovács, 1988-2002).

Az iskolai nevelő munka során is fontos, hogy a gyermekeknek tanítsanak néptáncot. Ennek köszönhetően ugyanis a gyerekek megismerik a magyar néphagyományokat, a népviseletet, a népdalokat és a népi játékokat. Ezáltal fokozódik bennük az egymáshoz tartozás érzése és nemzettudatuk is erősödik. Ráébrednek, hogy ez is a magyar kultúra része. Olyan értékkel lesznek gazdagabbak, melyek a későbbi életüket is segítik majd.

II.3.4. Kézműves foglalkozások

Maga a kézművesség az összes kézműves szakmát foglalja magába, ezek gyűjtőneve. A kézművesek többnyire saját részre vagy a szűkebb környezetüknek készítettek tárgyakat. Ezek a kézzel készített kellékek, készítmények általában a mindennapi élet elengedhetlen részét képezték. Ilyenek voltak például a bútorok, az edények, a különböző textíliák és még sok más (Géczi-Laskai, 2015, 42).

Az óvodákban és iskolákban meghirdetett kézműves szakkörökön többnyire gyöngyfűzéssel, agyagozással, papírhajtogatással, kukoricacsuhéból készült figurák készítésével vagy olyan tevékenységgel foglalkoznak, amely fejleszti a gyerekek kézügyességét. Téves feltevés, miszerint az ilyen foglalkozásokon a korabeli mesterségek, mint a kovács vagy az esztergályos mesterség alapelveit sajátítanák el a gyerekek (Géczi-Laskai, 2015, 42). A kézműves foglalkozások hozzásegítik a gyereket a látható világ jelenségeihez és a vizuális művészeti alkotások mélyebb átéléséhez. A kézművesség alapjában véve természetes anyagok felhasználásával foglalkozik, melynek forrása a természetes környezet. A paraszti kultúrában, a népművészetben a tárgyak készítéséhez használt anyag és technika, a forma és a díszítés szorosan összefüggött egymással. Egy adott tárgy készítésénél elsősorban a természeti törvények adták meg az aktualitást. Bartók Béla szerint: mi a természet nyomán alkotunk. A népművészet csakugyan a természet által ihletett művészet, mivel anyagát, szerkezetét, formakincsét, funkcióját és a környezetet, amelyben létrejön, az élő természet határozza meg. A népművészet világában szinte minden műalkotás kézzel készült. A természetben található anyagok, formák, szerkezetek sokszor készen kínálnak lehetőséget eszközök és tárgyak készítésére (bot, kagyló, fa, kő). A kézműves foglalkozások szervezésénél érdemes figyelembe venni a naptári évkört, ami a tanítási év lehetőségeivel párhuzamosan halad, és az év ünnepeihez is igazítani az ilyen tevékenységeket (Géczi-Laskai, 2015, 46).

II.4. A tanár szerepe a hagyományátadásban

Egy, a szakmájában jónak nevezett pedagógus tudatában van a játék motiváló erejének és munkája során él is vele. A tanításban egyfajta támaszként hasznosítja a játékot. A játékok, jobban mondva a hagyományos népi gyermekjátékok életre szóló útravalóként szolgálnak a felnövekvő nemzedék számára. Emiatt fontos, hogy a cseperedő fiataloknak is részük legyen az önfelelt játékban való kiteljesedésre (Nádasi, 2010, 143-144). A pedagógus elszántsága, meggyőződése az egyik feltétele a népi játékok sikeres továbbadásának. A másik fontos

feltétele pedig, hogy megfelelő módon valósítsák meg elképzeléseiket. De melyik a legmegfelelőbb időpontja a népi játékok átadásának? Nos a napköziben, a délutáni szabadidő alkalmával vagy a délelőtti énekórákon (Nádasi, 2010, 146). A hagyomány erősíti a gyerek és a pedagógus kapcsolatát, mivel ez egy éltető, kommunikatív emlékezeten alapuló kapocs (Keszeg, 2018, 145).

Már a tradicionális paraszti közösség idején megfogalmazódott az a felismerés, miszerint a pedagógusoknak hivatásból eredő kötelessége, hogy ismerje és továbbadja azokat az ismereteket, ami a nép életére és hagyományaira vonatkozik (Géczi-Laskai, 2016, 134).

A tanítót olyan személynek tartották, akinek tevékenysége olykor erős nyomot hagyott a népi kultúra egyes területein. A közösségben, ahová beépül a tanító és annak részévé válik, a hagyomány ápolójává, és sok esetben új szokások ihletőjévé is válik. Azonban nem mindegyik tanítóra volt érvényes megállapítás, mivel ez attól is függött, hogy milyen volt a tanító személyisége. A szokások szempontjából kiemelkedő tanító hatása egy szokásközösségre gyakran évekig, sőt évtizedekig tart. Köztudott, hogy egyes szokások a tanítóknak köszönhetik létüket. Példának okáért egyes feljegyzések szerint a tanítók aktív szerepet játszottak a keresztelők, temetések szövegeinek, rítusainak előkészítésében. Illetve főképp a betlehemes játékokkal kapcsolatban volt kiemelkedő a tevékenységük (Ujváry, 1980, 57-58).

A néphagyományt oktató pedagógusok többnyire elméleti szakemberek, akik bár tudományos ismeretekkel rendelkeznek, csak kevesen művelik a hagyományos kultúra valamely technikáját. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy a tanító szakképzettségének kérdése nagyon is befolyással van a téma oktatásának és átadásának minőségére. Csak az a pedagógus tudja eredményesen tanítani a folklórt, illetve a néphagyományt, aki nemcsak a könyvekből, filmekből ismeri a néprajzi jelenségeket, hanem akinek közvetlen, személyes tapasztalatai is voltak a népi kultúrával. Az is lényeges megállapítás, hogy a tanár szívesen és hatékonyan foglalkozik a népi hagyományokkal, ha az ilyen irányú nevelés fontos számára, és rendelkezik az oktatásához szükséges ismeretekkel, módszerekkel, valamint be is tudja ezeket illeszteni a tanítási folyamatba a megfelelő témakörökhöz. Ha a pedagógus műveli is a néphagyomány valamelyik hagyományőrző tevékenységet (népdalénekes, kézművesség, hangszeres vagy néptánc előadó) még nagyobb élményt adhat tevékenysége hiteles bemutatásával. Összességében a pedagógus döntő fontosságú közvetítő modell, kapcsolatépítő, interakciót szabályozó szerepet tölthet be nemcsak a néphagyományok átadásában, de a tanítás egészében is (Gécziné-Laskai, 2013, 43).

Törekedjünk arra, hogy tanulóinkat ösztönözzük azon ismeretek elsajátítására, illetve olyan közösségi tevékenységek gyakorlására, amelyek a szűkebb környezetük, vagyis a

lakóhelyük, valamint a szülőföldjük és a nép jobb megismerését és megbecsülését szorgalmazzák. Így később könnyebben megértik majd a kulturális összefüggéseket, a környező és a világ többi népének kultúráját és a köztük lévő kölcsönhatást. Tudatosítsuk bennük, hogy az évszázadokon át létrehozott közösségi hagyomány összeköt minket a múlttal és segít a jelenben való kiigazodásban. A hagyományismeret több fejlődési területen is kapjon szerepet úgy, mint értelmi-, érzelmi-, esztétikai-, etikai fejlődésben, a munkára való nevelésben, illetve segítse elő a tanuló társadalomba való beilleszkedését. Az elsajátítandó anyag feleljen meg a tanulók érettségi szintjének és korosztálynak megfelelően bővüljön, valamint szervesen egymásra épülő részekből álljon. A tanulóknak minél több élményszerű alkalmat kell biztosítani, cselekvő és alkotó részvételre kell őket sarkallni, hogy a tevékenységen keresztül, az érzékelés, észlelés és érzelmi nevelés által jussanak el az elvontabb ismeretekig.

III. A MAGYAR NÉPHAGYOMÁNY KÖZVETÍTÉSÉNEK LEHETŐSÉGEI ALSÓ TAGOZATBAN

Ebben a fejezetben a magyar néphagyományok közvetítésének lehetőségeivel fogunk foglalkozni az iskola alsó tagozatában. A hagyomány nemzedékről nemzedékre öröklődik, nincs szükség hozzá intézményes keretekre, hisz ezek nélkül is átadódik. Legalábbis régen így volt. A múltban a hagyomány volt az, ami a családtagokat egybeszervezte (Keszeg, 2018, 145). Manapság viszont a családban nem jut elég idő erre, ezért az oktatási intézményekre hárul az a feladat, hogy a hagyományokkal megismertessék és megszerettessék a gyerekeket. Ez a feladata a pedagógusoknak.

A kutatásunk célja, hogy feltérképezzük a vizsgált települések oktatási intézményeiben hogyan és milyen mértékben jelennek meg az elemi osztályokban a magyar néphagyományok. Mennyire kötődnek az ott tanuló gyerekek a múltunk emlékeihez, a magyar néphagyományokhoz. A pedagógusok hogyan valósítják meg a hagyományápolást, hogyan építik be a gyerekek mindennapjaiba és milyen a hozzáállásuk a magyar néphagyományokhoz. A további célunk a gondolatébresztés minden alsós pedagógus, és nem csupán pedagógus számára, hogy ne hagyjuk feledésbe merülni a magyar hagyományainkat, mert így olyan sorsra jutnak, hogy teljesen kihalnak. Sokszor tapasztalhatjuk azt, hogy a mai generáció nem ismeri a hagyományokat, szokásokat. De hogy is várhatnánk el tőlük, hogy ismerjék, ha nem ismertetjük meg, nem tanítjuk meg rá őket. Úgy gondolom jogos a kérdés. A munka címéből adódóan – ami a magyar néphagyományok közvetítésének lehetőségei az alsó tagozatban – igyekeztünk összeállítani egyfajta ötletadó útmutatót, tartalmat amely segítségül szolgál eme nemes feladat, mégpedig a hagyományörzés véghezvitelében.

A téma aktualitását az adja, hogy az alsó tagozatban nincs külön tantárgy a néphagyományokkal való megismerkedésre. Ezért szükséges, hogy a tanárok minden lehetőséget megragadjanak arra, hogy beillesszék ezeket az oktatásba. A középiskolásoknak már az ötödik osztálytól lehetőségük van külön tantárgyként tanulni a népismeretet, amihez az alapokat az elemi osztályokban kell, hogy megkapják. A pedagógusok feladata, hogy ezekkel az ismeretekkel ellássák a gyerekeket. Illetve az iskola az a színtér, ahol lehetőség van annak a tudásnak a megszerzésére, ami majd alapját képezi a nemzeti kultúra megmaradásának.

Ezt a kutatási témát azért választottam, mivel a hagyomány ápolása, őrzése mindig is nagyon fontos volt számomra, és mint leendő alsós pedagógus, fontosnak tartom átadni őseink hagyományait a következő nemzedéknek. A hagyomány – érték. Aki ezt az értéket át tudja adni vagy képviselni tudja, annak büszkeséggel telik meg a szíve.

III.1. A hipotézisek bemutatása

A szakirodalom feltárása során a következő hipotéziseket állítottuk fel, fogalmaztunk meg:

- H1: Feltételezem, hogy az alsós pedagógusoknak fontos a magyar néphagyományok őrzése és ápolása, jelenlegi nevelői munkájukban fontosnak tartják azok továbbadását.
- H2: Feltételezem, hogy a falusi iskolákban nagyobb szerepet fordítanak a magyar néphagyományok ápolására, mint a városi iskolákban.
- H3: Feltételezem, hogy az alsós pedagógusok beillesztik a magyar néphagyományokat a tanórákon és a tanórán kívüli foglalkozásokon.
- H4: Feltételezem, hogy az elmúlt időszak (Covid és a háborús helyzet) negatív hatással volt a közösségek hagyományőrző tevékenységére.
- H5: Feltételezem, hogy az intézményvezetőknek is fontos a magyar hagyományok őrzése és ápolása, ezért támogatják a tanítók törekvéseit ezirányban.

III.2. A kutatás módszere, kérdései

A kutatás módszereként félig strukturált interjút alkalmaztunk.

Az interjú egy kvalitatív kutatási módszer, amely során egy adott témával kapcsolatos adatokat egy másik személy vagy személyek "szűrőjén", vagyis az általuk megválaszolt kérdéseken keresztül kapunk meg. Az így kapott adatok tartalmazzák az interjúalany értékítéleteit, a témáról alkotott véleményét, amelyre kihatnak az élettapasztalatai, iskolázottsága, szocializációja, szakmai ismerete (Hornyacsek, 2014, 82). Az interjúk esetén, hasonlóképpen a kérdőívekhez, használhatunk nyílt és zárt kérdéseket is egyaránt. A kutatási módszer jellegéből adódóan a leginkább jellemző kérdéstípus a nyílt végű kérdés. Az ilyen kérdéseknél a megkérdezett, vagyis az interjú alanya a saját szavaival válaszol a kérdésre. Ez lehetővé teszi, hogy megismerjük az alany nézőpontját, gondolkodásmódját, szokásait.

A félig strukturált interjú valahol a strukturált interjú és a mélyinterjú között helyezkedik el: a kutató kérdez, de kötetlen beszélgetésre is van lehetőség. Az interjú rögzítéséhez bármilyen technikát alkalmazhatunk (Lengyel, 2013).

A téma összetettsége miatt döntöttünk úgy, hogy nyitott kérdéseket tartalmazó interjú segítségével próbálunk választ találni arra, hogy miként hatott a pedagógusokra a gyerekkorukban átélte hagyományok, hogyan építik be munkájukba a magyar néphagyományokat, mennyire tartják fontosnak a hagyományok őrzését. Bár az ilyen típusú

interjú – ahol többnyire csak nyitott kérdéseket alkalmaznak – kiértékelése nehézséget okoz, de sokkal inkább alkalmas a spontán érzések, gondolatok feltárására. Bízunk benne, hogy a válaszadók, az interjúalanyok kompetensek ezekben a kérdésekben és tudnak majd válaszolni az adott témából összeállított kérdésekre, válaszaik értelmezhetők lesznek. Véleményem szerint, ahogy a szakirodalomban is olvashatjuk, a hagyományok őrzésének és terjesztésének vagy manapság már mondhatjuk azt is, hogy a fennmaradásának kulcsfontosságú helyszíne, helyszínei az oktatási intézmények, vagyis nevezetesen az óvoda és az iskola, ugyanis a családban erre már sajnos kevesebb idő jut.

Az interjú során feltett kérdéseket három nagyobb kategóriába soroltuk, a könnyebb átláthatóság kedvéért. Az alábbiakban a következő három kategória kerül bemutatásra, részletezésre:

- 1) Személyes adatok – itt alapvetően az illető nemét, életkorát, hogy mióta dolgozik alsós pedagógusként, illetve a település megnevezését, ahol az iskola elhelyezkedik kérdeztük meg.
- 2) Saját benyomásai a hagyományokat illetően – itt azt kérdeztük meg az alsós pedagógusoktól, hogy alapvetően milyen a hozzáállásuk a magyar néphagyományokhoz, milyen az iskolában a gyerekek hozzáállása a hagyományokhoz, személy szerint mit tesznek a hagyományok ápolása érdekében, milyen volt a kapcsolata a hagyományokkal gyerekkorában, van-e különbség falusi és városi iskola hagyományápoló nevelése között.
- 3) Hagyományok az iskolában – itt az iskola konkrét hagyományőrző tevékenységeit szeretnénk volna feltérképezni a kérdések segítségével, ezenkívül azt is szeretnénk volna megtudni, hogy tapasztaltak-e változást az elmúlt időben a hagyományőrzést illetően, hogyan illesztik be a hagyományokat az iskola életébe, összeegyeztethető-e a hagyomány az Új Ukrán Iskola (NUS) koncepciójával, mit tapasztalnak a szülői aktivitással a hagyományok ápolása tekintetében

Kutatásunkat alsós pedagógusokkal, illetve iskolaigazgatókkal végeztük. Összesen 10 iskolát vizsgáltunk meg remélve, hogy az alsós pedagógusok és az iskolaigazgatókkal készített interjú választ ad majd kérdéseinkre és ezáltal egy átfogó képet kaphatunk a vizsgált iskolák hagyományőrzéseiről, a hagyományokhoz való hozzáállásról, illetve nem utolsósorban arról, hogy léteznek-e még manapság a régi községmegtartó hagyományok vagy esetleg már teljesen eltűntek.

III.3. A kutatás helyszíneinek bemutatása

A kutatásunk helyszínéül az ungvári kistérség területén elhelyezkedő két magyar tannyelvű iskolát, és a vele szomszédos két kistérség iskoláit választottuk. Az iskolák kiválasztásánál az alábbi szempontot vettük figyelembe: olyan iskolák legyenek, ahol magyar nyelven is folyik az oktatás, illetve azon a településen, ahol az iskola elhelyezkedik, ott élnek magyar ajkúak. További szempontunk, hogy ezekre a tanintézményekre esett a választás, az volt, hogy a vizsgált települések egyikén éleek, illetve a többi intézmény is könnyen megközelíthető. Ezen szempontok alapján a következő iskolákra esett a választásunk, amelyek közül két városi iskola, nyolc pedig falusi iskola volt:

Sorszám	Az iskola megnevezése	Az interjúra választ adó alsós pedagógusok száma
1.	Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola	9
2.	Ungvári Magyar Tannyelvű Elemi Iskola és Drugeth Gimnázium	4
3.	Homoki Gimnázium	4
4.	Ráti Gimnázium	3
5.	Szürtei Líceum	3
6.	Palágykomoróci Gimnázium	3
7.	Gálocsi Elemi Iskola	1
8.	Sislóci Dobó István Középiskola	4
9.	Kisgejőci Egry Ferenc Líceum	3
10.	Nagygejőci Gimnázium	4
Összesen		38

1. sz. táblázat: A kutatásban szereplő iskolák és pedagógusok számaránya

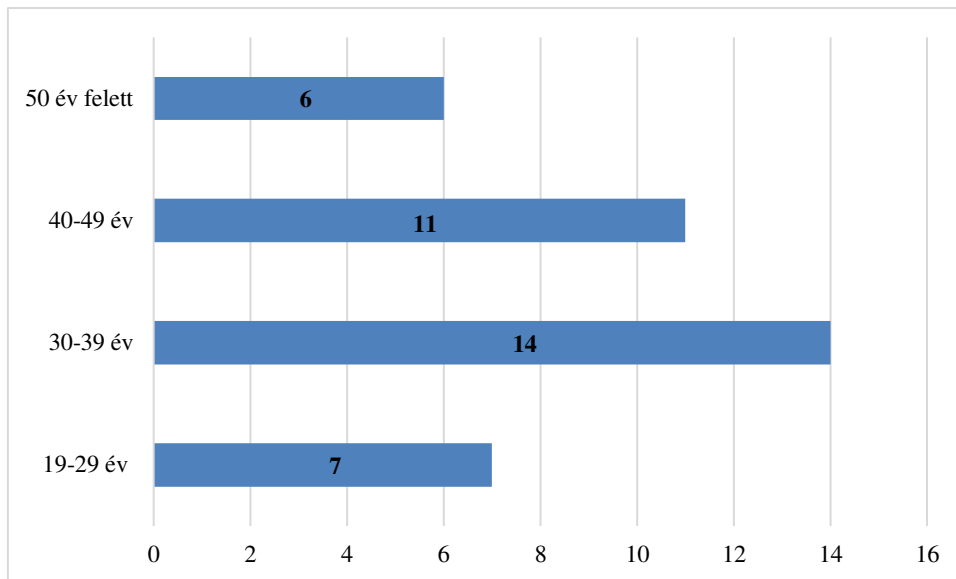
1. sz. ábra: A vizsgálat helyszínei (az ábrán látható piros jelölések jelzik az iskolák helyét)

Forrás: Google Earth, saját szerkesztés

III.4. Az interjú kiértékelése, eredményei

A 10 iskolából összesen 38 alsós pedagógussal készítettünk interjút. Voltak olyan iskolák, ahol a kialakult helyzet miatt megszűnt egy egész osztály, így volt ahol csak három alsó osztály működik és három alsós pedagógus látja el a gyerekek oktatását és nevelését. Az interjúk 2023 februárjában és márciusában kerültek rögzítésre. A kutatást megelőzően felvettük a kapcsolatot az interjúalanyokkal, majd előre egyeztetett időpontban végeztük el a lekérdezést. Az interjú készítésénél a következő problémákba ütköztünk: mivel ez a kutatási módszer több időt vesz igénybe, mint egy kérdőív kitöltése, ezért nem minden pedagógus válaszolt azonnal a megkerdezésünkre. A szakirodalom szerint ennek az interjútípusnak a rögzítéséhez bármilyen technikát alkalmazhatunk. Illetve az előbb említett probléma miatt online hívásban és személyesen történt az interjúkészítés. Az interjú kérdéseit önállóan állítottuk össze a szakirodalom feldolgozását követően.

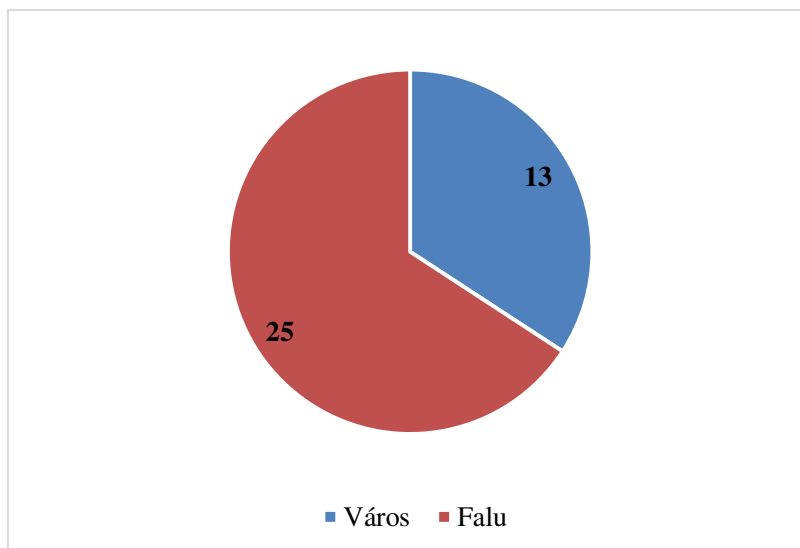
Mindegyik alsós pedagógus nő volt. Az életkor szerinti megoszlást tekintve 19-29 év között 7 pedagógus, 30-39 év között 14 alsós pedagógus, 40-49 év között 11 személy, illetve 50 év feletti 6-an voltak (2. sz. ábra).

2. sz. ábra: Az alsós pedagógusok életkor szerinti megoszlása

Az interjúalanyok között voltak kezdő alsós pedagógusok, illetve régóta ezen a pályán tevékenykedők. Ezt azért tartottuk fontosnak megkérdezni, mivel egy tapasztaltabb, több éve ezen a pályán tevékenykedő alsós pedagógusnak már nagyobb rálátása van, akár csak ha arra gondolunk, hogy el tudja mondani az elmúlt évtizedben hogyan is őrizték, ápták a hagyományokat, illetve történt-e változás a hagyományőrzést illetően. Ez a pályájuk kezdetén lévő pedagógusok válaszáinál be is bizonyosodott, mivel több pedagógus is megemlítette, hogy csak az elmúlt 1-2 év tapasztalatát tudja elmondani a témával kapcsolatban, míg akik már egy-két évtizede dolgoznak alsós pedagógusként az előző éveket is vissza tudták idézni a válaszaikban.

Az iskola elhelyezkedését tekintve többségben voltak a falusi településen készített interjúk. Pontosabban 25 alsós pedagógus volt, aki falun tanít és 13 pedig városi iskolában (3. sz. ábra). Tehát többségben voltak a falusi iskolák tanárai.

3. sz. ábra: Pedagógusok száma az iskola elhelyezkedése alapján

Saját benyomások a hagyományokat illetően -

Az interjú során az első kérdésünk a következő volt: ***Ön fontosnak tartja a magyar hagyományok őrzését (Miért tartja fontosnak a néphagyományokkal való személyes tapasztalatot, nem csupán az elméleti tudást)?*** Erre a kérdésre az alsós pedagógusok ugyanazt a választ mondták. Mindegyikük számára fontos a magyar hagyományörzés. Tehát a 38 megkérdezett alsós pedagógusból 38-an válaszolták azt, hogy fontos számukra a hagyományörzés. A válaszaikban bővebben is kifejtették miért is tartják fontosnak a magyar hagyományok őrzését. 11 alsós pedagógus is említette a hagyományokkal kapcsolatban, hogy a gyerekeknek meg kell ismerniük a gyökereiket. Tehát egyfajta hasonlatként említették meg, miszerint a hagyományok olyanok, mint a gyökerek, hiszen ezek segítségével ismerhetjük meg és őrizhetjük meg történelmünket, kultúránkat, identitásunkat. Az egyik alsós pedagógus így a következőt fogalmazta meg ezzel kapcsolatban: „*Gyökerek nélkül elvisz a szél*”. Továbbá azt is megemlézték, hogy: „*a gyerekeknek feltétlen ismerniük kell gyökereiket, hisz így maradnak meg magyarnak, és lesznek büszkék nemzetükre*”. Egy pedagógus is úgy fogalmazott, hogy „*valami megmozdul belül, amikor látok egy magyar hímzést, táncot, hallok egy magyar nótát. Ez az enyém, ismerős nekem, megerősíti identitásom, hovatartozásom, megismerem gyökereimet, és minden vágyam, hogy ezeket majd én is továbbadjam*”.

Nagymértékben befolyásolja a hagyományokhoz való pozitív hozzáállást az, hogy a szülők, nagyszülők megélik és ápolják a hagyományokat. Általuk a gyerekek szinte észrevétlenül nevelődnek bele a hagyományokba. Az egyik adatközlő szerint: „*A hagyományok ápolása mai napig fontos számomra, amit mai napig igyekszek beépíteni a rohanó és*

korszerűsített világba. Abban a szerencsés helyzetbe nőtem fel, hogy a szüleim mellett, nagymamám is velünk élt. Ezáltal lehetőség nyílt arra, hogy közvetlenül és észrevétlenül megismerjem és megtapasztaljam a néphagyományokat. Nem csak szeretek visszaemlékezni rájuk, de megpróbálom életben tartani is azokat. Itt elsősorban hagyományos ételek elkészítését (kenyér sütés, üstben készített lekvár főzés stb.), kotlós ültetést, hímes tojás festést, tengeri hántást, népi énekek továbbadását tartom.”

A hagyományokat elődeinktől kapjuk, ők hagyják ránk. A megkérdezett pedagógusokból 10-en is említették válaszaikban a nagyszülőktől tanult, és az általuk ránk hagyott hagyományokat, melyeket igyekeznünk kell továbbadni. *„Tisztelem, ápolom és becsülöm, mert meggyőződésem az, hogy nagyszüleinktől marad ránk és mindenképpen ápolni kell a hagyományokat és igyekezni kell továbbadni. Ezáltal a gyerekek az identitása, a tudata is javul és bővül. A hagyomány összekovácsol is, mert a hagyományokhoz hozzátartozik az is, hogy a népi játékokat együtt játszunk és csoportosan dolgozunk, tehát bizonyosan kicsit közösséggé is kovácsol.”*

Tehát a hagyományoknak közösségformáló vagy közösségépítő ereje is van. Ezenkívül, és mondhatnánk ez a legfontosabb, hogy a hagyományokat nem csak elméleti szinten, hanem a gyakorlatban is át kell, hogy éljük, meg kell, hogy tapasztaljuk. A hagyományokat ne csak csodáljuk, hanem alakítsuk ki a gyerekekben a rájuk való igényt. *„Fontosnak tartom a néphagyományokkal való személyes kapcsolatot, tapasztalatot. Számomra ez természetes, mivel olyan családban nőtem fel, ahol ápoltuk ezeket a hagyományokat. Újév első napján lencsét ettünk, húsvétkor tojást festettünk, locsolókat vártunk. Tavasszal a májusfát vártam. Részt vettünk mulatságokon (farsangi, szüreti bál). Véleményem szerint a hagyományokat nem elméleti szinten kell tudni, hanem azokat átélni, tapasztalni és művelni kell. Nekünk, magyaroknak ez az örökségünk. Ezt kell ápolnunk és továbbadnunk gyerekeinknek.”*

A második kérdésünk, hogy ***Milyen a gyerekek hozzáállása a néphagyományokhoz (mennyire nyitottak, mennyire ismerik a hagyományokat iskolába lépéskor)?*** A 38 megkérdezett alsós pedagógusból 30-an felelték azt, hogy a gyerekek nyitottak a hagyományörző foglalkozások iránt, a hagyományok megismerésére, hiszen ez érdekes számukra, főképp az új ismeretek, amit még előtte nem tudtak, nem hallottak. A többi pedagógus nem adott egyértelmű választ a kérdéssel kapcsolatban. Néhány válasz, amit kiemelnék ezzel kapcsolatban: *„A gyerekek nyitottak a néphagyományok felé, érdekesek számukra az ilyen jellegű foglalkozások. Tapasztalatom szerint azok a gyerekek, akik magyar óvodába jártak már valamely ismereteik vannak, de főleg az iskolában vagy szakkörökön*

ismerkednek meg a néphagyományokkal”, „A gyerekek nyitottak a néphagyományok megismerése iránt. Könnyen elsajátítják a népi játékokat és szívesen játszanak a szabadban. A népi énekekben is megelik a nekik tetsző kedves dalocskát, de mondókákat vagy mesét is szívesen hallgatnak”.

Megoszlott a vélemény arról, hogy a gyerekek mennyire ismerik iskolába lépéskor a hagyományokat. 20 pedagógus szerint ismerik vagy már rendelkeznek bizonyos ismerettel e téren, 12-en azt válaszolták, hogy sajnos egyre kevésbé ismerik a hagyományokat, 6 pedagógus pedig nem adott egyértelmű választ erre a kérdésre. Főként a falusi iskolákban dolgozó pedagógusok voltak egy véleménnyel arról, hogy a gyerekek iskolába lépéskor már ismerik a hagyományokat. Itt főként a családot említik, mint hagyomány közvetítőt, és néhányan az óvodákat is. Városban általában már nincs ilyen szintű hagyományismeret iskolába lépéskor. Ez annak is betudható, hogy a gyerekek többsége, vagy nagyobb része ukrán családból származik, így a magyar hagyományokról aligha hallott. Az egyik adatközlő így fogalmazott erről: *„...Jelen osztályomból kiindulva, a gyerekek nem igazán ismerik a hagyományokat. Talán a karácsonnyal kapcsolatos hagyományokat (kántálás) egyik másik család gyakorolja, de a nagy része azzal sem volt tisztában mit ünnepünk karácsonykor. Fontosnak tartom kiemelni, hogy az osztályomba járó gyerekek közül van, aki ukrán családból származik, számukra teljesen idegen a magyar hagyományok. Az osztály fele nem beszél magyarul, bár a szülők még beszélnek magyarul”.*

A megkérdezett pedagógusok szerint a gyerekek hozzáállása a hagyományokhoz legfőképpen a családtól függ, a szülőktől és a nagyszülőktől. Ezen kívül az óvodát, mint oktatási intézményt is megemlítették, hiszen innen is sokat hoznak magukkal a gyerekek. Ugyanis ha az óvodában kiemelt hangsúlyt fektetnek a magyar néphagyományok megismerésére és ahol az óvodapedagógus nagy hangsúlyt fektetett a hagyományápolásra az bizony meglátszik a gyerekek hozzáállásán, fejlettségi szintjén egyaránt. Az ilyen gyerekek már egy erős alappal mennek tovább az iskolába, így megkönnyítve az alsós pedagógusok dolgát. *„Attól függ, hogy milyen környezetből, családból jöttek, illetve milyen óvodából érkeznek, mert akik magyar csoportból jönnek, ott már a kollégák többnyire előkészítik és az alap játékok megvannak. De akik ugye ukrán óvodából jöttek az ukrán népi játékokat ismerik. Mi itt igyekszünk, főleg első osztályban magyar népi játékokkal ismertetni őket”* – jelentette ki az egyik pedagógus.

Nyolc interjúalany is úgy nyilatkozott, hogy a gyerekek hozzáállása a néphagyományokhoz függ attól, hogy a tanító mennyire tartja fontosnak a hagyományápolást, hagyományörzést: *„a pedagógus személyétől függ, ha fontosnak tartja a népi hagyományokat, akkor alkalmazza munkája során, ha nem, akkor csak a különböző hagyományörző kör tudatos*

munkája során ismerkedhetnek meg a gyerekek a hagyományokkal". A tanár ugyanis egy minta a gyerek számára, és nem csupán minta, hanem példakép is. Rá akarnak hasonlítani, így ha a tanár örömmel vesz részt hagyományápoló tevékenységekben, akkor a gyerekek is örömmel teszik majd azt. A pedagógusok szerint: *„Ha a tanító néni szereti a hagyományokat, a gyerekek is fogják szeretni...”*, „... úgy gondolom, ha a pedagógus hozzáállása az, hogy ez igenis jó és fontos, akkor könnyen meg tudja szeretetni a gyerekekkel is”. Illetve az is lényeges, hogy mennyire tudja felkelteni a gyerekek érdeklődését a pedagógus, mennyire sikerül játékosan, színesen megismertetni a hagyományokat, a szokásokat a gyerekekkel. Mivel, ha sikerül felkelteni az érdeklődésüket, örömmel vesznek részt bármilyen hagyományőrző tevékenységben.

A következő kérdés, hogy ***Őn, mint pedagógus mit tesz a hagyományok ápolása és őrzése érdekében?*** Az összes megkérdezett pedagógus (38 fő) erre azt válaszolta, hogy igyekszik lehetőségeihez mérten felhívni a gyerekek figyelmét az aktuális hagyományokra, illetve jeles napokra. Ilyenkor beszélgetnek erről a gyerekekkel. *„Igyekszek lehetőségeimhez mérten minden ünnepkörhöz aktualizálni, bemutatni és bővíteni a már megszerzett tudásukat. Ezt leghatékonyabban közösen és aktívan megszerzett együttes összejöveteleken valósul meg”*. Ezenfelül szinte kivétel nélkül azt felelték, hogy igyekeznek beilleszteni, beintegrálni egy-egy adott tanórába is. *„Én ahogy lehetőségem van rá igyekszem megismertetni a gyerekekkel népi hagyományainkat. A népi kultúránkat, motívumokat igyekszem bele vinni a tanórákba, ahová lehet. Úgy gondolom, hogy fontos, hogy a gyerekek megismerjék a szülőföldjüket, hazájukat, annak népszokásait, hagyományait. Ez életkorukból adódóan a népi mondókák és gyerekjátékok által válik lehetővé. Ezekkel igyekszem megismertetni őket a tanórák keretén belül”*, *„a hagyományok megőrzése és ápolása érdekében igyekszek a tanórákba beleszőni az aktuális témakörökhöz tartozó szokásokat. Kiemelem a vidékünkre jellemző dolgokat. Videó óra keretében megnézzük az egyes vidékekre jellemző kisfilmeket”*.

Nem csupán a tanórák keretein belül igyekeznek megismertetni a magyar néphagyományokat a gyerekekkel, de a különböző hagyományőrző ünnepeken, előadásokon, kézműves foglalkozások keretein belül is. *„A gyerekek számára különböző hagyományőrző ünnepséget rendezünk, előadásokat szervezünk, kézműves foglalkozásokat rendezünk”*. Többen a saját származásukkal érveltek: *„mivel jómagam is falusi lány vagyok, így még intenzívebben próbálom bemutatni és átadni a városi gyermekek részére is a néphagyományainkat. A nevelői, ének-zene és munkaórákon a tananyag mellett próbálom becsempészni a naptári ünnepekkor zajló hagyományokat és az ünnepi körök mellett természetesen a nem piros betűs dátumok néphagyományait is”*. Emellett az egyik pedagógus

néptáncot is oktat a gyerekeknek: „hetente egyszer a Tulipán tanoda keretein belül néptáncot is oktatok. A kicsiknek mindig gyermekjátékokat tanítok az adott ünnepkörhöz köthetőt. A nagyobbakkal egy-egy tájegység néptáncával, néphagyományaival ismerkedünk meg. Az énekórák keretein belül rengeteg magyar népdallal, gyermekdallal ismertetem meg a gyerekeket. A testnevelés órákon a mozgásos játékokat és népi játékokat játszunk”.

Már említettük, hogy milyen nagy szerepe van a pedagógusnak, a gyerekek hagyományokhoz való hozzáállásában. Attól függően hogyan viszonyul a pedagógus a hagyományokhoz kihatással lesz a gyerekek hozzáállására is. Illetve a gyerekkorunkban átélte hagyományok – melyeket sokszor akaratlanul is szüleinkhez kötünk, mivel ők tanítottak meg rá minket – úgy az emlékezetünkbe tudnak vésődni, annyira meghatározó élményekké válnak, melyekre szívesen gondolunk vissza. A gyerekek számára az ünnepek – amellet, hogy egy különleges napnak számítanak – hasonlítanak egy iránytűhöz, ami segít nekik tájékozódni egy olyan világban, időben, ami számukra még kissé ismeretlen. Az identitásunk alapvető részét képezik a szokások, amelyeket otthonról, a családjuktól hozunk magunkkal, és amelyet majd mi magunk is továbbadunk gyermekeinknek. Gyermekkori élményeinkre visszaemlékezve az ünnepeket az tette különösen lélegzetelállítóvá, hogy nemcsak maga az ünnep napján, hanem a várakozás, ráhangolódás idején is különös érzésben lehetett részünk. A gyerekek számára mindenképpen fontos, hogy a gyerekkortól legyenek rituálék, hagyományok a családban. Ez ugyanis biztonságérzetet nyújt a számukra. Életük ezen szakaszán különösen fontos, hogy az életük kiszámítható legyen, biztos pontokkal, ismétlődő eseményekkel, melyek ugyanabban az időben történnek. Ezek a rituálék érzelmi biztonságot nyújtanak a folyamatosan változó világban.

Így e kettőt ötvözve arra a kérdésre kerestünk választ, hogy ***Ön gyerekkorától ápolja a hagyományokat (részlet vett-e néphagyományokkal kapcsolatos tevékenységekben, milyen hatással voltak Önre az akkor átélte élmények, hogyan épültek be értékrendjébe)***. 31 pedagógus válasza alapján az derült ki, hogy már gyerekkoruk óta ápolják a magyar hagyományokat, 7 fő pedig azt nyilatkozta, hogy csak családon belül ápolták a sátoros ünnepekhez kapcsolódó népszokásokat. Voltak, akik részt vettek különböző közösségi hagyományőrző alkalmakon, illetve a szüleiket, nagyszüleiket is megemlégették. Ezek közül emelnék ki párat: „A hagyományokat a családomtól tanultam, nagymamámtól a dalokat, édesanyám a hímzésre tanított. Rokonaim falun éltek és így tudtam részt venni egy-egy szüreti mulatságon. A családban még most is tartjuk minimálisan a kántálási és a locsolkodási szokásokat. Mindig is érdekelték a hagyományok, de nem volt lehetőségem hagyományőrző körbe járnom. Így csak azok a szokások maradtak meg kis részben, amit a családban tanultam”,

„Igen, gyerekkorom óta ápolom a hagyományokat. Már gyerekkoromban a szomszédos szülőfalumban, Nagygejőcön, édesanyám elvitt a tollfosztó estékre, a pokróc szövésre, ami hetekig tartott. Emlékszem a tengeri tisztításának feldolgozására, az üstben való lekvárfőzésre, a disznóvágás napokra és természetesen az évi ünnepkörökhöz tartozó szokásokra. Mindezek elevenen élnek emlékezetemben és jó érzés tudni, hogy régen milyen világ volt”, „... nagyon sok mindent nagymamámtól tanultam. Például a húsvéti pászka dagasztását, sütését, népénekeket, hímestojás festését, írókázását. Én magam néptánc tanfolyamon vettem részt, hogy a népviselet és tánc világával is megismertessem a gyerekeket”.

Ezek a gyerekkorban átélt élmények (a szüreti bálók, majálisok, farsangi multságok) maradandó és pozitív emlékként maradtak meg a válaszadók emlékezetében. Meglepődve tapasztaltam, hogy tizenhárom alsós pedagógus is tagja volt gyerekkorában, vagy még most is tagja hagyományőrző csoportoknak. *„Gyerekkoromban tagja voltam az iskola hagyományőrző csoportjának, ahol népszokásokat elevenítettem fel (fonó, tengerihántó). Akkoriban nem nagyon volt lehetőség igazán néptáncot tanulni, bár nagyon szerettem volna”, „Már gyerekkorom óta aktívan részt veszek a hagyományok ápolásában. Helyi kultúrházban történő szabadidős tevékenységként játékoság formájában belém vésődtek. Felnőtt koromban sem lankadt az aktivitásom, 2010-ben alapító tagjaként szereplek a helyi Hagyományőrző Társaságnak és nagy megtiszteltetés ért mikor 2015-ben részt vehettem az első Kárpátalján történő értékörképzésen. Az ünnepélyes értékörképzés átadóján külön megtiszteltetés volt fellépni a Hagyományőrző Társaságunknak, ahol népdalcsokorral színesítettük a kulturális összejövetelt”.*

Még egy pedagógus így nyilatkozik a gyerekkoráról: *„Igen, már gyermekkoromban is ápoltam a hagyományokat. A falumban máig működik a Palágykomoróci Hagyományőrző Társaság, amelynek a néptánc foglalkozásin gyerekkoromban részt vettem. Azokban az időkben, 2010-2015 között rendszeresen jártunk fellépésekre különböző falukban. Felléptünk például szüreti bálokon, Kuruc Fesztén, Dobó-napon. De mi is szerveztünk itthon rendezvényeket, például: farsangi bállal egybekötött kiszebáb égetést, szüreti bált, adventi vásárt, magyar folklór estet, terméskiállítást, táncházat stb. Számomra ezek a foglalkozások, események a magyar hovatartozás érzését erősítették bennem. Így részesévé válhattunk mi is a hagyományoknak, és megtanulhatjuk őket tovább adni. A mi helyzetünkben kiemelkedően fontos, hogy ápoljuk, őrizzük és tovább vigyük ezeket a hagyományokat, mivel általuk tudjuk, hogy honnan jöttünk és hová is tartozunk. Ennek hatására, habár már nem vagyok tagja a néptánc csoportnak a mai napig igyekszem részt venni ezeken az eseményeken amit megrendeznek nálunk. (bár a fennálló helyzet miatt jóval csökkent ezeknek a rendezvényeknek az aktivitása) Jó érzéssel tölt el, hogy*

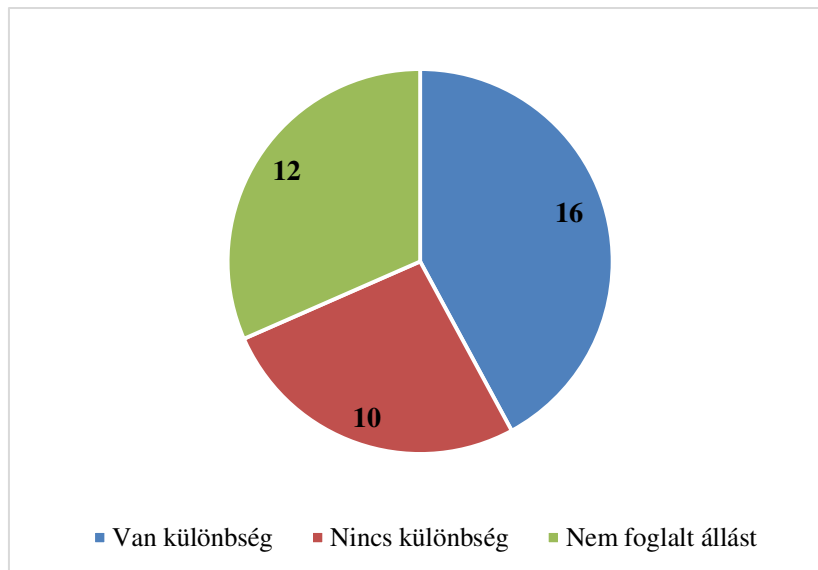
a közönség soraiban ülhetek és látom a jelenlegi iskolás tanítványaimat, akik fellépnek. Ilyenkor mindig eszembe jutnak a régi szép idők”.

Egyikőjük azt is megemlítette, hogy „igazság az, hogy kiskoromban sokkal több idő jutott hagyományőrző tevékenységben részt venni. De mivel olyan munkahelyem van, ahol odafigyelnek a hagyományőrzésre, így sikerül feleleveníteni az akkori emlékeket”.

Volt, aki az akkor átélt élményeket eleveníti fel, miközben a gyerekeknek adja át a hagyományok ismeretét: „A mai napig hatással vannak rám az akkor átélt élmények és még mai napig is a munkámba a gyerekekkel, ha hagyományőrzéssel foglalkozunk vagy próbálok megismertetni egy hagyományt és elmondani, hogy mi ennek a szokása és hova nyúlik vissza, visszaemlékezem azokra az időkre, amikor én magam ezeket megtanultam”.

Végső soron a hagyományainkat legjobban csak úgy tudjuk átadni, ha mi magunk is megtapasztaljuk őket: „természetesen csakis úgy adhatjuk át a hagyományainkat, ha mi önmagunk is megtapasztalhattuk azokat. Gyermekként a betlehemes, a hímestojás festés, majd középiskolásként a szüreti mulatságok (a csősztánc) voltak a legnagyobb hatással rám. Utóbbi emlékszem, hogy már kisiskolásként vártam, hogy szeptember végén-október elején, mikor is jönnek már a csőzők előadni a táncot és természetesen a kisdobos furfangos szövegét már akkor fújtuk az utcabeli gyerekekkel kívülről, nem beszélve az énekekről, amivel kísérték a csőzőtáncot. És alig vártuk, hogy végre mi is olyan korúak legyünk, hogy mi járassuk a falut és a szomszéd falvakat a gyönyörűen kidíszített lovasszekéren a szebbnél szebb beregi szőttes ruhákban ”.

*Mivel falusi és városi iskolák tanárait is megkérdeztük, ezért kíváncsiak voltunk, hogy **Ön szerint van különbség falusi és városi iskola hagyományápoló tevékenysége között. Ha van, akkor milyen különbség van?** A 38 megkérdezett pedagógusból 16-an azt mondták, hogy van, 10-en azt válaszolták, hogy nincs különbség, a többi 12 pedig nem foglalt álláspontot (4. sz. ábra).*

4. sz. ábra: Különbség falusi és városi iskola hagyományápolása között

Akik azt választották, hogy van különbség a falusi és a városi iskolák hagyományápoló tevékenysége között, legfőképp azzal érveltek, hogy a falvakban még többnyire élők a hagyományok, a városokkal szemben, ahol már csak az iskolában vagy a szakkörökön ismertetik meg javarészt a gyerekeket a hagyományokkal. *„Szerintem van különbség a városi és a falusi iskola hagyományápoló tevékenysége között. A falusi gyerekek jobban ismerik a szokásokat, mert benne nőnek fel. Már gyerekkortól ismerik a néphagyományokat”.*

Azt is megemlítették, hogy a faluhelyen zártabb a közösség, jobban megmaradnak a szokások, a gyerekek abban nőnek fel és az életük részévé válik egy-egy szokás.

„Azt tapasztaltam, hogy míg a falusi gyermek kiskorától megtapasztalhatta ezeket az élményeket az otthoni környezetében, a városi gyermekek zöme inkább az iskolában tapasztalhattak meg hasonlókat. Bár a naptári népszokásokról az óvodákban is kapnak ízelítőt, de a mindennapi élet hagyományairól főként az iskolában hallhatnak először. Érdekes, hogy egy-egy városi gyermek számára ezek az élmények intenzívebb hatást érnek el, hiszen valami teljesen új dolgot tapasztalhatnak meg.”

Figyelemre méltó megállapítás, hogy a városi gyerekek életében sokkal intenzívebbek, maradandóbbak a hagyományápoló tevékenységek. Többen is úgy vélekednek erről, hogy a városi iskolákban tanuló gyerekek érdeklődőbbek a hagyományápoló tevékenységek iránt. Végül is a falusi iskolákban tanuló gyerekeknek ez természetes része az életnek, a mindennapjaiknak, így számukra ez nem nyújt olyan nagy újdonságot.

Azt is megemlítették, hogy bár a falun még most is élnek a hagyományok, azonban az elmúlt években egyre kevésbé ápolják azokat: *„falun még a mai napig is élnek a hagyományok,*

bár az elmúlt évek alatt egyre kevésbé ápolják azt. A covid és a háború megtette a magáét ezen a téren is. Városon is élnek a hagyományok, de nem olyan intenzíven, mint falun. Egy falusi gyerek jobban ragaszkodik a népszokásokhoz, mint a városi. Szerintem a falusi iskolák ezen a téren előnyből indulnak”.

Akik azt választották, hogy nincs különbség a kétféle (városi és falusi) iskola hagyományápoló tevékenysége között, azok inkább a családokban látja a különbséget. Vagyis mondhatjuk, hogy a neveléstől is sok minden függ. Illetve voltak, akik nem tudtak egyértelmű választ adni. A különbséget inkább az emberekben látják. Az egyik pedagógus az iskola vezetőségét is megemlítette: *„Szerintem az iskolák magyar hagyományápoló tevékenysége magától az iskola vezetőségétől, tanáraitól függ. Mivel ezeknek a tanítása nem szerepel konkrétan a tantervben, ezáltal nem válik kötelező jellegűvé. Az iskolán és tanítón múlik, hogy mennyit csempész bele az iskolai életbe. Itt arra gondolok például, hogy a vezetőség mennyire tartja fontosnak például egy farsangi bál vagy terméskiállítás szervezését az iskolában, vagy a tanító mennyit áldoz a tanórából egy-egy népi ének, mondóka megtanítására”.* Mi is hasonlóképpen vélekedünk erről, hogy igenis fontos az iskola vezetőjének is az álláspontja, a hozzáállása ebben a témában. Ezért is kérdeztük meg őket a hagyományörzészről. Ezt azonban majd a következő alpontban fejtjük ki bővebben. Összesítve tehát 16 pedagógus lát különbséget a falusi és a városi iskolák hagyományápoló tevékenysége között, mégpedig azt, hogy a falusi iskolákban jobban ismerik a gyerekek a hagyományokat, de a városi iskolákba járó gyerekek sem zárkoznak el ezek megismerése elől. Akik szerint nincs különbség e kettő között (10 fő), azok a különbséget a családban és a emberekben vélik felfedezni. Mégpedig nevezetesen az iskola vezetőségét és tanárait említette az egyik alsós pedagógus. Illetve volt, aki nem tudott vagy nem akart állást foglalni ebben a kérdésben, így nem tudom-mal válaszolt (12 fő).

Hagyományok az iskolában -

Ezt követően áttértünk konkrétan az adott iskola hagyományápoló tevékenységeire. Azt kérdeztük meg a célcsoporttól, hogy **Ön/Önök hogyan ápolják az iskolában a hagyományokat. Kik vesznek részt ezen? Beszéljen az ünnep jellegéről.** Az interjúalanyok válaszaik alapján az iskolákban a hagyományörzés az aktuális ünnephez kötődik. Emellett azt is megemlézték, hogy igyekeznek az évszakokhoz kapcsolódó szokásokat életünk részévé tenni. Az egyik pedagógus ezt mondta: *„a kötelező ünnepek, emlénapok mellett igyekszünk megtartani a magyar értékünkhöz, identitásunkhoz kapcsolódó hagyományokat ... Célunk, hogy a gyerekek ismerjék meg, örökössék tovább az őseik által megőrzött kulturális értékeket, szokásokat, fejlődjön ezáltal népi szokáskultúrájuk. A gyerekek örömmel és odaadással vesznek részt ezeken*

a tevékenységeken, mivel közösségben érzik magukat, és ami a legfontosabb, magyar közösségben. Az ünnep jellege nagyon meghitt, hisz ilyenkor még jobban alkalmunk adódik rá, hogy átéljük magyarságunkat és a nemzeti összetartozás lehetőségét”.

Említés szinten 30 pedagógus is beszélt a mostanában adódó nehézségeket illetően: *„iskolánkban a hagyományokat a mai napig igyekszünk ápolni. A nehézségek ellenére is igyekszünk a legmegfelelőbb és legbiztonságosabb körülményeket megteremteni. Most már leginkább a legszűkebb körben tesszük azt”.* Minden nehézség ellenére fordítanak tehát figyelmet a magyar hagyományok éltetésére.

A válaszadók a résztvevők közé sorolták a gyereket és a tanárokat. Az utóbb említettek szokták szervezni a hagyományörző tevékenységeket. Voltak, akik kiemelték, hogy az alsó és a felső osztályban tanulók külön szoktak részt venni a hagyományápolásban, de olyan is akadt, ahol az egész iskola részt vesz: *„a programokon minden gyerek részt vesz a kicsiktől a legnagyobbakig”.* Az egyik pedagógus megjegyezte, hogy *„a mi iskolánkban nagy hangsúlyt fektetünk a hagyományok ápolására. Ez leginkább szervezőpedagógusunk igyekezetének és lelkiismeretes munkájának tudható be”.* A szervező pedagógus áldozatos munkáját hatan is megemlégték, illetve őt is a hagyományápoló tevékenység résztvevői közé sorolták. Érkezett olyan válasz is erre a kérdésre, hogy *„minden pedagógus szívügyének tartja a gyerekek tudatos hagyományápoló nevelését”.*

Továbbiakban arra is megkértük a pedagógusokat, hogy **Nevezzék meg az Önök iskolájában megtartott hagyományokat.** A legnépszerűbb és a legtöbbek által említett válaszok a következők voltak: a szüreti multság, a Márton-nap, a Mikulás, Adventi várakozás, karácsonyi ünnepkörhöz fűződő szokások, betlehemezés, farsangi szokások, húsvéti szokások. Emellett egy-egy pedagógus megemlégtette még a pünkösdi királyné-választást is.

A következő választ emelném ki a többi közül, ahol szinte kivétel nélkül felsoroltak minden hagyományt, amit az iskolában meg lehet tartani: *„Szüreti multság, Márton- nap ilyenkor lampionokat, libás kézműves foglalkozásokat készítünk, Erzsébet-nap, Mikulás, adventi koszorúkötés, amit minden évben elkészítünk az adventi kalendárium mellett, mézeskalács-sütés, amit főleg karácsony előtt sütünk. A gyerekek örömmel díszítik. Az éven már nemcsak karácsonyi tematikájú mézeskalácsokat tervezünk készíteni, hanem március 15-i és húsvéti tematikájút is. Karácsony, ilyenkor betlehemes vagy pásztorjátékot adunk elő és kántálunk is. Farsangkor álarcokat készítünk, multságot tartunk, melyet farsangi fánk fogyasztása követ. Húsvétkor, jobban mondva húsvét előtt hímestojást festünk, különböző technikával: berzselés, viaszolás, karcolás, és locsolóverseket tanulunk. Ezekon kívül az iskolánkban szilvalekvár főző*

napot is tartottunk. A gyerekekkel közösen magoltuk a szilvát, majd pedig a rézüstben főztük. Tengeri háncsból babákat és virágokat készítettünk, málét főztünk.”

Volt olyan iskola is ahol már szinte hagyománnyá vált a felolvasómaraton, így ezt is megemlézték: *„felolvasó maratont tartunk Petőfi verseiből, anyanyelv napján”*. Illetve ugyanebben az iskolában szintén most már évek óta tartó hagyományként említették meg az adventi időszakban sorra kerülő naptárnyitást: *„... Akkor a karácsonynál nagyon szép hagyományunk van az adventi naptár készítése. Egyik éven az alsós, egyik éven a felsős kollegák készítik és együtt összegyűlünk itt az alulában. Ez a mai napig megmaradt, és a gyerek már várják, hogy mikor nyitunk mi. Úgyhogy ez egy nagyon szép hagyomány, amit mi bevezettünk, és tetszik”*. Volt még egy egyéni válasz: *„amit kiemelnék a március 15-e, ami a falunkban lévő kopjafánál tartjuk”*.

A következő kérdésünk arra irányult, hogy ***Az elmúlt évtizedben mit tapasztaltak a közösség helyi hagyományőrzésében. Történt-e változás azóta a hagyományőrzést illetően? Milyen hatással volt erre a Covid-19 járvány vagy a háború?*** Mivel e két nehézségről már említést tettek a korábbi kérdések válaszaiban és mi magunk is úgy véltük, hogy nagyban befolyásolta nemcsak a mindennapi életet, de a hagyományok éltetését is, ezért tettük fel ezt a kérdést. Kezdenénk a negatív következmények felsorolásával, amelyeket a Covid-19 és a háború idézett elő: az elmondott válaszok alapján a tömegrendezvények elmaradása volt, amelyet először a járvány és az azzal járó távoktatás bevezetése, majd az országban kialakult háborús helyzet idézett elő.

„Sajnos nagy befolyással lettek a Covid és a háború is egyaránt a közösségre. Az elsónél a bezártság miatt elmaradt el minden olyan fontos esemény, amely a közösséget építette. Nem mehetett az ember templomba, közösségbe, semmilyen kulturális eseményre, ahol egy picit is az ember jobban érezhette magát. A hagyományok az embereket összetartotta – a vírus és a háború nagyban lerombolta már magában azt a hagyományt is, hogy közösségbe nem járunk”.

Emellett a résztvevők számának csökkenését is megnevezték. Például amiben leginkább észre tudjuk ezt venni, az a húsvéti ünnepkörben a férfiak és a fiúk locsolkodási szokásai. Ez ugyanis az utóbbi időben drasztikus hanyatlásnak indult. Húsvét táján az öntözés, vagy ismertebben a locsolózás a legnépszerűbb és az egyik legkülönlegesebb hagyományunk. Jó alkalmat biztosított a fiatalok számára az ismerkedéshez, illetve szintén jó ürügy volt beszélgetni az udvarlásról, a fiú lány kapcsolatról, vagyis a szerelemről. Emellett a rokoni kapcsolatokat is ápolták általa, hiszen a háziasszonyoknak is jóleső érzés volt a rokonság locsolóit várni. És bár töretlen népszerűségnek örvendő szokásról beszélünk, mégis hanyatlásnak indult, főleg az utóbbi időben. A locsolkodók számának csökkenése mellett a

kántálók száma is csökkent. A létszám csökkenés főként a kisebb közösségben még inkább észrevehető jelenség. *„Mivel kis faluról van szó a közösségi élet nem volt valami nagy horderejű, de lehetőségeinkhez mérten mindent megtettek, hogy a hagyományokat ápolni tudjuk. A koronavírus előtt egy éven több és különféle rendezvény is megrendezésre került, amely során mindig betöltötték az emberek a kultúrház termét. Tehát sokan össze tudunk gyűlni és ápolni a hagyományt, de könnyű volt, hiszen volt rá lehetőség, alkalom, hogy ezt megtegyük. A koronavírus és főként a háború ezt a megszokott életvitelt alapjaiban forgatta meg és írta át, minek következtében kis közösségünk még inkább megtizedelődött. Az emberek számára már nem a hagyományörzés volt az első szempont”.*

Négy alsós pedagógus által megemlített megállapítás volt, hogy sajnos a sok nehézség miatt a hagyományörzés nem élvezett prioritást, nem ez volt a legfőbb. *„Én úgy gondolom, hogy egy oktatási intézmény most főleg, amikor szinte állandó, napi szinten van légiriadó annak is örülünk, mi pedagógusok, hogy tanítani tudunk. Tehát, hogy végig tud menni egy tanóra, át tudjuk adni az anyagot, valamit tudunk adni a gyerekeknek. És emellett, sajnos teljesen háttérbe szorul a hagyományörzés. Természetesen az órán említéseket lehet róla tenni. Viszont én úgy gondolom, hogy ez most ebben a helyzetben, a hagyományoknak az őrzése eltörlődött”.*

Minden bizonnyal nehéz időszakon megyünk most keresztül, ami az iskolák életében is észrevehető. Viszont a válaszokból az is kiderült, hogy minden fontosabb megemlékezést igyekeztek és igyekeznek a mind a mai napig megrendezni és megtartani, igaz, csak a megszabott kereteken belül. További reménységgel eltöltő válasz érdekezett az egyik pedagógustól, aki azt mondta, hogy *„ezen az éven már mindent tartunk”.*

További pozitívumok, amelyeket említettek, hogy még a Covid-19 járvány és a háború előtti időkben – 2010 utáni időszakot felölelően –, hogy a falvakban néptánc és népzene csoportok alakultak meg, amelyek az iskolákban is bemutatták tudásukat a felnövekvő generáció számára. Nagyon népszerűek lettek ezek gyakorlása, főleg a táncházaknak köszönhetően. A pedagógusok elmondása szerint az ilyen programokat nagyon élvezték a gyerekek és örömmel vettek részt ezeken a rendezvényeken.

„A nehézségek és a kevés létszám ellenére azonban az emberek nem adták fel, sőt még jobban fontosnak tartják, hogy ápoljuk magyarságunkat. Ennek hatására a kultúrházba egy nagyon rövid idő után újra beindult az élet, és ha nem is teljes létszámban, de mindig összegyűlünk egy-egy jeles napon, hogy felelevenítsük hagyományainkat, megnézzük a gyerekek előadásait”.

A hagyományoknak rendkívül nagy közösségformáló erejük van. Építik a közösséget, összetartják és jó eső érzéssel töltik el az embert. Az elmúlt időszak, azonban nem kedvezett ennek a közösségformáló erőnek, hiszen először a karantén, majd az országban kialakult helyzet

kényszerítette az embereket ezek lemondására. A közösséget mindig az emberek formálják. De felvetődik, és szinte adja magát a kérdés, hogy vajon **Milyen hagyomány élhet ott, ahol elmennek/ elmentek az emberek**. A háború ugyanis sok családot arra kényszerített, hogy elhagyják az otthonukat. Így a falu vagy város közössége, illetve az iskolába járó gyerekek száma is csökkent. De visszatérve a kérdésre 7 pedagógus úgy véli, hogy „*szerintem azokon a településeken ahol nagy létszámban hagyták el a hazájukat előbb-utóbb ott nem lesz aki fenntartsa a hagyományokat*”. Ennek az lesz a következménye, hogy „*ha nincs kivel a hagyományt ápolni, akkor nincs hagyomány, akkor megszűnik, akkor úgy nőnek fel a gyerekek szinte, hogy ezekről egyáltalán nem tudnak*”. Volt olyan is, aki szerint „*a hagyomány esetleg ott élhet tovább, ahová mentek*”. Természetesen olyanok is akadtak (31 pedagógus), akik bizakodva próbálják újjáéleszteni a hagyományokat: „*akik maradtunk, próbáljuk újjáéleszteni a hagyományokat, hiszen a hagyományaink nélkül elveszlik a nemzet*”. Illetve volt, aki Morus Tamás idézetével válaszolt erre, mivel számára ez elmondása szerint egy útmutató: „*A hagyomány nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása – ha ezt a lángot már gyerekkorban tovább adjuk bármerre vezessen az ember útja nem hamuként fog őrződni, hanem lángként fog tovább adódni*”.

Visszatérve az iskolára azt is megkérdeztük, hogy **Milyen lehetőségeket látnak a hagyományok beilleszthetőségét illetően, milyen szerepet játszhat az iskola életében (akár a tantárgyakon belül, akár osztályon kívüli tevékenységek kapcsán)**. Megoszló válaszokat kaptunk erre a kérdésre. Először is kiemelném azokat, akik azt felelték (4 fő), hogy nem látnak lehetőséget a hagyományok beillesztésére az új rendszerben. Az egyik interjúalany szerint, ha valamit készít, azt önszorgalomból teszi. És volt, aki mást helyez előtérbe: „*a gyakori légiriadók miatt én a tanterv mélyebb elsajátítására fordítom az időt*”. Azonban a 38 megkérdezett pedagógushoz képest kevés ilyen válasz érdekezett. 34-en azt felelték, hogy igyekeznek beilleszteni valamilyen formába a magyar néphagyományokat az iskolai életbe. Illetve még egy fontos észrevétel, amit kiemelnék, hogy „*ha valóban fontosnak tartjuk a hagyományokat kellőképpen beilleszthetőek, játékos és fejlesztő formában, akár órán belül vagy osztályon kívüli foglalkozásokon is*”. Egyet kell, hogy értsek ezzel a válasszal, mivel hasonlóképpen gondolom én is, hogy aki számára fontosak a magyar néphagyományok, azok bizony megfogják találni a módját annak, hogy valamilyen formában beillesszék ezt a tanórákba, vagy akár csak megemlítést tegyenek megismertetve azt a gyerekekkel. A tantárgyakon belül a következő beillesztési lehetőségeket sorolták fel: „*magyar iskola révén igyekszünk beilleszteni a hagyományokat az órákba. Én a művészet, technológia, magyar olvasás és tornaórákba építem bele a magyar népi ismereteket. Énekórákon népi énekeket,*

dalokat választok, amelyeket együtt megtanulunk. Olvasás órán a kötelező olvasmány mellett, egy-egy népmesével is megismertetem a gyerekeket. Technika órán a hallott meséhez bábokat készítünk (legtöbbször papírból). Így legközelebb már bábelőadás formájában hallhatják, láthatják a mesét. A kézműves foglalkozáson gyurmából készítjük el egy mese helyszínét, szereplőit. Tornaórán népi játékokat játszunk”, „az órán belül egy-egy ének, körjáték jól alkalmazható, amikor a gyerekek elfáradnak tornapercnek is megfelel. A mondókák fejlesztik a szókincsüket, beszédkészségüket, artikulációt, nyelvismeretet az ukrán gyerekek esetén”. A tanórán kívüli tevékenységek kapcsán megemlítették még a szakköröket is vagy „hagyományőrző hetet tartani, kiállítást szervezni régi szöttekből”.

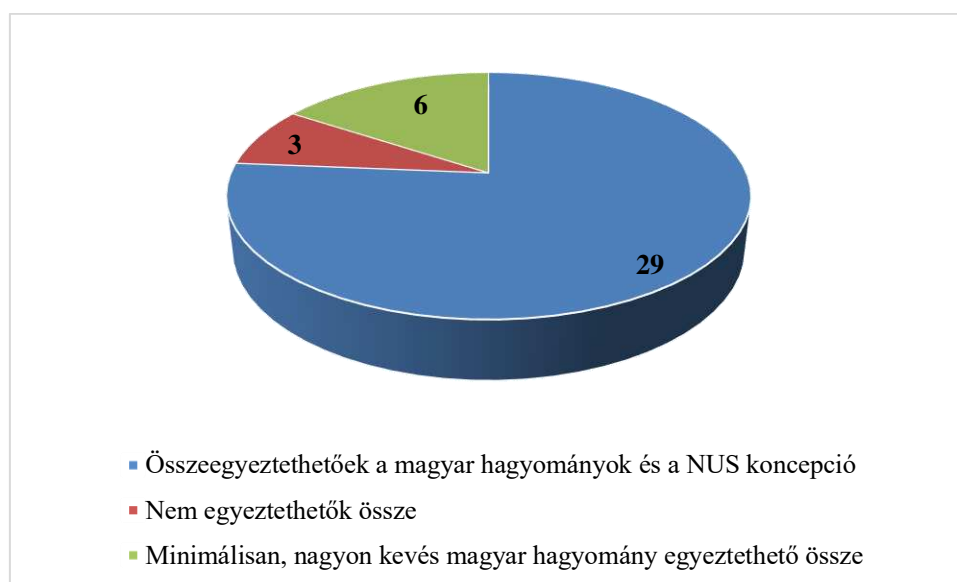
Egy pedagógus hozta fel példaként, hogy pályája kezdetekkor volt ilyen tantárgy, ahol csak ezzel foglalkoztak: *„sajnos, hogy most már mióta én dolgozok, nincsen ez a tantárgy, hogy néprajz és népismeret. Amikor én kezdtem dolgozni '96-98-ba. Akkor még volt egy ilyen óra, hogy csak ezzel foglalkoztunk, hogy kultúra, hagyományok, népszokások átadása és tanultunk és mindig beszélünk egy-egy népszokásról. De ez most már nincs tantervbe. De hát próbáljuk összeilleszteni, hogy melyik órához csatolható, tanmenet szerint és akkor mindenképp kitérünk rá”.*

Az egyik alsós pedagógus azt is megosztotta velünk, hogy véleménye szerint milyen szerepet játszik a hagyományörzés az iskola életében: *„Az iskola életében is természetesen a közösség formálódásában kap nagy szerepet a hagyományörzés. Ha tantárgyon belül tartunk foglalkozásokat vagy csak egyszerűen beszélgetünk a népi hagyományokról, sokkal élménydúsabb a gyermekek számára az adott óra. Mivel a hagyományt általában nem egyénileg éli át az ember (a gyermek), így egy olyan közösség formálódik a hagyományörzés által, ami az osztályközösséget is teljesen más formában alakítja át egy egésszé. Az osztályon kívüli hagyománybeli tevékenységek által pedig új barátságok alakulnak, új világnézet alakulhat ki a gyermekekben”.*

Végül is összességében a hagyományok beilleszthetősége az iskolába a pedagógus kreativitásától, személyiségétől és attól függ, hogy mennyire tartja fontosnak a hagyományörzést.

A következő kérdésre már egy kis részben választ kaptunk az előző kérdés válaszaiból. Azt kérdeztük meg ugyanis az interjúalanyoktól, hogy **Összeegyeztethetők-e a hagyományok az Új Ukrán Iskola (NUS) koncepciójával.** A 38 alsós pedagógusból 29-en úgy vélekedtek, hogy összeegyeztethető *„a NUS ugyanis szabad kezet nyújt a pedagógusok számára”,* illetve *„az Új Ukrán Iskola egyik fő koncepciója az integrálás, így látok lehetőséget a hagyományok beilleszthetőségét illetően”,* valamint *„ez az új tanítási módszer a játékos tanításra összpontosít,*

viszont nem a magyar hagyományok ápolására”. „A NUS és a hagyományok közötti kapcsolatról annyit tudok mondani, hogy teljes mértékben összeegyeztethető, mivel az Új Ukrán Iskola teljesen megadja a pedagógusnak azt a szabadságot, ahogy az óráján azokat az eszközöket alkalmazza, amit a legjobbnak lát a tananyag elsajátítása érdekében. Tehát ilyen szempontból ezt teljes mértékben lehetővé teszi. Az már másik kérdés, hogy a pedagógus képes-e beilleszteni ezt a munkájába vagy pedig van-e rá elég kreativitása, vagy akarja-e egyáltalán átadni úgymond ezen keresztül, vagy beépíteni a mindennapi munkájába a hagyományokat. Én úgy gondolom, hogy mindig csak a legfontosabbak maradnak meg, egy-egy kiemelt néphagyomány marad meg úgymond a köztudatba. Tehát egy idő után, ha ezeket nem ápolják és ilyen külső hatások érik, mint ami most is zajlik, akkor egy idő után ezek a hagyományok teljesen feledésbe fognak merülni, vagy pedig nem fogják őket úgy gondolom alkalmazni”. Hárman vélték úgy, hogy nem lehet összeegyeztetni és hatan pedig azt válaszolták, hogy csak minimálisan vagy csak nagyon kevés összeegyeztethető hagyomány létezik (5.ábra).

5. sz. ábra: Az Új Ukrán Iskola (NUS) és a magyar hagyományok összeegyeztethetősége

Az egyik válaszadó azt is megjegyezte, hogy „...felfedezem a világot tantárgy van most a NUS koncepciója szerint. Hát ebbe aztán minden belefér. Ott van az, hogy mennyire hazafinak neveled a gyereket, és a hazafisághoz az is hozzátartozik, hogy honnan jöttél, hogy nemcsak a nemzetednek az állampolgára vagy és hazafi, hanem az is, hogy milyen hagyományokat ápolsz és mit hoztál magaddal. Tehát mivel nincs annyira megkötve a kezünk, hogy mi az, amit én belevisek egy ilyen órába, tehát, ha én úgy gondolom, hogy ez fontos, személyfüggő és én ezt meg akarom mondani és meg akarom tanítani, akkor mindenképp beleillik ebbe”. Itt is érvényes megállapítás, hogy a pedagógus hozzáállásától függ.

A szakirodalomból tudhatjuk, hogy a NUS és különösen az új szabvány a kompetenciaalapú tanulás elvén alapul. A kulcskompetenciák olyan kompetenciák, amelyeknek lehetővé kell tenniük az egyének számára, hogy a személyes érdeklődésük és törekvéseik által meghatározott célokat kövessenek, ezek elérésére törekedjenek, valamint a társadalomba való könnyű beilleszkedés képességét is elősegítsék. A megkérdezett pedagógusoktól azt szeretttük volna megtudni, hogy ***Az Új Ukrán Iskola (NUS) alapelveit figyelembe véve milyen kompetenciákat fejleszt a hagyomány.*** A leggyakoribb válaszok a kommunikációs kompetencia, a természettudományi kompetencia, a szociális és kulturális kompetencia volt. Ezenkívül az esztétikai érzék fejlesztését, a művészeti önkifejezést is felsorolták. *„A hagyományok elsajátításával a gyerekek szókincse, mesevilága, finommotorikájuk, esztétikai érzékük fejlődik, valamint a közösségben való együttműködésük”.* A hagyományok által nevelődünk. Arra is megtanítanak minket, hogy tiszteljük a másikat: *„nevel, az identitásodat, hovatartozásodat, erkölcsi nevelés, esztétikai nevelés. Meg hogy hogyan viselkedünk egy rendezvényen. Nálunk ez mindig elmondott tény egy rendezvényen a nagyterembe, hogy ugye nemcsak addig vagy ott, tehát a viselkedésed, az etikett, a kultúrád, hogy meddig tart. A rendezvényen nemcsak addig vagy, amíg te elszavaltál, a te műsorszámod volt, hanem végig ott maradsz. Ez is oda tartozik, hogy tudok viselkedni, van magatartásom, és van kitartásom. Gondolom én”.*

A mai világban az emberek ritkábban járnak közösségekbe, így keveset tapasztalnak azokból az örömekből és élményekből, amelyeket a közösség kínál. Pedig mindenkinek szüksége van valós közösségre, nem csupán a virtuálisra. Jó néhány alkalommal említettük már a hagyományok közösség formáló szerepét. Ha jobban belegondolunk, ez a közösségformáló szerep nem korlátozódik csupán az osztályközösségre, vagy az iskolára, hanem akár még a szülőket is bevonhatjuk ebbe. Éppen ezért bátorítottuk megkérdezni a pedagógusokat, hogy ***Biztosítanak-e a szülők és a gyerekeik számára lehetőséget néphagyományőrző programok megismerésére, illetve milyen tapasztalataik vannak a szülői aktivitással kapcsolatban.*** Ezek közül a válaszok közül emelnék ki párat, viszont előtte megemlítem, hogy itt is többségben voltak azok az iskolák, amelyek biztosítanak ilyen programokat, de néhány iskolában nem jellemzőek az ilyen fajta tevékenységek. *„Mivel egyre több hagyományőrző programra van lehetőség iskolán belül is, a szülők örömmel íratják be a gyermekeiket ezekre a foglalkozásokra. Míg korábban pár gyermek vett részt például a néptáncfoglalkozáson, mára már korosztályonként lehet levezetni őket, mert nagy az érdeklődés úgy a szülők, mint a gyerekek részéről. Ez örömmel tölt el engem, mint pedagógust”, „Azt tapasztalom, hogy a szülő az utóbbi időben igényli is, hogy a gyerek valamilyen iskolán kívüli foglalkozásra járjon. Nálunk ez*

többek között a népi hegedű, a néptánc és a népi kézműves foglalkozás. Főleg a 6-12 éves korú gyerekek körében népszerűek ezek a foglalkozások”, „Igen, a legtöbb szülő fontosnak tartja, hogy gyermeke részesévé váljon a magyar hagyományoknak. A gyerekek többsége részt vesz a Palágykomoróci Hagyományőrző Társaság néptánc és kézműves foglalkozásain. Jelenleg a környéken ez az egy hely ahová járhatnak és tanulhatnak. A tavalyi évben sok gyermek beiratkozott a Tulipán tanoda foglalkozásaira. A legtöbben kézműves foglalkozást, néptáncot és népi hangszeren való tanulást választottak. Azonban ennek elkezdése sajnos már nem valósult meg a háborús helyzet miatt”. Akadt olyan is, aki ismét felhozta a város és a falu közti különbséget: „az a helyzet, hogy itt a városon belül néphagyományőrző programok nem nagyon zajlanak mostanság. Korábban lehet, hogy voltak, én erről sajnos nem tudok nyilatkozni. De most jelenleg és egy két évvel ezelőtti periódusra visszatekintek, én ilyesmiről nem tudok. Ez inkább falun jobban elterjedt volt. Itt városon belül én nem tudok ilyet sajnos megemlíteni”.

Emellett volt, aki részletesen kifejtette ezzel kapcsolatban a véleményét: „Igen, rendezvényeket mindig tart az iskola. Ezek általában órák után vannak, ahol részt vesz az iskola. Minden éven igyekezünk megtartani ezeket a rendezvényeket, alkalmazkodva persze a körülményekhez. Szoktak jelen esetben, mivel háborús idő van, akkor mindig van egy B terv és mi történik, ha megszólal a légiriadó, de hál' istennek a gyerekek, ha ezt lehet mondani, nem stresszelnek ezen, vagy nem ijednek meg ettől, meg ugye jól elhelyezett, jól berendezett pincénk van, ha nem is annyira pince, mint alaksor, de berendezett, ahol tanulni lehet, játszunk. Úgyhogy annyira nem feszélyezi őket, meg nincsen ilyen, hogy akkor megszólal a légiriadó és akkor hazavisszük a gyereket. Hanem mindenképpen megtartjuk a rendezvényeinket, amit beterveztünk.

Ha évekre visszatekintek a szülői aktivitással kapcsolatban, ugye 26 éve dolgozok, szoktak olyat mondani, vagy voltak olyan szülői közösségek, akik azt mondták, hogy na de csináljuk és mindenben a támogatás. A mai szülők nagyon el vannak foglalva az ő munkájával, rájuk jobban hatást gyakorol ugye az, hogy felnőtt és légiriadó van és háborús idő, a mindennapi gondok. És akkor úgy gondolja, hogy ott van az iskola, akkor ezzel foglalkozzon az iskola. Nagyon jó, hogy minden osztályban van viber csoport, ahol a szülőkkal lehet tárgyalni, mivel az iskolába nem lehet bejönni, mióta covid volt és ez azóta is megmaradt nálunk, és nagyon jól működik, mert a gyereket önállóságra neveli. De hogyha kitalálok valamit iskolán belül, természetesen nem mondom azt, hogy kötelezem a szülőt, hanem van egy ilyen javaslatom, hogy mit gondolnak, szavazzuk meg. Tehát erőltetve semmi nem működik, hogy de ez kötelező és így lesz. Hanem én megterveztem egy ilyet, úgy gondolják, hogy partnerek ebbe, támogatnak-e akkor ez és ez szükséges és csináljuk meg. Mondjuk hála isten, én még nem

válaszokat nem kaptam. Tehát, amit kitaláltam, ami javaslatot tettem mindig segítőkészek voltak a szülők, mert hát úgy gondolják, hogy a gyerekekért mindent”.

A következő kérdésünk az volt, hogy **Melyek azok az évszakokhoz fűződő népszokások, amelyeket méltatni szoktak az iskolában.** A könnyebb átláthatóság kedvéért ezeket évszakok szerint fogjuk mi is felsorolni.

Az őszi népszokásokhoz sorolták a szüretet, Márton-napot, Luca napot. „Mivel az ősz a régi paraszti életben a betakarítás és a szüretelés időszaka, ezért a mi tevékenységünk is ezek köré épül. Minden éven megszervezzük a terméskiállítással egybekötött szüreti mulatságot. Továbbá felidézünk a Márton-napi szokásokat”. Volt olyan iskola, amelyik lekvárfőzést is rendezett, sőt nem is egy: „a 2020-21 tanévben nagy sikert aratott iskolánkban az uestben való lekvárfőzés, a szüret, szüreti mulatság, a tollfosztó est és a lakodalmas népszokás levezetése. Ezek a programok nagy sikert arattak, mert nemcsak az iskolások voltak jelen, hanem a faluból is jöttek emberek. Akik jelen voltak a mai napig emlegetik a jó szórakozás élményét. A háború kitörése óta viszont mindezek elmaradtak”. A névnapokhoz köthető időjárást jósoló napokkal is megismertetik a gyerekeket, ilyen például a Katalin nap is.

„Az őszi munkák végeztével megkezdődik az Advent és a karácsony időszaka. December 6-án mindenki lelkesen várja a Mikulást, minden héten meggyújtjuk az adventi gyertyát, karácsonykor pedig a gyerekek adják elő a Betlehemi születés történetét. A télbúcsúztató ünnepünk a farsangi mulatság. Ez a gyerekek legkedveltebb napja, amikor különböző jelmezbe öltözhetnek. A mulatság mindig a jellegzetes farsangi fánk elfogyasztásával zajlik”. A téli népszokáshoz sorolták tehát az adventi készülődést, a karácsonyi betlehemezést és a télüzést és a farsangot.

A tavasz beköszöntével a húsvétra készülődnek, tojást festenek: „tavasszal húsvéti tojásfestés, amire vendég is érkezik, aki különböző népi hagyományt mutat be a hímes tojások elkészítésére”. Megemlítették még a névnapokhoz fűződő időjósító megfigyeléseket, mint például a Sándor, József, Benedek. Illetve csupán egy pedagógus nevezte meg a Pünkösdi királynét.

Az utolsó kérdésünk az volt, hogy **Alkalmaznak-e népi mondókákat, gyerekdalokat, népi játékokat az oktatás során, illetve ha igen, akkor soroljanak fel néhányat.** Az egyik interjúalany szerint, leginkább az első osztályba lehet ezeket alkalmazni: „nagyon sokat alkalmazom. Leginkább első osztályba lehet, ahol még ugye szóbelileg sokat tanulunk, amíg nem tanuljuk az abc-ét, addig még olvasni nem tudunk, a betűket sem ismerjük. Az első osztályban sokat mondókázunk, játszunk körjátékot, ügyességi játékot. Eleve, már amivel a gyerekeknek jönni kellene az a Nyuszi ül a fűben, Búj, búj zöld ág, Körben áll egy kislányka, és

még sorolhatnám. Hát most ezzel is egy kicsit ütközünk néha, mert nagyon sok gyerek nem ismeri, de akkor azzal kezdjük, hogy megtanuljuk, vagy az a gyerek aki ismeri, megtanítja a többi.” A legismertebb gyerekdalokat már jobb esetben ismerniük kellene az elsős gyerekeknek, hiszen vagy a családban vagy az óvodában már megtanították rá őket. Azonban, mint a fent említett példa is mutatja, nincs mindig így. Ez azonban nem nagy probléma, mert amelyik gyereknek tetszenek az új dalocskák, mondókák, akár a hangzásuk, vagy bármi más miatt, azok könnyen megtanulják. Főleg – szintén a fenti példára visszatérve – akkor, ha a velük egykorú gyerekek már tudják és megtanítják rá a másikat is. Ebben az időben amúgy is nagy hatást gyakorolnak a gyerekekre a kortársak. Szintén egy első osztályban tanító pedagógus mondta, hogy *„nekem most első osztályos gyerekeim vannak, ezért a legegyszerűbb mondókákkal kezdünk, mint például a Csip-csip csóka, Egyedem-begyedem tengertánc, Nyuszi, nyuszi nyulacskám. Ezenkívül ismerik már a következő dalocskákat: Lipem-lopom a szőlőt, Elvesztettem zsebkendőmet, Tavaszi szél vizet áraszt, Hopp Juliska, A part alatt”*.

A leggyakrabban mondókák, népi játékokat, gyerekdalok a következők voltak:

- Kerekecske, dombocska; Hétfő hetibe; Egyedem, begyedem;
- Érik a szőlő; Hull a szilva a fáról; Virágéknál ég a világ; Erdő, erdő, erdő;
- Tavaszi szél vizet áraszt; Lipem-lopom a szőlőt; Csiteri-csutori csütörtök;
- Rétes kerek; Kering az orsó; Kecske ment a kiskertbe; Ettem szőlőt, most érik;
- Tüzet viszek; Gyertek haza libuskáim; Volt egyszer egy kemence;
- Gi-gá gúnárom; Csöncsön gyűrű; Lánc, lánc, eszterlánc;
- Pál, Kata, Péter; Ez a háromlábú szék; Beültettem a kiskertemet;
- Kint a bárány, bent a farkas; Hatan vannak a mi lúdaink

Az egyik pedagógus megnevezte milyen forrásokat használ: *„a tanítás során szívesen alkalmazok, használok mondókákat, gyerekdalokat. Anyanyelv órán gyakran használom Weinrauch Katalin összeállított műveiből néhányat. Szeretem Balogh Livia Kerekítő című kiskönyvéből a beszédjavító verseket és mondókákat”*.

Ezenkívül volt olyan is, aki részletesen felsorolta, melyiket mondókát mikor alkalmazza: *„A népi játékokat azt általában napköziben szoktuk játszani vagy pedig a torna órák végén, amikor marad egy 10-15 perc, akkor népi játékokat szoktunk játszani. pl. Lánc, lánc, eszterlánc; Búj, búj zöld ág. Vagy labdával megy a labda vándorútra és ugye a labdát adogatjuk. Kisebbségekkel, az első osztályosokkal érdekes lehet még a Nyuszi ül a fűben akár a harmadikos, negyedikes alsósoknak már ez annyira nem érdekes. Tüzet viszek, ne lássátok, Körben áll egy kislányka. Népi mondókákat inkább az óra elején alkalmazunk, ha valamilyen olvasmányt olvasunk, amihez van egy ilyen hozzá fűződő, akkor azt szoktuk megemlíteni. Ének órán szoktunk népi*

gyerekdalokat énekelni: *Cickom, cickom; Virágéknál ég a világ; Által mennék én a Tiszán; Hej Jancsika, Jancsika; Ősszel érik babám. A dalokat évszaknak megfelelően énekeljük. Mondókákat is szoktunk tanulni például Márton napra, vagy húsvétra locsolóverseket. Mondókákat általában az óra közben, amikor van a tornaperc akkor szoktunk mi is alkalmazni. Ezek a mondókák kézművelésekkel vannak vegyítve. Amikor mondjuk a mondókát akkor a tornapercre felállunk és az előre begyakorolt mozdulatokat vagy pedig utánam utánozzák a gyerekek. Ezáltal nem csak megtanulják a mondókát, hanem kicsit mozognak is, hogy ne csak üljenek 45 percen keresztül. Ilyen mondóka például az *ess eső ess, ereszkedik le a felhő, erdő szélén házikó, ablakában nagyapó, esik az eső*”.*

III.5. Interjú iskolaigazgatókkal

Említettük az alsós pedagógusok interjú válaszainak eredményeinél, hogy volt, aki úgy vélekedett, hogy az iskola hagyományápoló tevékenysége az iskola vezetőségétől is függ. Ezért fontosnak tartottuk a kijelölt iskolák igazgatóit is megkérdezni ebben a témában, hogy ráláthatunk, milyen álláspontot foglalnak el ebben a témában. Az iskola igazgatóival is interjút készítettünk. 6 kérdést tettünk fel nekik az iskola hagyományörzésével kapcsolatban, illetve az ő hozzáállásukra is próbáltunk a kérdések által rávilágítani.

Az első kérdésünk az volt hozzájuk, hogy ***Ön, mint iskola igazgatója mit tapasztal az iskolában a hagyományörzéssel kapcsolatban.*** Itt főként azt szerettük volna megtudni, hogy fontosnak tartja-e az iskola a hagyományörzést, mennyire érdeklődnek a gyerekek a hagyományok iránt, ismerik-e őket, illetve érdeklődnek-e irántuk. A 10 megkérdezett igazgató közül 10-en felelték azt, hogy fontos az iskolák számára a hagyományörzés és igyekeznek ezzel lehetőségeik szerint minél többet foglalkozni. *„Igyekszünk, amennyire belefér mindenféle munkánkba a hagyományápolással, a hagyomány felélesztésével foglalkozni. Most ebben az időszakban 2019-től terjedő időszakban, mint minden iskolának, nekünk is egy nagy hátrányt jelentettek ezek a korlátozások, ugye a Covid, meg háború meg minden, de addig ez a munkánk nagyon széleskörű volt”.* A gyerekek hozzáállásával kapcsolatban az igazgatók kivétel nélkül, mind a tízen azt felelték, hogy a neveltetéstől függ az, hogy hogyan viszonyulnak a hagyományokhoz a gyerekek. *„Úgy tapasztalom, hogy a gyerekek érdeklődése a hagyományok, a kulturális események iránt teljesen gyerekfüggő. Vannak, akiket jobban érdekel a hagyományörzés s van, akiket kevésbé. Azon a véleményen vagyok, hogy ez mind neveltetés kérdése, mivel ha a gyermek olyan közegben nő fel, ahol a környezete is érdekelt ebben az ügyben, kicsi korától megszokja, azt tartja természetesnek, azt szokja meg és természetesen érdekli a továbbiakban. Fontos*

persze a pedagógusok szerepe is, mivel meghatározza a gyermek későbbi személyisége mellett az érdeklődési körét, ez esetben a hagyományörzés fontosságát, a kultúrát, az anyanyelv kellő ismeretét és művelését”. A gyerekek hozzáállása tehát nagyban függ a neveltetéstől, a családból hozott mintától, szokásoktól, illetve a gyerek családjának a hozzáállásától. Ezenkívül, ami még megemlítésre került az a pedagógus szerepe. A városi iskolákban, ahol a gyerekek számára még távolibb a hagyományok ismerete, őrzése, még inkább lényegesebb, hogy legalább az iskolai keretek között megismerhessék a magyar nép kultúráját, hagyományait. *„A mi iskolánk mindig is fontosnak tartotta a hagyományörzést. Hozzá kell, hogy tegyünk, hogy Ungváron vagyunk, ami a megyeszékhely fővárosa. Egy városi gyerek számára mindig távolibbnak tűnik a hagyományörzés, mint egy falusi gyerek számára. Ungvár mindig is kispolgári város volt. Tehát a népi hagyományörzés messze állt a lakosságtól*”.

Pozitívumként említette az egyik igazgató, hogy bár nem az alsós gyerekek számára, hanem az ötödikesek már tantárgyként tanulhatják a népismeretet: *„az ötödikesek most az új program szerint, amit a főiskola dolgozott ki, ami szerint az ötödikeseknek van népismeret is. Ez egy nagyon jó dolog, nagyon örülünk neki, hogy legalább ők már órarend keretén belül tudják ezt tanulni hivatalosan, nem mint óra utáni foglalkozást*”.

A második kérdésünk az volt, hogy ***Eltérnek-e egymástól a szokások, hagyományok a környező településeken, illetve ha igen, akkor mondjanak rá példát.*** Ebben az esetben a 10 interjúalanyból 8-an vélték úgy, hogy nem térnek el a szokások a környező településeken, hiszen szomszédos településekről van szó. Kettőn azt felelték, hogy szerintük eltérőek a települések szokásai. Az egyik interjúalany így vélekedett: *„A mi környező településeinken nem igazán mondanám, hogy eltérőek lennének, akár az egyházi, vagy vallási, vagy egyéb ilyen hagyományok. Mondhatnám, hogy ezek egyformák. Ez egy kicsi tájegység, így nincsenek annyira elszigetelve egymástól a községek, hogy olyan nagyon kardinálisan különbözőek lennének a dolgok. Nem igazán tudom, mert ugye én is a beregszászi járásból származom egyébként, de a jelen tapasztalásom szerint, amit 35 év alatt megtapasztaltam, nem igazán tudnék ilyet mondani*”. Akik pedig úgy vélekedtek, hogy eltérnek a szokások (2 fő), a következővel indokolták: *„nyilván részben igen, mivel ahogy mondják is ahány ház, annyi szokás. És mivel ugye Kárpátalja, illetve természetesen a mi községünk és a szomszédos községek is nagyon sok etnikumnak adnak otthont, vannak példák a hagyományok eltérésére is. Itt akár szót ejthetünk különböző ünnepi szokásokról, az akkori ételekről, a lakodalmi szokásairól, vagy akár még babonákról is*”.

Ezután a harmadik kérdésünk az volt, hogy ***Kárpátalján, ahol több nemzetiség él egymás mellett hogy látják, tisztelik-e egymás hagyományait, részt vesznek-e egymás***

hagyományainak ápolásában a különböző nemzetiségek. A 10 megkérdezett igazgató szerint mind a 10 fő azt felelte, hogy tisztelik egymás hagyományait, de ezt a leginkább a neveltetés határozza meg. *„Én személy szerint igyekszem a gyerekeimet is tiszteletre nevelni más etnikumok/ nemzetiségek felé, a hagyományaink, ünnepeink, kultúrájuk kölcsönös tiszteletére, ápolására, alkalmak adtán az abban való bekapcsolódásra. Illetve az intézményünkben is pedagógus társaimmal igyekszünk ekképpen cselekedni, hogy példáikkal is szolgáljak: minden ukrán és magyar ünnepet egyformán megtartunk, nemzeti hőseinkre ugyanúgy megemlékezünk és legfőképpen nem gátolunk másokat saját hagyományaik megőrzésében. A békés együttélés Kárpátalján ilyen sok nemzetiség és etnikum között csak egymás kölcsönös tiszteletével valósulhat meg”.* A kölcsönös tiszteletet más is megemlítette: *„Kisgejőcről azt kell tudni, hogy itt ez egy nagyon, olyan községben élünk, ahol 98 százalékban magyarok lakta település. Azt hiszem 4-5 család van, akik ukrán nemzetiségűek. Amikor én még a beregszászi járásban éltem, tudtam gyerekként is, meg most felnőttként is, hogy például amikor egyházi ünnepeik vannak a pravoszlávoknak, mert azok ünneplik máskor az ünnepeiket, akkor azt azért mindig szem előtt tartották, akár a nagyszülők is, vagy már most így a környezetemben, hogy ezeken az ünnepeken igyekeznek az ukrán, vagy pravoszlávok környezetében élő magyar családok olyan módon viselkedni, hogy tiszteletben tartják mindenképpen az ő hagyományaikat azáltal, hogy például nem végeznek soha ilyen nagy kerti munkákat, vagy valamilyen olyan tevékenységet amivel a szomszédban élő embereknek az ünnep részét megzavarnák, Igyekszünk tisztelni a másikat és hát például a húsvéti szokásunk ugye a locsolkózás, ha nem esik egybe a két ünnep, akkor azért a másik, tehát a pravoszlávok is, ha olyan viszonyban vagyunk, mondjuk például a szomszéddal azért mondjuk elmennek locsolkózni például kölcsönösen ilyen módon megtisztelik egymást ezzel”.*

A következő kérdésünk arra irányult, hogy **vannak-e az iskolában hagyományőrző ünnepek, illetve hogy melyek ezek.** Kivétel nélkül azt felelték (10 fő), hogy vannak az iskolában ilyen ünnepek. A karácsonyt, a húsvétot, a farsangot minden igazgató megemlítette. Volt, aki többet is felsorolt: *„az iskolánkban lekvárfőző napot tartottunk, közös szilvماغolással, lekvár főzése rézüstben, kukorica csuhébabák készítése és virágok készítése, Márton-nap, adventi koszorú készítés, betlehemezés, kántálás, hímestojás festés”.* Akadt olyan is, aki a napjaink nehézségeit is beszámolt: *„vannak, a mi iskolánkban. Ami éves szinten, újra és újra visszatérő hagyományőrző ünnepünk ez a szüreti bál, amihez kapcsolódik egy táncház és egy bundásalma és egy kis sütőtök evés egy kis tombolával. Hagyományosan a karácsonyi ünnepkört tartjuk, hosszan, mert a mi iskolánkban az adventi felkészülésre is odafigyelünk. Tehát van adventi naptárnyitásunk, fadísztés és a farsang esetében szintén a néptánc kapja a fő hangsúlyt.*

Táncházunk van farsangi fánk sütéssel, amit rendszeresen évről évre megszervezünk, ha nincs Covid, meg nincs háború, és ne soroljuk, hogy mi minden van most, ami ezeket hátráltatja és a húsvéti ünnepkör, ami szintén jellegzetes atribútuma a tojásfestés, ami az iskolában szoktunk megszervezni. Ezek azok a hagyományok, amire mi hangsúlyt fektetünk és oda szoktunk figyelni. Nincs püünkösdi királyság, királyválasztásunk”. Ezenkívül a Covid és a háború előtti időszakra is visszatekintve megosztották velünk, hogy milyen hagyományőrző ünnepek voltak: „Szeretnék inkább arról beszélni, amikor nem szorított ilyen keretek közé ezek a bizonyos korlátozások, akár covid, akár a háború. Nálunk mindig meg volt rendezve a szüreti mulatság, a szüreti bál vagy ünnepség az iskolában. Ez tradicionális volt, tehát minden évben, szeptember, vagy október első heteiben ezt minden esetben megszerveztük. Ezt a nemzeti ünnepek vagy egyéb ünnepeken kívül gondolom. Van egy óvodás csoportunk is az iskolában és minden évben van egy ilyen adventi hetet tartunk, adventi időszakot megünnepeljük, amikor például a mézeskalács sütés mindig be van iktatva vagy a koszorú készítés vagy akár a karácsonyfára saját készítésű díszeket készítenek a gyerekek, főleg az alsós gyerekekkel és az óvodai csoporttal szoktuk minden évben ezt megcsinálni. Aztán a korábbi időszakra, ha visszatérhetek, akkor 2016-2017, 2018 2019 is voltak olyan rendezvényeink az iskolában, amikor az volt a célkitűzésünk, hogy próbáljuk a gyerekeket, a pedagógusokat és a szülőket egy kicsit jobban egymáshoz közel hozni, egymás munkáját, egymást megismerni, hogy ezzel is elősegítve a gyerekek nevelését, oktatását, rendeztünk, szerveztünk ilyen programokat, amin például a kisgejőci lakodalom, egyébként youtube -on szerintem fel is vannak téve nekünk ezek a videók, némelyik, ahol kb. 250- 300 ember jelent meg ezen a rendezvényen. Ez nagyon sikeres volt, aztán ugye ez a szüreti mulatságunk, ami többször is meg volt rendezve, aztán augusztusban, azt hiszem 2017-ben, ha jól tudom vagy 2018-ban volt lekvárfőzés. Augusztus 24-én amikor ugye szünnep van egyébként a munkahelyeken, állami ünnepként, akkor lekvárfőzést csináltunk, egészen a szilva magolástól kezdve, onnantól, hogy üstben megfőztük a lekvárt, közbe aztán rongybabát készítettünk a gyerekekkel. Szintén 2017-ben volt tollfosztót szerveztünk, amikor a régi öregek a lúdtollat vagy a kacs tollat megfosztották, hogy párnába vagy dunnába lehessen tenni. Ezt például a gyerekek egyáltalán nem ismerték, ha még a tengerihántást vagy az ilyeneket még hallották vagy tapasztalták, vagy tapasztalják esetleg ritkán, most már nagyon ritkán, de például a tollfosztót nem ismerték a gyerekek, úgyhogy a nagymamákhhoz mentünk, meg a falubeli nénikhez és akkor ők jöttek nekünk segíteni elmagyarázni hogy hogy is kellett ezt csinálni, meg hoztak nekünk tollat. Ott is nagyon sok ember volt, azóta is sajnálgatjuk, hogy most ugye így megvagyunk korlátozva ezzel, hogy nem tudjuk az embereket összehívni, de tervezzük, hogy majd ezt újra megszervezzük, mert azok a gyerekek akik ebben részt vettek azok

már most ugye nincsenek az iskolában, mert már befejezték a tanulást, úgyhogy ez egy nagy célunk, hogy most újra fogunk vele foglalkozni". Ezeket a válaszokat hallva, örömmel töltött el, hogy ilyen sokféle rendezvényt szerveztek és reményeink szerint a jövőben is szerveznek majd az iskolában tanuló gyerekek számára. Az ilyen rendezvények ugyanis közösséggé kovácsolják az iskola valamennyi diákját, tanárát egyaránt.

A továbbiakban azt a kérdést is feltettük az iskola igazgatóknak, hogy **vannak-e az adott településen olyan (szak)emberek, akik a néphagyománnyal foglalkoznak**. Konkrét szakembert nem tudtak megnevezni, viszont megneveztek egy-egy pedagógust az iskola kollektívájából, akik kiemelten foglalkoznak a hagyományörzéssel. *„A faluban már nem igazán foglalkoznak külön szakszerűen a néphagyomány ápolásával, de iskolánkban van olyan pedagógus, aki képzett több hagyományörző szakágban, mint a néptánc, mézeskalácssütés, hímestojás festés és népénekek*”, *„Szakemberekről sajnos nem tudok, viszont a Palágykomoróci Magyar Hagyományörző Társaság tagjaiként tevékenykedik az iskolánkból számtalan diák, illetve tanárok is, akik minden jeles eseményben igyekeznek kivenni a részüket*”, *„Nálunk a kollektívába van, aki a Gyöngykaláris kórusiskolának a vezetője. Ő nálunk tanít az iskolában, ő foglalkozik nagyon intenzíven, mondhatnám ezeknek a programoknak az elkészítésében is nagy részt vállalt és tevékenyen részt vett. Most beindult a Tulipán Tanoda. Ebben a tanévben kezdett működni, ahol a gyerekeknek van kézművesség, meg citera. Van szövés, ezzel már foglalkoznak a tanoda keretein belül, szövőkereten szönek a gyerekek, de szereztünk már szövőszéket, amit már beállítottunk a helyiségbe, úgyhogy reméljük hamar beindul a szövőszéken való szövés is, hogy a gyerekek azt is megismerjék. Fontosnak gondoljuk, hogy tudják azt, hogy mi az amivel az őseik foglalkoztak, vagy az elődeik*”.

Volt olyan iskola is, ahová régebben hívtak más-más településről embereket, akik kézműves-foglalkozás keretein belül tanították a gyerekeket: *„Minden egyes ilyen ünnep előtt, amikor a gyerekek szerettünk volna kézműves foglalkozást tartani, akkor még hívtuk. Volt, amikor Beregről hívtunk, hogy a csuhébaba készítésével is megismerkedjenek a gyerekek. Akkor volt, hogy mézeskalács készítéshez is hívtunk. Salánkról a tojásfestéshez, hogy megmutassa a gyerekeknek, hogy milyen a salánki hímestojás díszítés. De most már megpróbáljuk belső erőből megoldani mindezt. Tojásfestést például iskolánk könyvtárosa fogja vezetni, a mézeskalács díszítést egy másik kollégánk vezeti. A néptánc és a népi játékok területén, ott saját szakemberrel rendelkezünk. A többi kézműves foglalkozásokat meg saját erőből oldjuk meg*”.

Végezetül azt kértük az intézményvezetőktől, hogy **fejtsék ki a véleményüket Morus Tamás mondásával kapcsolatban, hogy „Nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása a fontos**”. Itt a válaszok többsége azt mutatta, hogy a hagyományaink, hogy ne vesszenek

feledésbe őrizni kell és továbbadni. Pedagógusként még inkább kötelességünk mindez: „véleményem szerint ez a mondat nem mást jelent mint, hogy kultúránkat, hagyományainkat, szokásainkat, nemzeti mivoltunkat gyermekeinknek és a következő nemzedéknek kötelességünk továbbadnunk. Nem szabad hagyni elveszni magyarságunkat, ilyen nehéz helyzetben pedig még inkább igyekeznünk kell e cél érdekében. Pedagógusként és szülőként pedig ez a feladat még nagyobb felelősség”. Volt olyan is, aki az élő hagyomány fontosságát is megemlítette: „véleményem szerint nem videók és kiállítások által kell, hogy a gyerekek megismerkedjenek a hagyományokkal, hanem részesei legyenek, gyakorolják, kipróbálják és megtanulják. Ha elsajátítják, akkor tovább tudják adni tudásukat, így nemcsak egy korosztály számára lesz ismert, hanem fennmarad kultúránk s hagyományaink”.

A hagyományainkat, ha nem őrizzük az idő elporlasztja fogalmazott az egyik igazgató: „Úgy gondolom, hogy a hamut őrizni, ami már valami elporladt és már csak az utolsó kis morzsái vannak jelen. Ugye a hagyományaink, ha így fogalmazhatok, az idő elporlasztja őket és eltűnnek a semmibe ez mindenképpen hátrány. Ahhoz, hogy ezt a valaha élő hagyományt újra fellobantsuk, vagy legalábbis valamilyen szinten hagyjuk lobogni, például ha a szövésekre is gondolok nem gondoljuk azt, hogy most neki fognak állni a mi gyerekeink majd újra lepedőt szőni szövőszéken. De ha tudják azt, hogy ez egy hasznos dolog és ez egy olyan értékes valami, amit fontos megismerni, akkor ez mindenképpen úgy gondolom, hogy előre viszi az életüket. Tehát többet fognak tudni, szélesebb lesz a látókörük és lehet, hogy másképp fognak nézni azokra az elődeikre, akiknek a mindennapi életükben benne volt a tollfosztás, a szövés. Máshogy fognak gondolkodni a régmúlt időkről is, úgyhogy mindenképpen ez a fontos, hogy ne is ápoljuk, mert mondani szokták, hogy ápolni a betegeket kell, hanem hogy éltsük. A tulipán tanodának is gondolom ez a fő célja, hogy élő legyen az a bizonyos hagyomány, az a néptánc, az az ének, a citera vagy bármi ilyesmi”.

Az eredmények tükrében összességében elmondható, hogy a megkérdezett iskolák alsós pedagógusai számára fontosak a magyar néphagyományok. Segítségükkel ugyanis megismerhetjük és megőrizhetjük történelmünket, kultúránkat, identitásunkat. Ez alapján az első hipotézisünk beigazolódott, mely szerint azt feltételeztük, hogy az alsós pedagógusoknak fontos a magyar néphagyományok őrzése és ápolása, jelenlegi nevelői munkájukban, fontosnak tartják azok továbbadását. A pedagógusok szerint a hagyományok őrzéséhez való pozitív hozzáállást nagymértékben befolyásolja a szülők, nagyszülők viszonyulása a hagyományokhoz. Hiszen ők azok, akik által észrevétlenül sajátítják el a gyerekek a néphagyományokat. Ezt egészíti ki az a szeretet, megbecsülés és tisztelet, amelyet azok iránt érzünk, akiktől örököltük, átvettük és gyakoroljuk a hagyományokat. A hagyomány

meghatározása, definíciója szerint olyasvalami, amit továbbadnak vagy tovább hagyományoznak a következő generációnak. Mivel számos hagyományunkat szüleinktől, nagyszüleinktől örököltük, bizonyára tisztelettel és megbecsüléssel gondolunk azokra, akiktől átvettük.

Egy másik lényeges momentuma, hogy miért fontosak a hagyományok az az, hogy közösségformáló és építő erejük van. És ez hol máshol lenne fontosabb, mint az oktatási intézményekben, az iskolákban. Megannyi közösséggel találkozhatunk itt, ha jobban belegondolunk, hiszen ott van mindjárt az osztályközösség. A gyerekek bekerülnek az iskolába, úgy hogy nem ismerik egymást. Erre, hogy megismerjék egymást, jó alkalom egy-egy hagyományőrző ünnep, foglalkozás. De hogy milyen is a gyerekek hozzáállása a hagyományokhoz? A megkérdezett pedagógusaink azt felelték, hogy ez legfőképp családi indíttatású. Manapság már megszűntek a nagycsaládok, ahol a nagyszülők szolgáltak mintául. Az ölbéli játékok, a mondókázás, a mesék mind-mind részei voltak a gyermekkorunknak és kapcsolatteremtő erővel bírtak, erősítették a családi köteléket. Emellett az óvoda, mint oktatási intézményt is megemlítették, hiszen innen is sokat hoznak magukkal a gyerekek. Az interjúalanyok szerint a gyerekek néphagyományokhoz való hozzáállása függ a pedagógustól is. Amikor a hagyományokat rendszeresen gyakorolják olyan emberek, akiket szeretünk és tisztelünk, hajlamosak vagyunk szeretetünket és tiszteletünket a hagyomány felé irányítani. Ha egy hagyományt rendszeresen gyakorolnak egy adott helyen, akkor annak a helynek különleges jelentése lesz, ami a tudatunkban a hagyomány értelméhez és különlegességéhez fog kapcsolódni. Ha kellemes és jelentőségteljes élmények kapcsolódnak bizonyos hagyományok gyakorlásához, akkor ezek az emlékek beágyazódnak a hagyomány iránti általános ragaszkodásunkba és szeretetünkbe. Külön kitértünk a pedagógusok gyerekkorára, hogy ők hogyan ápolták a hagyományokat. A legtöbb hagyomány ugyanis gyerekkorunkban épül be az életünkbe. Ilyen korban formálódunk, a tapasztalatok és tanítások által. Ezek mind belénk íródnak és ez fogja meghatározni, hogy kivé válunk a későbbiekben. Sok hagyományt már az első lélegzetvételkor szívunk magunkba. A pedagógusok is maradandó élményekkel rendelkeznek a hagyományokat illetően, mindenkinek van egy külön kis története, amit mindmáig fel tud idézni.

A megkérdezett pedagógusok a hagyományok ápolása érdekében a következőket teszik: igyekeznek megemlíteni a gyerekeknek az aktuális hagyományokat, emellett a tanórákba, illetve különböző hagyományőrző ünnepek, előadások, kézműves foglalkozások keretein belül is beillesztik. A harmadik hipotézisünk, miszerint azt feltételeztük, hogy az alsós

pedagógusok beillesztik a magyar néphagyományokat a tanórákon és a tanórán kívüli foglalkozásokon – beigazolódt.

Hogy van-e különbség falusi és városi iskola hagyományápoló tevékenysége között a megkérdezettek válaszai megoszlottak. Tehát egyértelműen nem lehet kijelenteni, hogy van különbség köztük, mivel többen nem is kívántak állást foglalni. Viszont többségben voltak, akik igennel válaszoltak, mint akik nem-mel feleltek. A második hipotézisünk, miszerint a falusi iskolákban nagyobb szerepet fordítanak a magyar néphagyományok ápolására, mint a városi iskolákban – nem igazolódt be, mivel a városi iskolákban is ugyanolyan fontosnak tartják a magyar néphagyományok ápolását. Sőt a városi iskolákban, ahol a gyerekek számára még távolibbak a hagyományok ismerete, őrzése, még inkább lényegesebb, hogy legalább az iskolai keretek között megismerhessék a magyar nép kultúráját, hagyományait.

Kitértünk továbbá arra is, hogy történt-e változás az elmúlt évtizedben a hagyományőrzést illetően, valamint hogy milyen hatással volt erre a pandémia és a háború. Nagy befolyással volt mindkettő. Legfőképp ezt abban lehet észrevenni, hogy elmaradtak a tömegrendezvények, amelyet először a járvány és az azzal járó távoktatás bevezetése, majd az országban kialakult háborús helyzet idézett elő. A közösség létszáma is nagymértékben csökkent. A negyedik hipotézisünk, mely szerint az elmúlt időszak (Covid-19 járvány és a háborús helyzet) negatív hatással volt a közösségek hagyományőrző tevékenységére szintén beigazolódt a pedagógusok elmondásai alapján. Az iskolákban ezekben a nehéz időszakokban sajnos nem a hagyományőrzés élvezett prioritást, hanem örültek, amikor intézményi keretek között lehetett végre tanítani és behozni az esetleges lemaradásokat. Emellett az is aggodalomra ad okot, hogy milyen hagyomány élhet ott ahol elmentek az emberek, a pedagógusok erről is kifejtették véleményüket.

A hagyomány és az Új Ukrán Iskola (NUS) koncepció összeegyeztethetőségéről az volt a pedagógusok többségének a véleménye, hogy össze lehet a kettőt egyeztetni, a többiek elmondása szerint pedig csak minimálisan vagy nem illeszthetők össze. Kitértünk továbbá arra is, hogy a pedagógusok véleménye szerint milyen kompetenciákat fejleszthet a hagyomány.

Összességében a hagyományok beilleszthetősége az iskolába a pedagógus kreativitásától, személyiségétől és attól függ, hogy mennyire tartja fontosnak a hagyományőrzést. Munkájuk során sok népi mondókat, gyerekdalt és népi játékot alkalmaznak. Ezeknek gazdag tárháza is van. Az iskolába lépő gyerekeknek már ezek egy részét ismernie kell, de ez nem mindig van, így. A gyerekek a népi mondókákat, gyerekdalokat és népi játékokat könnyen és viszonylag hamar elsajátítják, így behozzák a lemaradást azoktól a társaiktól, akik már ismerték ezeket.

Az igazgatókkal készített interjúk eredményei alapján szintén elmondhatjuk, hogy az iskolaigazgatók is fontosnak tartják a hagyományok ápolását, támogatják azok megvalósításában a pedagógusokat. Eszerint az utolsó, vagyis az ötödik hipotézisünk is, miszerint az intézményvezetőknek is fontos a magyar hagyományok őrzése és ápolása – bebizonyosodott.

Összefoglalás

A néphagyományok mindannyiunk életében fontos szerepet kell hogy játszanak. A régi időkben nem kellett külön tanítani a gyerekeknek a népszokásokat, népdalokat, játékokat, mert ezeket ellesték, utánozták a család idősebb tagjaitól, vagyis a szülőktől és nagyszülőktől vagy a testvéreiktől. Manapság viszont az iskolákra hárul ez a feladat, hogy megismertessék és megszeretessék az új nemzedéket a népi hagyományok értékeivel.

Kutatásunk elején azt tűztük ki célul, hogy feltérképezzük hogyan is illesztik be az alsós pedagógusok az oktatói nevelői munkájukba a magyar néphagyományokat, illetve azokat hogyan és milyen módon közvetítik a gyerekek számára. Munkánkat a szakirodalom tanulmányozásával kezdtük, majd pedig a kutatás helyszínéül választott iskolák alsós pedagógusait és igazgatóit kérdeztük meg a hagyományőrzéssel kapcsolatban.

Rendkívül fontos, hogy napjainkban megszeretessük a gyerekekkel a népi kultúrát, amely örömet, szépséget és követendő példát nyújt a gyerekek számára. A hagyomány ápolása által megismerik a régmúlt értékeit, megtanulják tisztelni ezeket az értékeket, amelyek jó kiindulópontként szolgálhatnak a későbbiekben.

A kutatási kérdésekre az interjúk alapján sikerült választ kapnunk. Ezek alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy mind az alsós pedagógusoknak, mind pedig az iskolaigazgatóknak nagyon fontosak a magyar néphagyományok, fontosnak tartják ezek ápolását. Igyekeznek beilleszteni az oktatásba a hagyományok őrzését. Lényegében tehát tőlük függ, az ő személyiségüktől, hozzáállásuktól, hogy milyen mértékben alkalmazzák ezek megismertetését a tanulókkal. Kiemelték ezenkívül az iskola vezetőjének is a szerepét, hiszen ő az iskolai nevelői munka fő irányítója. Aki, ha fontosnak tartja a hagyományok ápolását az iskolában, akkor a pedagógusok is követik ezt a gondolkodásmódot. A hagyományőrzés tudatos beépítése révén az iskolai nevelői munkába erkölcsi, érzelmi, és a szülőföld iránti tisztelet valósul meg. Az iskolai oktatásba a magyar népi kultúra számos ága beépíthető: az ünnepekbe, a tanórák keretébe és a tanórán kívüli tevékenységekbe, valamint a zenei és mozgásos játékokba. Hiszem, hogy a néphagyomány bizonyos elemeinek minden iskolában helye van. A hagyomány őrzi az időt, az emlékezetet és közösséget teremt.

A kutatás elején felállított hipotéziseinket is be tudtuk bizonyítani, illetve meg tudtuk cáfolni. Több hipotézisünk is bizonyítást nyert, melyek a következők:

- Az alsós pedagógusoknak fontos a magyar néphagyományok őrzése és ápolása, jelenlegi nevelői munkájukban fontosnak tartják azok továbbadását.
- Az alsós pedagógusok beillesztik a magyar néphagyományokat a tanórákon és a tanórán kívüli foglalkozásokon.

- Az elmúlt időszak (Covid és a háborús helyzet) negatív hatással volt a közösségek hagyományőrző tevékenységére.
- Az intézményvezetőknek is fontos a magyar hagyományok őrzése és ápolása.

Egyetlen hipotézisünk cáfolódott meg, mégpedig a következő: A falusi iskolákban nagyobb szerepet fordítanak a magyar néphagyományok ápolására, mint a városi iskolákban. Ez a kapott adatok alapján nem igazolódott be, mivel a városi iskolákban is ugyanolyan fontosnak tartják a magyar néphagyományok ápolását.

Leendő pedagógusként rendkívül fontosnak tartom, hogy ne hagyjam feledésbe merülni a népi hagyományokat, mert azok komplex módon fejlesztik a gyerekek személyiségét, melyre semmi más nem képes.

Végezetül Sebő Ferenc gondolatait szeretném idézni „A hagyományt nem ápolni kell, hisz nem beteg. Nem őrizni kell, mert nem rab. Hagyományaink csak akkor maradhatnak meg, ha megéljük őket”. Ezért éljük meg és adjuk tovább - ez mindannyiunk szent feladata!

Резюме

Народні традиції повинні відігравати важливу роль у нашому житті. У минулі часи дітей не потрібно було вчити народних традицій, народних пісень та ігор, тому що вони дізнавалися про них від старших членів сім'ї, своїх батьків, дідусів і бабусь, братів і сестер. Однак сьогодні саме школа має ознайомити нове покоління з цінностями народних традицій і прищепити їм любов до них.

На початку нашого дослідження ми поставили собі за мету з'ясувати, як вчителі початкової школи інтегрують угорські народні традиції у свій навчальний процес, а також як і в який спосіб вони передають їх дітям. Ми розпочали свою роботу з вивчення літератури, а потім опитали вчителів початкових класів та директорів шкіл, обраних для дослідження, про збереження традицій.

У наш час надзвичайно важливо прищеплювати дітям любов до народної культури, яка несе радість, красу і є прикладом для наслідування. Культивуючи цю традицію, вони дізнаються про цінності минулого і вчаться поважати ці цінності, що може слугувати гарною відправною точкою для їхнього майбутнього.

Відповіді на питання дослідження були отримані в ході інтерв'ю. Ми дійшли висновку, що і вчителі початкових класів, і директори шкіл надають великого значення угорським народним традиціям і вважають важливим їх культивувати. Вони намагаються інтегрувати збереження традицій у свій навчальний процес. Тож саме від них, від їхніх особистостей і ставлення залежить, якою мірою вони застосовують ці традиції до своїх учнів. Вони також підкреслили роль керівника школи, який є головним лідером виховної роботи школи. Якщо він вважає важливим культивувати традиції в школі, то і вчителі повинні слідувати цьому способу мислення. Завдяки свідомому включенню збереження традицій у роботу шкільних вчителів досягається моральне, емоційне та поважне ставлення до батьківщини. Багато аспектів угорської народної культури можна включити в шкільну освіту: у фестивалі, на уроках і позакласних заходах, у музичних і рухливих іграх. Я вважаю, що певні елементи народної традиції мають місце в кожній школі. Традиція зберігає час, пам'ять і створює спільноту.

Ми також змогли довести та спростувати гіпотези, які ми висунули на початку дослідження. Декілька наших гіпотез підтвердилися, а саме

- Вчителі початкових класів вважають важливим збереження та культивування угорських народних традицій, і в своїй поточній роботі в якості педагогів передають їх.
- Вчителі молодших класів середньої школи інтегрують угорські народні традиції у свої уроки та позакласні заходи.

- Нещодавній період (Covid та військова ситуація) негативно вплинули на традиційну діяльність громад.

- Для керівників закладів також важливо зберігати та культивувати угорські традиції.

Лише одна гіпотеза була спростована, а саме, що сільські школи більше залучені до культивування угорських народних традицій, ніж міські школи. Це не підтвердилося отриманими даними, оскільки міські школи також вважають культивування угорських народних традицій не менш важливим.

Як майбутній вчитель, я вважаю вкрай важливим не дати народним традиціям канути в Лету, адже вони розвивають дитячу особистість комплексно, як ніщо інше.

На завершення хочу процитувати думки Ференца Себо: "Традицію не треба плекати, вона не є хворобою. Її не треба консервувати, бо вона не в'язень. Наші традиції можна зберегти лише тоді, коли ми ними живемо". Тож живімо ними і передаваймо їх далі - це святий обов'язок кожного з нас!

Felhasznált irodalom

Andrásfalvy Bertalan (n.é.): *A szeretet a néphagyományban*. Interneten: http://www.magyar-muveszet.hu/upload/userfiles/2/publications/201801/pdf/MM2014_3-4belivek_kepnelkul_10_andrasfalvy.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.05.09.)

Baksa Brigitta (2015): *Iskola és néprajz*. In: Iskolakultúra. Interneten: <http://real.mtak.hu/34825/1/11.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022.04.01.)

Balassa Iván – Ortutay Gyula (1979): *Magyar néprajz*. Corvina Kiadó, Budapest. Interneten: <https://mek.oszk.hu/02700/02789/html/index.html> (Hozzáférés ideje: 2023.04.05.)

Bányász-Németh Tilda (2012): *Népnevelés a népzene eszközeivel. A népművészet és az Éneklő Ifjúság ideológiája*. In: Bolvári Takács Gábor (szerk.): *A hagyományos táncművészet metamorfózisa a 20. században*. Magyar Táncművészeti Főiskola, Budapest

Bátori Mária – Dzjapko Zsuzsanna (2018): *Ábécéskönyv*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános közép fokú tanintézetek 1. osztálya számára (két részben). Szvit Kiadó, Lemberg

Bence Erika (2001): *A hagyománytisztelő nevelés módszerei*. Interneten: http://adattar.vmmi.org/cikkek/16795/hid_2001_03_21_bence.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.10.11)

Beregszászi Anikó (2009): *Anyanyelv-oktatás hozzáadó (additív) szemléletben: a magyar nyelv tanterv kínálta lehetőségek*. In: Karmacsai Zoltán – Márku Anika (szerk.): *Nyelv, identitás és anyanyelvi nevelés a XXI. században*. Nemzetközi tudományos konferencia előadásainak gyűjteménye. PoliPrint, Ungvár. Interneten: <https://core.ac.uk/download/pdf/78472056.pdf> (Hozzáférés ideje: 2023.04.01)

Bibik Nagyija – Bondarcsuk Halina (2019): *Felfedezem a Világot*. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 2. osztálya számára (2 részben). Bukrek Kiadó, Csernyivci

Bibik Nagyija Mihajlivna – Bondarcsuk Halina Pavlivna (2018): *Felfedezem a Világot*. Tankönyv az általános oktatási rendszerű tanintézetek 1. osztálya számára (2 részben). Bukrek Kiadó, Csernyivci

Bihari Nagy Éva – Bartha Elek – Keményfi Róbert (2015): *Műveltség és hagyomány*. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen. Interneten: <https://docplayer.hu/68378582-Bihari-nagy-eva-bartha-elek-kemenyfi-robert-muveltség-es-hagyomány.html> (Hozzáférés ideje: 2022.10.12)

Caimacan Klára (2014): *Ahány iskola, annyi ünnep*. Interneten: <https://folyoiratok.oh.gov.hu/uj-kozneveles/ahany-iskola-annyi-unnep> (Hozzáférés ideje: 2023.02.11)

Császi Istvánné (n.é.): *Hagyományörzés az iskolában*. Interneten: <https://balmazbocskai.edu.hu/wp-content/uploads/2016/10/Gyokerek-es-szarnyak...pdf> (Hozzáférés ideje: 2022.03.26.)

Dömötör Tekla (2003): *Magyar népszokások*. Neumann Kht., Budapest. Interneten: <https://mek.oszk.hu/04600/04691/html/index.htm> (Hozzáférés ideje: 2022.10.23)

Dr. Géczi-Laskai Judit (2015): *Kézművesség – a technika, gyakorlat és életvitel tantárgy kiegészítő jegyzete*. ELTE Tanító- és Óvónőképző Kar, Budapest. Interneten: https://dtk.tankonyvtar.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/3902/geczi_laskai_kezmuvesseg.pdf?sequence=1 (Hozzáférés ideje: 2022.11.17)

Fabuné Tóth Anikó (2019): *Hagyományörzés az óvodában*. Miskolc. Interneten: <http://midra.uni-miskolc.hu/document/31821/27855.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022.10.11)

Faragó Anna Angelika (2015): *A hon- és népismeret oktatás kérdései*. In: Iskola és Honismeret. Interneten: <https://honismeret.hu/honismeret-folyoirat/a-hon-es-nepismeret-oktatas-kerdesei> (Hozzáférés ideje: 2022.10.12)

Géczi-Laskai Judit (2013): *Kell-e és lehet-e a néphagyományt tanítani/tanulni?* In: Gyermeknevelés. Interneten: http://epa.oszk.hu/02400/02411/00002/pdf/EPA02411_gyermekneveles_2013_2_036-047.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.02.06.)

Géczi-Laskai Judit (2016): *Népi gyermekjátékok – A gyermeki játék, játékszerek (a jelen és a múlt)*. In: Kolosai Nedda és M. Pintér Tibor (szerk.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e*. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest

Gécziné Laskai Judit (2009): *Útravaló*. In: Géczi János (szerk.): *Iskolakultúra*. Interneten: http://real.mtak.hu/58066/1/13_EPA00011_iskolakultura_2009-9.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.10.19.)

Gécziné Laskai Judit (2013): *Hagyományismereti tankönyvek*. Doktori disszertáció, Budapest. Interneten: <https://docplayer.hu/43971205-Geczine-laskai-judit-hagyomanyismereti-tankonyvek.html> (Hozzáférés ideje: 2022.02.06.)

Gönczöl Enikő (n.é.): „...meglep-e, ha átnyújtom neked az ünnep perceit?” – *Nemzeti ünnepek az iskolában*. Interneten: <https://adoc.pub/meglep-e-ha-atnyujtom-neked-az-unnep-perceit-nemzeti-nnepek-a.html> (Hozzáférés ideje: 2023.02.23.)

Halbritter András – Horák Rita (2020): *Iskolakert és hagyományörzés*. In: Makkos Anikó – Kecskés Petra – Kövecsesné Gösi Viktória (szerk.): „Kizökkent világ”. Interneten: https://lib.sze.hu/images/Apaczai/kiadv%C3%A1ny/2020/09_02.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.12.15.)

Hermann Róbert (2009): *Forradalom és szabadságharc 1848-1849, Magyarország története sorozat, 14.rész*. Kossuth Kiadó, Budapest

Hornyacsek Júlia (2014): *A tudományos kutatás elmélete és módszertana*. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, Budapest

Hutterer Éva (2010): *Gyermekélet Ráton*. Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár

Jakab Albert Zsolt – Vajda András (2016): *Érték és közösség*. Kriza János Néprajzi Társaság, Kolozsvár. Interneten: <http://real.mtak.hu/40683/1/Hagyomany-orokseg-ertek.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022.10.19.)

Juhász Veronika (2018): *Hagyományörzés pedagógiája Győrújbátoron*. Interneten: http://real.mtak.hu/127561/1/09-Juhasz_Veronika-tanulmany-2018-1.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.12.12.)

Kántor Gyöngyi (2005): *Az anyanyelvi nevelés helye és korszerű feladatai*. In: B. Nagy Ágnes – Szépe György (szerk.): *Anyanyelvi nevelési tanulmányok I*. Iskolakultúra, Pécs. Interneten: <https://mek.oszk.hu/03200/03267/03267.pdf> (Hozzáférés ideje: 2023.02.15.)

Kériné Borda Edit – Varga Elekné (2008): *Hagyományok és népi játékok az óvodában*. Bába Kiadó, Szeged. Interneten: <https://sandorschmidtbarbara.files.wordpress.com/2017/09/hagyomanyok-es-nepi-jatekok-az-ovodaban.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022.12.14.)

Kész Margit (2005): *A hagyományörzés lehetőségei az oktatásban*. In: Kovácsné Marton Erzsébet (szerk.): *Közoktatás*. Poliprint Kft., Ungvár. Interneten: <http://kmpsz.uz.ua/images/files/kozoktatas/kozoktatas20051-2.pdf> (Hozzáférés ideje: 2022.11.13.)

Keszeg Vilmos (2018): *Gondolatok a gyerekkorról és a hagyományokról*. Interneten: https://epa.oszk.hu/03400/03420/00018/pdf/EPA03420_szekelyfold_2018_06_139-146.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.11.16.)

Könczei Csongor (2014): *Néptánc*. Romániai Magyar Néptánc Egyesület, Sepsiszentgyörgy

Lator-Perduk Ilona – Perduk János – Szerhijcsuk Julianna (2019): *Magyar nyelv és Olvasókönyv*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 2.osztálya számára (két részben). Szvit Kiadó, Lemberg

Lator-Perduk Ilona – Perduk János (2020): *Magyar nyelv és Olvasókönyv*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 3.osztálya számára (2 részben). Szvit Kiadó, Lemberg

Lator-Perduk Ilona – Perduk János (2021): *Magyar nyelv és Olvasókönyv*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 4.osztálya számára (két részben). Szvit Kiadó, Lemberg

Lázár Katalin (2016): *A népi játék mint a gyermek kultúrájának alapja*. In: Kolosai Nedda és M. Pintér Tibor (szerk.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e*. ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest

Lengyelne Molnár Tünde (2013): *Kutatástervezés*. Eszterházy Károly Főiskola, Eger

Ljudmilla Maszol – Olena Hajdamaka – Okszana Kolotyilo (2018): *Művészet*. Integrált kurzusú tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 1. osztálya számára. Szvit Kiadó, Lemberg

Ljudmilla Maszol – Olena Hajdamaka – Okszana Kolotyilo (2019): *Művészet*. Tankönyv az általános középfokú oktatási rendszerű magyar tannyelvű tanintézmények integrált évfolyama 2. osztálya számára. Szvit Kiadó, Lemberg

Ljudmilla Maszol – Olena Hajdamaka – Okszana Kolotyilo (2020): *Művészet*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 3.osztálya számára. Bukrek Kiadó, Csernyivci

Ljudmilla Maszol – Olena Hajdamaka – Okszana Kolotyilo (2021): *Művészet*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános középfokú tanintézetek 4.osztálya számára. Bukrek Kiadó, Csernyivci

Molnár Krisztina (2021): *Az anyanyelvi oktatásról egyeztettek a magyar kisebbség vezetői az ukrán oktatási minisztériummal*. Interneten: <https://karpatalja.ma/karpatalja/oktatas/az-anyanyelvi-oktatasrol-egyeztettek-a-magyar-kisebbség-vezetoi-az-ukran-oktatasi-miniszteriummal/> (Hozzáférés ideje: 2022.12.16.)

Nádasi Rita (2010): *Népi játékok a napköziben*. In: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk.): *Útravaló 2. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában*. Hagyományoktatás – Módszertani füzetek. Hagyományok Háza, Budapest

Nagy Dóra (2021): Az anyanyelv nemzetközi napja. Interneten: <https://mki.gov.hu/hu/hirek-hu/evfortulok-hu/az-anyanyelv-nemzetkozi-napja> (Hozzáférés ideje: 2023.04.01.)

Ombódi András (2018): „*Kitelik a saját foltjából!*”. In: Bartha Elek (szerk.): *Örökség és oktatás. Módszertani jegyzet. Kapitális Kft., Debrecen.* Interneten: https://neprajz.unideb.hu/sites/default/files/upload_documents/orokseg_es_oktatas.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.05.24.)

Ortutay Gyula (1977-1982): *Magyar Néprajzi Lexikon.* Akadémiai Kiadó, Budapest. Interneten: <http://mek.niif.hu/02100/02115/html/> (Hozzáférés ideje: 2022.10.05.)

Paládi-Kovács Attila (1988-2002): *Magyar néprajz nyolc kötetben.* Akadémiai Kiadó, Budapest. Interneten: <http://mek.niif.hu/02100/02152/html/index.html> (Hozzáférés ideje: 2023.04.05.)

Paládi-Kovács Attila (2015): *A néphagyomány, a néprajz szerepe a nemzeti önazonosság fennmaradásában.* In: Tanulmányok a Barkóságról. Studia Barkonum (III.). Újra Ózdért Közhasznú Egyesület, Ózd. Interneten: http://real.mtak.hu/32731/1/A_nep hagyomany_Pecs_u.pdf (Hozzáférés ideje: 2023.02.18.)

Pataki Márta (2010): *Iskolanyitogató – népszokások az iskola közösségi és ünnepi életében.* In: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk.): *Útravaló 2. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában.* Hagyományoktatás – Módszertani füzetek. Hagyományok Háza, Budapest

Ronkovich Józsefné (Faragó Eszter) (1994): *Imre Sándor pedagógia professzor munkássága a szegedi egyetemen (1925-1934).* Interneten: http://doktori.bibl.u-szeged.hu/id/eprint/3272/1/1994_jankovics_jozsefne.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.11.19.)

Sándor Ildikó (2016): *Hagyományörzés? Kulturális génbank? A néphagyomány napjaink gyermekkultúrájában.* In: Kolosai Nedda és M. Pintér Tibor (szerk.): *A gyermekkultúra jelen(tőség)e.* ELTE Tanító- és Óvóképző Kar, Budapest

Tálas Ágnes (2010): *Léleksimogató hagyományaink.* In: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk.): *Útravaló 2. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában.* Hagyományoktatás – Módszertani füzetek. Hagyományok Háza, Budapest

Téglás Zsolt Gábor (2009): *A hagyományápolás szerepe az óvodai és az iskolai nevelésben.* Doktori (PhD) disszertáció tézisei, Budapest. Interneten: https://ppk.elte.hu/file/teglas_zsolt_gabor_tezisfuzet.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.10.10.)

Tetjana Gilberg et al. (2020): *Felfedezem a világot.* Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános közép fokú tanintézetek 3.osztálya számára (2 részben). Szvit Kiadó, Lemberg

Tetjana Gilberg et al. (2021): *Felfedezem a világot*. Tankönyv a magyar oktatási nyelvű általános közép fokú tanintézetek 4. osztálya számára (két részben). Szvit Kiadó, Lemberg

Tóthné Boda Éva (n.é.): *Jeles napok, ünnepi szokások*. Interneten: <https://szil.hu/jeles-napok-unnepi-szokasok/> (Hozzáférés ideje: 2023.02.23.)

Trencsényi László (2010): *Néphagyományoktatás – pedagógia – folklorizmus*. In: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk.): *Útravaló 2. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában*. Hagyományoktatás – Módszertani füzetek. Hagyományok Háza, Budapest

Ujváry Zoltán (1980): *Népszokás és népköltészet*. Alföldi Nyomda, Debrecen

Vajda András (2015): *Népi kultúra a világhálón*. Használat, kontextus, funkció. Interneten: http://real.mtak.hu/109922/1/90-91_11_Vajda.pdf (Hozzáférés ideje: 2022.11.09.)

Valentinné Hedvich Beatrix (2010): *Kézműves szakkör a középiskolában*. In: Benedek Krisztina – Sándor Ildikó (szerk.): *Útravaló 2. A néphagyomány közvetítésének módszerei az iskolában*. Hagyományoktatás – Módszertani füzetek. Hagyományok Háza, Budapest

Vékony Melinda (2022): *Ünnepok változása az elmúlt évtizedekben az iskolákban, a családban és a lokális közösségben*. Beregszász

Ковальчук Марьяна Михайлівна (2009): *Народні традиції у вихованні учнів початкових класів*. Тернопіль. Interneten: <https://studizba.com/files/show/doc/40031-9-115580.html> (Hozzáférés ideje: 2023.03.17.)

Weboldalak:

Державний стандарт (2019): *Про затвердження Державного стандарту початкової освіти*. Interneten: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (Hozzáférés ideje: 2022.10.05.)

Міністерство освіти і науки України: *Нова Українська Школа*. Interneten: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

Jeles napok (n.é.): *Anyák napja*. Interneten: <https://jelesnapok.oktatas.hu/jelesnap/116> (Hozzáférés ideje: 2023.02.05.)

Cultura-MTI (2012): *A magyar kultúra napja*. Interneten: <https://cultura.hu/aktualis/a-magyar-kultura-napja/> (Hozzáférés ideje: 2023.02.13.)

Ábrák jegyzéke

1. sz. ábra: <i>A vizsgálat helyszínei (az ábrán látható piros jelölések jelzik az iskolák helyét)</i>	49
2. sz. ábra: <i>Az alsós pedagógusok életkor szerinti megoszlása.....</i>	50
3. sz. ábra: <i>Pedagógusok száma az iskola elhelyezkedése alapján.....</i>	51
4. sz. ábra: <i>Különbség falusi és városi iskola hagyományápolása között</i>	58
5. sz. ábra: <i>Az Új Ukrán Iskola (NUS) és a magyar hagyományok összeegyeztethetősége</i>	65

Táblázatok jegyzéke

1. sz. táblázat: <i>A kutatásban szereplő iskolák és pedagógusok számaránya.....</i>	48
---	----

Melléklet

Interjúkérdések alsós pedagógusok számára

Személyes adatok:

Neme:

Életkora:

Milyen településen helyezkedik el az iskola, ahol Ön jelenleg dolgozik?

Mióta dolgozik alsós pedagógusként?

Saját benyomásai a hagyományokat illetően:

1. Milyen az Ön hozzáállása a hagyományokhoz (Miért tartja fontosnak a néphagyományokkal való személyes tapasztalatot, nem csupán az elméleti tudást)?
2. Milyen a gyerekek hozzáállása a néphagyományokhoz (mennyire nyitottak, mennyire ismerik a hagyományokat iskolába lépéskor)?
3. Ön, mint pedagógus mit tesz a hagyományok ápolása és őrzése érdekében?
4. Ön gyermekkorától ápolja a hagyományokat? (részt vett-e néphagyományokkal kapcsolatos tevékenységekben, milyen hatással voltak Önre az akkor átélt élmények, hogyan épültek be értékrendjébe)
5. Ön szerint van különbség vidéki és városi iskola hagyományápoló nevelése között? Ha van, akkor milyen különbség van?

Hagyományok az iskolában:

6. Ön/ Önök hogyan ápolják az iskolában a hagyományokat? Kik vesznek részt ezen? Beszéljen az ünnep jellegéről!
7. Nevezze meg az Önök iskolájában megtartott hagyományokat!
8. 2010 után mit tapasztalt a közösség helyi hagyományőrzésében? Történt-e változás azóta a hagyományőrzést illetően (pl: milyen hatással volt erre a Covid, vagy a háború)? Milyen hagyomány élhet ott, ahol elmentek az emberek?
9. Milyen lehetőséget lát a hagyományok beilleszthetőségét illetően, milyen szerepet játszhat az iskola életében (tantárgyakon belül, vagy osztályon kívüli lehetőségek kapcsán)?
10. Összeegyeztethetők-e a hagyományok az Új Ukrán Iskola (NUS) koncepciójával?
11. Az új ukrán iskola (NUS) alapelveit figyelembe véve milyen kompetenciákat fejleszhet a hagyomány?
12. Biztosítanak-e a szülők és gyermekük számára lehetőséget néphagyományőrző programok megismerésére? (mit tapasztal a szülői aktivitással kapcsolatban) Ha igen, melyek ezek?
13. Melyek azok az évszakokhoz fűződő népszokások, melyeket méltatni szoktak az iskolában?
14. Alkalmaz-e népi mondókákat, gyermekdalokat, népi játékokat az oktatás során? Soroljon fel néhányat!

Interjúkérdések iskolaigazgatóknak

1. Ön, mint az iskola igazgatója mit tapasztal az iskolában a hagyományőrzéssel kapcsolatban? (fontos-e az iskolának, mennyire ismerik a gyerekek a hagyományokat, érdeklődnek-e a hagyományok iránt)
2. Eltérnek-e egymástól a szokások, hagyományok a környező településeken? Mondjon példát!
3. Kárpátalján, ahol több nemzetiség él egymás mellett Ön hogy látja, tisztelik-e egymás hagyományait, részt vesznek-e egymás hagyományainak ápolásában a különböző nemzetiségek?
4. Vannak-e az iskolában hagyományőrző ünnepek? Melyek ezek?
5. Vannak-e esetleg híres művészek, ismert emberek, akik a néphagyománnyal foglalkoztak a faluban?
6. „Nem a hamu őrzése, hanem a láng továbbadása a fontos” – fejtse ki a véleményét ezzel kapcsolatban.

Ajánlások a magyar néphagyományok tanórákba való beillesztéseire

1.osztály számára

A tankönyv megnevezése: Felfedezem a világot (Bibik-Bondarcsuk, 2018)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Miről ismerjük fel az őszt?	Az őszi szokásai mindenekelőtt a gazdasági élethez tartozó szokásokat foglalják magukba. Ez idő tájt került ugyanis sor a betakarításra, illetve az ehhez kapcsolódó elvégzendő munkákra. A betakarítás idején nem voltak jellemzőek más szokások (Ballasa-Ortutay, 1979). Népi megfigyelések az ősszel kapcsolatban. A gyerekek megismertetése az ősszel kapcsolatos mondókákkal. Például: Dagi tócsa pocsolya, Kelep, kelep, gólyamadár. Mozdulatokkal kísért mondókát is alkalmazhatunk az óra során. Például: Gyűlnek a felhők, esik az eső...
Az emberek őszi teendői	Az őszi betakarítással kapcsolatos munkákról beszélhetünk a gyerekeknek. Az őszhöz kapcsolódik a szüret, ezért eljátszhatjuk a Lipem-lopom a szőlőt gyermekjátékot.
A Nap	A gyerekekkel elénekelhetjük közösen a Süss fel nap naphívogatót.
Az ajtón kopogtat a tél	Téllel kapcsolatos népi megfigyelések ismertetése. Készíthetünk a gyerekekkel hagymakalendáriumot.
A tél ünnepi naptára	Téli jeles napokkal való ismerkedés.
Az újév és a karácsony	A gazdag karácsonyi ünnepkörrel való ismerkedés. Az újévvvel kapcsolatos szokások felelevenítése. Például miért esznek ilyenkor lencsét és disznóból készült ételeket. Újévi köszöntők tanulása.
Az állatok tavasz gondjai	Népi megfigyelések a tavaszról. Tavaszvárással kapcsolatos mondókák, például a Jön a tavasz, megy a tél mondóka.

A tavasz ünnepnaptára	A tavaszi jeles napok, mint például a Sándor, József, Benedek, György nap, a fagyosszentekhez fűződő népi időjárás jóslásokkal való ismerkedés. A tavaszi ünnepeit felsorolhatjuk és megbeszélhetjük azok szokásait és hagyományait.
Az emberek nyári munkái	Az aratásról beszélhetünk, és megemlíthetjük Péter-Pál napját, ugyanis ezen a napon szakad fel a búza töve és kezdődik az aratás.

Tankönyv megnevezése: Ábécéskönyv 1. osztály (Bátori-Dzjapko, 2018)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
A piacon	Hogy a csibe, hogy népi játék
A kismalac és a farkasok	Népi játékokat játszhatunk: Kinn a bárány, benn a farkas
Húsvét	A húsvét időpontjáról beszélhetünk a gyerekeknek, a két legnépszerűbb szokást is megemlíthetjük, ami a tojásfestés és a locsolózás. Rövid locsolóverset is megtanulhatnak.
A gólyák	Népi játékok (Gólya viszi a fiát) és mondókák, népdalok éneklése (Gólya, gólya, gilice).
Búza	Az aratási szokásokról is beszélhetünk, megemlítjük milyen ételt készíthetünk a búzából, hogy először liszt lesz belőle, majd utána kenyér. A Luca napi búza vetésről is mesélhetünk a gyerekeknek, amelyből megjósolják a következő év termését. Szerencsekívánó mondókákat is alkalmazhatunk: Luca, Luca, kity-koty
Farsang: Itt a farsang	Megismertetjük a gyerekekkel hogy mettől meddig tartott a farsang, hogy ez egy zajos ünnep. A farsangi szokásokat is megemlíthetjük például, hogy azokat a lányokat, akik nem mentek férjhez, kicsúfolták.

Tankönyv megnevezése: Művészet 1. osztály (Maszol et al., 2018)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Gyermekjátékok	Bármely népi játék alkalmazható: Lánc, lánc eszterlác, Búj, búj zöld ág
Őszi vásár	A témával kapcsolatos népi dalok éneklése: Én elmentem a vásárba, Lipem-lopom a szőlőt. A gyerekekkel készíthetünk természetes anyagokból vagy termékekből különböző kompozíciókat.
Örvendjete! Jön az ünnep	Karácsonyi énekek, köszöntők éneklése: Mennyből az angyal, Pásztorok, pásztorok
Húsvéti csoda	Hagyományos technikákkal készített tojásdíszítés. Emellett mesélhetünk a húsvéti szokásokról
Népköltészet	A magyar népdalok közül választhatjuk bármelyiket, a gyerekek életkori sajátosságait figyelembe véve. Például a Tavaszi szél vizet áraszt. A magyar népi motívumok megismertetése.
Népi hangszerek és játékok	A magyar népi hangszerek megismertetése. Olyan mondókákat is megtanulhatunk, amelyekbe szerepelnek hangszerek nevei, például Gólya, gólya, gilice

2. osztály számára

Tankönyv megnevezése: Felfedezem a világot (Bibik-Bondarcsuk, 2019)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Ami a természethez tartozik	Beszélhetünk arról a gyerekeknek, hogy elődeink sokszor jósoltak a csillagok állásából.
Természeti jelenségek	Természeti jelenségekkel kapcsolatos népi megfigyelések. Például: Pál fordul köddel, ember fordul döggel.
Betakarítás a magtól a kenyérig	Az aratási munkálatokról beszélhetünk, az aratáshoz szükséges eszközöket is bemutatathatjuk, amit régen használtak. Illetve megemlíthetjük, hogy az aratást aratóünnep követte.
Az állatok ősszel	Csigabiga, gyere ki, Dirmeg-dörmög a medve
Az őszi ünnepi naptára	Az jeles napjait felsorolhatjuk a gyerekeknek, felsorolva a hozzájuk köthető szokásokat és hiedelmeket.
A tél naptára	Aki fázik vacogjon/ Fújja körmét, topogjon
Ki mit csinál?	Régi népi mesterségek bemutatása, mint a takács, molnár, szabó, ács, bodnár.
A víz	A vízzel kapcsolatos népi hiedelmek való ismertetés. Régen húsvétkor vízzel locsolkodtak az emberek, vízkeresztkor pedig vizet szenteltek. A szentelt vizet a kútba is öntötték és megszentelték vele a házakat. Illetve mesélhetünk a harmatszedésről is.
A tavasz ünnepnaptára	Tavaszi ünnepek, jeles napokkal kapcsolatos népszokások megismertetése, illetve bővíteni a gyerekek tudását erről a témáról.

Tankönyv megnevezése: Magyar nyelv és Olvasókönyv 2. osztály (Lator-Perduk et al., 2019)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
A róka meg a holló	Közmondások ismertetése: Ritka, mint a fehér holló, Ravasz, mint a róka.
Varjúnóta	A Csip-csip csóka mondókát is elmondhatjuk közösen a gyerekekkel. Ehhez mozgást is társíthatunk.
A tücsök és a hangya	A szorgalmas és a rest lány népmesét is megismertethetjük a gyerekekkel, mivel hasonló a mese tanulsága.
Kutya-macska barátság	Barátságról szóló közmondásokat is elmondhatunk a gyerekeknek: Madarat tolláról..., Bajban ismerszik meg a jó barát
Keltegető	Pál, Kata, Péter gyerekdalt elénekelhetjük a gyerekekkel. A medvéről is beszélhetünk, aki tavasszal kel fel a téli álomból.
Ég a gyertya	Az adventi időszakról beszélhetünk
Farsang	Farsangi népszokások, hagyományok felelevenítése
Fecskénóta	Népi megfigyelések: Ha alacsonyan repül a fecske, akkor esni fog. Egy fecske nem csinál nyarat.
Időjóslás	Itt szintén megemlíthetjük, hogy az időjárást gyakran próbálták megjósolni.

Tankönyv megnevezése: Művészet 2.osztály (Maszol et al., 2019)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Őszi átváltozások	Őszi időjárást jósoló megfigyelések ismertetése. A gazdasági élet munkái közül a betakarításról is említést tehetünk. Mondókákat is alkalmazhatunk a tanóra keretén belül, például: Dagi tócsa pocsolya. Az ősszel kapcsolatos

	népdalokat énekelhetünk, illetve őszi falevelekből készíthetünk levéllenymatokat, használva a természet színeit.
Az őszi eső ritmusai	A Katalin napi időjósást megismertethetjük a gyerekekkel. Mozdulatokkal kísért mondókákat is alkalmazhatunk a tanóra során, például: Gyűlnek a felhők, esik az eső
Téli ünnepkör	A téli ünnepkör jeles napjairól beszélhetünk, ezek szokásairól hagyományairól. Elmesélhetjük szent Miklós történetét. Elénekelhetjük a Kiskarácsony, nagykarácsony éneket.

3. osztály számára

Tankönyv megnevezése: Felfedezem a világot (Gilberg et al., 2020)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Milyen az emberek kapcsolata a közösségekben	A régi közösségi alkalmakról beszélhetünk a gyerekeknek, mint például a fonó, a tollfosztó, a táncos mulatságok, a szüreti bál stb. A hagyomány közösségkovácsoló erejét is kiemelhetjük a gyerek számára.
Miért a család a legfontosabb az életünkben	Mesélhetünk a gyerekeknek arról, hogy a paraszti kultúrában karácsony napját tartották a család ünnepének (Paládi-Kovács, 1988-2002).
Családom hagyományai	Megbeszélhetjük a gyerekekkel milyen magyar hagyományokat szoktak ápolni a családon belül, illetve ezekről milyen ismeretekkel rendelkeznek, valamint bővíthetjük az erről való tudásukat. Illetve az ukrán és a magyar hagyományokat is összehasonlíthatják a gyerekek, hogy mi az, amiben hasonlóak és miben térnek el egymástól. A hagyományozódás fogalmával is megismertethetjük a gyerekeket, hogy nem csupán tárgyakat hagyományozhatnak a családtagok egymásra, hanem a szokásokat, hagyományokat is továbbadják. A családi viszonyokat is megemlíthetjük, illetve a családfő szerepét.
Hogyan fedezik fel az emberek a természetet	A megfigyelés módszerét az emberek az ősidőktől használják. Az állatok megfigyeléséből következtettek az időjárásra, például ha a madarak alacsonyan repülnek, akkor bizonyosan eső várható.
Hogyan végezzünk méréseket	Kását főz a kiséger mondókát is elmondhatjuk a gyerekekkel közösen. Az év legrövidebb és leghosszabb napját is elmondhatjuk a gyerekeknek.
Milyenek lehetnek a növények	A gyógynövények fontosságára is felhívhatjuk a figyelmet. A magyar néphitben például mágikus és

	gyógyító célokra is használták a növényeket. Némelyik növényhez hiedelmek is társultak.
Mivel táplálkoznak az állatok	Állatokkal kapcsolatos népi időjósítások ismertetése, illetve a gyerekek is gyűjthetnek ilyeneket, hogy megkérdezzék a családtagjaikat, hogy ők milyeneket ismernek. Találós kérdéseket vagy mondókákat is alkalmazhatunk a tanóra során, például a Katalinka szállj el.
Hogyan erősítsük (eddzük) az egészségünket	Az iskolások számára a legjobb és a legkedveltebb mozgási lehetőség a mozgásos játékok. Nagyon sok mozgásos népi játék van, amelyeket a gyerekek együtt játszhatnak: Tüzet viszek, fogócskák, Daniéknál a legények, Benn a bárány stb.
Hogyan hat a táplálkozás az ember egészségére	A tankönyv ennél a témánál az ukrán konyha ételeinek megnevezését javasolja. Itt a hagyományos magyar ételeket is felsorolhatják az ukrán mellett a gyerekek. Emellett a karácsony és a húsvéti ünnepek körhöz tartozó szokásokról, hagyományokról és az ez idő tájt készült ételekről is beszélhetünk a gyerekekkel.
Mire tanítanak bennünket az ünnepek	A gyerekekkel megbeszélhetjük milyen ünnepeket ünnepelnek a családba, az ezekhez az ünnepekhez kapcsolódó ismereteit bővíthetjük. A hagyományok és a szokások fontosságára is felhívhatjuk a figyelmet. A tankönyv felsorolja egy táblázatba az ukrán ünnepeket a téli időszakban. Ezt kiegészíthetjük magyar ünnepekkel, úgy hogy megbeszéljük felsoroljuk a téli ünnepek jeles napjait, ünnepeit.

Tankönyv megnevezése: Magyar nyelv és Olvasókönyv 3.osztály (Lator-Peduk – Perduk, 2020)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
A szöveg címe	Az első feladatban lévő kép alapján a medvéről találós kérdést, mondókat is alkalmazhatunk a tanóra során. Illetve olyan népmesét, amelyet nem ismernek felolvasunk a gyerekeknek és nekik kell címet adni majd a népmesének.
A bekezdés	A gólyáról szóló mondókák, dalok ismertetése. Például: Gólya, gólya, gilice.
Az elbeszélő szöveg	Alkalmazhatunk olyan feladatot, hogy egy tetszőleges magyar népmese részlet mondatait kell a gyerekeknek sorrendbe állítani. Például: A só
A melléknév jelentése	A tankönyvben a második feladatnál található Április vershez felsorolhatjuk az áprilisi jeles napokat és a hozzájuk fűződő szokásokat: György napján volt az állatok első kihajtásának ideje és a harmatszedés. Márk napján szentelték a búzát (Dömötör, 2003).
Újévi kívánság	Az újévvel kapcsolatos népi hiedelmek felelevenítése, az erről való ismeret kibővítése: újévköszöntők, újévi szokások, jellegzetes ételek
Március	A márciusi jeles napok, a Sándor, József, Benedek napjához köthető népi hiedelem

Tankönyv megnevezése: Művészet 3.osztály (Maszol et al., 2020)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Arckép galéria	Egy tetszőlegesen választott magyar népmesével ismertetjük meg a gyerekeket, majd a mese alapján a képzeletükre bízva ábrázolhatják (arckép formájában) a mese egyik szereplőjét. Például a Csillagszemű juhász is megfelelő erre a célra.
Lírai szereplők	Egy tetszőlegesen választott magyar népmesével ismertetjük meg a gyerekeket, majd a mese alapján a képzeletükre bízva ábrázolhatják az egyik szereplőt, természetesen a feladatnak megfelelően, a ruháját természetes anyagból készítve (például levéllel díszítve). Például: A szorgalmas és a rest lány
Újévi kaleidoszkóp	Szent Miklós legendáját elmondhatjuk a gyerekeknek, illetve készíthetünk képeslapot a Mikulásnak. A karácsonyi ünnepkör szokásaival, hagyományával is megismertethetjük a gyerekeket, illetve összehasonlíthatjuk az ukrán és a magyar karácsonyi szokásokat.
A való és a képzelet világában	Az ukrán népi hangszerek mellett magyar népi hangszerekkel is megismertethetjük a gyerekeket. Illetve magyar népdalokat is tanulhatunk, mint például: Által mennék én a Tiszán, Erdő, erdő, Tavaszi szél vizet áraszt, A csitári hegyek alatt stb.

4.osztály számára

Tankönyv megnevezése: Felfedezem a világot (Gilberg et al., 2021)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Mit tudunk a történelmünkről?	Az íratlan szellemi hagyományok részénél megemlíthetünk, felsorolhatunk néhány magyar néphagyományt is. A helyi szokásokat és hagyományokat is megemlíthetjük, hiszen nem minden településen voltak egyformák az egyes szokáshagyományok.
Az időjárás változékonysága	Szólások, találós kérdések, közmondások, mondókák alkalmazása az időjárással kapcsolatban: Ess, eső, ess, Süss fel nap. A tankönyvben található időjárást előrejelző népi bölcsességek mellé sorolhatunk még a gyerekeknek: Sándor, József, Benedek zsákban hozzák a meleget
Mit láthatunk a csillagos égbolton?	A csillagokhoz köthető népi megfigyeléseket elmondhatjuk a gyerekeknek: Ha csillagos az ég, akkor hűvös idő várható. Népdalokat is alkalmazhatunk például a Csillagok, csillagok.
Az ember és a természet	A népi kultúrában köszön vissza az ember és a természet kapcsolata. A népszokások is követik a természet körforgását és a naptári évhez fűződnek. A természettel kapcsolatos mondókákat a gyerekek már bizonyára ismerik, hiszen gyerekkorukba tanulhatták a Süss fel nap, vagy az Ess, eső, ess. Feladatként adhatjuk a gyerekeknek, hogy gyűjtsenek a természettel kapcsolatban mondókákat, népdalok, közmondások, szólások.

Tankönyv megnevezése: Magyar nyelv és irodalom 4.osztály (Lator-Perduk – Perduk, 2021)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Az állatnevek	Találós kérdések, mondások, népmesék alkalmazása az óra keretén belül: Nyuszi fülét hegyezi, Dirmeg-dörmög, Csip-csip csóka, Egér, egér, kiséger
Két virág egy pár	A magyar népdalokban gyakran szerepelnek virágok: Édesanyám rózsafája, Hej rozmaring, rozmaring
Mese az erdőről	Magyar népdalok gyűjtése a gyerekek számára, amelyekben szerepel az erdő: Erdő, erdő, erdő, Akkor szép az erdő, Erdő, erdő, kerek, erdő
Szálláskérő Szűz Mária	A karácsonyi ünnepekörhöz kapcsolódó népszokások felelevenítése, kibővítése a gyerekek számára, a betlehemezés szokása, a szállást keres a Szent család szokása, a kántálásról tehetünk említést

Tankönyv megnevezése: Művészet 4. osztály (Maszol et al., 2021)

<i>Témák, amelyekbe beilleszthetjük a magyar néphagyomány egyes elemeit</i>	<i>Beilleszthetőségi lehetőségek</i>
Évszázadok művészete	Az ukrán népi hangszerek mellett a magyar népi hangszereket is megemlíthetjük, illetve magyar népdalokat énekelhetünk: Tisza partján. Rajzolhatnak a gyerekek csendéletet, például egy vázát, amelyet magyar motívumokkal díszítenek.
Művészet és egészség	A mozgás egyik formája a tánc, mely javítja az ember közérzetét is. Beszélhetünk a magyar néptáncról, a magyar népviseletről, illetve a Kárpátalján előforduló jellegzetes néptáncokról, népviseletről.
Vendégségbe a magyarokhoz, románokhoz és moldávokhoz	A magyar kultúra rendkívüli gazdagságáról beszélhetünk a gyerekeknek, kitérve a szokásokra, hagyományokra, az öltözékükre, jelképeikre stb.

Képek a hagyományőrző rendezvényekről

Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola felvételei

Forrás: Ungvári 10. Számú Dayka Gábor Magyar Tannyelvű Középiskola Facebook oldala

Ungvári Magyar Tannyelvű Elemi Iskola és Drugeth Gimnázium felvételei
Forrás: Ungvári Magyar Tannyelvű Elemi Iskola és Drugeth Gimnázium Facebook oldala

Homoki Gimnázium felvételei

Forrás: Homoki Gimnázium Facebook oldala

Ráti Gimnázium felvételei

Forrás: Ráti Gimnázium Facebook oldala

Szürtei Líceum felvételei

Forrás: Szürtei Líceum Facebook oldala

Palágykomoróci Gimnázium felvételei

Forrás: http://pkomarivci-zos.at.ua/news/karacsony_unnepe_gimnaziumunkban/2022-12-21-318

Sislóci Dobó István Középiskola felvételei

Forrás: https://sislivskazos.at.ua/news/a_sisloci_licemban_anyak_napi_unnesege_kerult_sor/2023-05-05-1251

Kisgejőci Egry Ferenc Líceum felvételei

Forrás: Kisgejőci Egry Ferenc Líceum Facebook oldala

Nagygejőci Gimnázium felvételei

Forrás: Nagygejőci Gimnázium Facebook oldala

Ім'я користувача:
Ілдіко Греба

ID перевірки:
1015211267

Дата перевірки:
23.05.2023 16:15:16 CEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
24.05.2023 19:13:48 CEST

ID користувача:
100011752

Назва документа: Simon_Andrea

Кількість сторінок: 84 Кількість слів: 27846 Кількість символів: 206697 Розмір файлу: 1.18 MB ID файлу: 1014889063

4.9% Схожість

Найбільша схожість: 0.67% з джерелом з Бібліотеки (ID файлу: 1014889066)

4.55% Джерела з Інтернету

561

Сторінка 86

1.8% Джерела з Бібліотеки

42

Сторінка 89

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Не знайдено жодних посилань

0% Вилучень

Немає вилучених джерел